

UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Sociální činnost v metodismu

Social activity in Methodism

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

PhDr. Monika Nová, Ph. D.

Autor práce:

Sára Kaletová

Praha 2020

Poděkování

Děkuji vedoucí práce PhDr. Monice Nové, Ph. D. za odborné vedení, cenné rady a trpělivý a laskavý přístup. Dále bych ráda poděkovala své rodině a přátelům za vytrvalou podporu a podnětné diskuze. Největší dík pak patří Tomu, kdo svým činem navždy překonal všechnu sociální činnost v současnosti i budoucnosti.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Sociální činnost v metodismu“ vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 23. dubna 2020

Sára Kaletová

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na proces vzniku metodistického hnutí jako nejen duchovního, ale především sociálního jevu. Zabývá se stavem společnosti a církve v Anglii v 18. století a vznikem hnutí jakožto reakce na tyto poměry. Představí historii jeho vzniku pohledem na život Johna Wesleye, zakladatele a významné osobnosti tohoto hnutí. Dále předkládá některá teologická východiska významná pro sociální a charitativní činnost metodistů a konkrétní cílové skupiny, na které se sociální a charitativní činnost prvních metodistů zaměřovala. Text bakalářské práce se zaměří i na vývoj českého metodismu, sociální a charitativní činnost českých metodistů po první světové válce a sociální služby, které zastřešuje Diakonie Evangelické církve metodistické v současnosti.

Anotation

This thesis is focused on the process of formation of the Methodist movement as not only a spiritual, but mainly a social phenomenon. It deals with the state of the 18th century society and church in England and origin of the movement as a reaction to these circumstances. The thesis introduces beginning of the movement looking at the life of John Wesley, the founder and an important personality of the movement. Furthermore, it puts forward some theological starting-points which are important for social and charitable activities of Methodists and the specific target groups on which social and charitable activities were focused. The thesis also aims to depict development of Czech Methodism, social and charitable activities of Czech Methodists after the First World War and the social services provided by Diaconia of The United Methodist Church today.

Klíčová slova

Methodismus, John Wesley, sociální a charitativní činnost, víra a láska, Evangelická církev metodistická, sociální služby

Keywords

Methodism, John Wesley, Social and charitable activities, Faith and Love, The United Methodist Church, Wesleyan theology, Social Services

Obsah

Úvod.....	6
1 Společenská situace v Anglii v 18. století.....	8
2 Prostředí a podoba anglikánské církve v době vzniku metodistického hnutí.....	13
3 Vznik metodismu jako reakce na společenské a církevní poměry doby.....	17
4 Teoretická východiska sociální a charitativní činnosti v metodismu.....	25
5 Praktická sociální a charitativní činnost v rámci metodismu.....	35
5.1 Péče o chudé.....	35
5.2 Vzdělání a školy.....	40
5.3 Práce ve věznicích.....	46
5.4 Boj proti otrokářství.....	53
5.5 Péče o nemocné.....	60
5.6 Boj proti alkoholismu.....	62
5.7 Ostatní sociální a charitativní činnost.....	64
6 Metodisté v ČR a jejich sociální a charitativní činnost.....	69
7 Diskuze.....	77
Závěr.....	79
Literatura.....	82

Úvod

Bible, kniha, která inspirovala nejednoho moudrého muže v dějinách, se stala zdrojem povzbuzení a vedení i pro Johna Wesleyho. Tato kniha vypráví příběh o milosrdném Samařanu,¹ člověku, který se zastavil na své cestě, aby nehledě na to, co měl původně v plánu, posloužil tomu, kdo byl zbitý a okradený. Vynaložil na jeho uzdravení svůj čas, úsilí i peníze, neváhal odložit své plány, aby místo nich prokázal milosrdenství svému bližnímu.

Tento příběh, zdá se, vystihuje podstatu poslání metodismu. Do doby, kdy se jeden žene za zdánlivým poznáním rozumu, druhý za vidinou bohatství a třetí upadá do pout laciného a zrádného alkoholu, přichází skupinka mladých lidí, kteří touží po něčem jiném a lepším. Jejich cílem není změnit svět, ale pozvednout právě toho jednoho opuštěného, ztrápeného člověka, který si nemůže pomoci sám.

Bakalářská práce popisuje z historického hlediska dobu, ve které tito mladí lidé začínají působit, se snahou poodhalit motivy jejich chování i to, jak ojedinělá - a také o to potřebnější - jejich práce v té době a společnosti byla. V Anglii 18. století byla chudoba běžným jevem. Vzdělání a kvalitní lékařské péče se dostalo jen těm bohatým, nad obchodem a krutým zacházením s černými otroky se málokdo pozastavil. Alkoholismus se stal oblíbenou a běžnou formou trávení volného času a ve věznicích se mohl ocitnout téměř každý, i když jen zřídka se tam dostal ten, kdo si to doopravdy zasloužil. Anglikánská církev se na tyto problémy dívala svrchu, pokud vůbec, a náboženské společnosti poskytovaly sice důležitou, avšak pouze marginální pomoc. Metodismus se stal hnutím, které pozvedlo nejen životní úroveň svých stoupenců, ale také jejich sebevědomí a sociální citění a tím i schopnost a touhu uspokojit kromě svých vlastních životních potřeb i potřeby druhých.

Cílem práce je popsat sociální a charitativní činnost prvních metodistů a porovnat ji se sociální a charitativní činností, kterou zaštiťuje Diakonie Evangelické církve metodistické v současnosti.

Bakalářská práce se zabývá popisem stavu, v jakém se nacházela anglická společnost v 18. století, hospodářských a sociálních poměrů, tehdejší podoby oficiální církve a náboženských společností. Přiblíží také život Johna Wesleyho jakožto zakladatele

¹ Lk 10, 25-37

hnutí, kde hlavní důraz bude kladen na jeho rodinné zázemí, činnost Svatého klubu, duchovní obrácení Johna Wesleyho a události následující po roce 1738.

Dále se věnuje motivům sociální a charitativní činnosti v metodismu, respektive jejím teologickým východiskům. V textu práce jsou použity pojmy posvěcení a ospravedlnění, pravé náboženství či víra skrze lásku konající. Pátá kapitola pojednává o jednotlivých cílových skupinách prvních metodistů - chudých, nemocných, negramotných a lidech bez vzdělání, dlužnících, věznicích, otrocích, jejich majitelích a prodejcích; a o způsobech práce s těmito cílovými skupinami. Krátce nastíním problém alkoholismu, postoj Johna Wesleyho k ženám a k cizincům. Důležitým mezníkem v historii metodismu je také vznik dokumentu Sociální vyznání, kterému se věnuji na konci páté kapitoly. Pozornost zaměřím i na misijní činnost, která souvisí s rozšířením metodismu do Čech po první světové válce. Poslední kapitola se zabývá vývojem českého metodismu, sociální a charitativní činností českých metodistů v meziválečném období a sociálními službami, které Diakonie Evangelické církve metodistické zaštiťuje v současnosti.

1 Společenská situace v Anglii v 18. století

O 18. století najdeme v literatuře mnoho pozitivních i rozporuplných přívlastků - věk rozumu a osvícenství, století revolucí, věk rovnosti a bratrství. Mění se nejen politická mapa světa, ale i myšlení lidí a sociální struktury. Dalo by se říci, že 18. století je významné právě rozpory mezi starým a novým, ať už v oblasti obchodu, válek, náboženských reforem, ale i myšlení a filozofie.² Historik J. H. Plumb mluví o situaci v Anglii takto: „Mezi rokem 1760 a 1790 bylo naprosto jasné, že tu jsou dva světy, starý a nový; nový byl výsledkem technických změn a byl si jist, že bude úspěšnější, že vytvoří novou a podivuhodnou Británii.“³

Hospodářské poměry

Anglie se stává v 18. století evropským hegemonem. Zámořské državy, úspěchy ve válkách, obchod, ale i vynálezy a objevy ve vědě jsou jistě příčinou jejího vzestupu. Od poloviny 16. století se taktéž podílela na trhu s otroky. Na velkých mořích se „stále více prosazovala proti iberijskému monopolu a brzy dodávala více než polovinu otroků na americký trh, kde přibližně od roku 1620 nutila své kolonie k jejich odběru“.⁴

V Anglii samotné dochází především ke zvýšení zemědělské produkce a díky novým vynálezům ve vědě i k rozvoji průmyslu. Stejně tak k rozvoji bankovníctví a zvýšení podílu majetných vrstev obyvatelstva na politické moci.⁵

Průmyslová revoluce byla způsobena jednak velkým nárůstem obyvatelstva, jednak objevy ve vědě, ať už to byl parní stroj Jamese Watta, stav na vodní pohon Richarda Arkwrighta, nebo spřádací stroje od Hargreavse a Cromptona.⁶ Ty umožnily „značně zlevnit zpracovávání vlny, jež se začalo stěhovat z venkovských chalup do továren ve městech. Nastal zlatý věk textilního průmyslu, jednoho z hlavních průmyslových odvětví Anglie.“⁷ Kromě toho se Anglie stala jedním z hlavních vývozců železa v Evropě, a to především díky používání uhlí a novým výrobním postupům.⁸

2 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 7-9.

3 tamtéž, s. 7

4 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 50.

5 MORGAN, Kenneth O. a kol. *Dějiny Británie*, s. 335-344.

6 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 6.

7 tamtéž, s. 6.

8 tamtéž, s. 6.

S průmyslovou revolucí úzce souvisí revoluce zemědělská. Začala ohrazováním velkých ploch dříve obecní půdy, které spolu s nejnovějšími technologiemi zajistily svým majitelům vyšší výnosy. Anglie se stala významným vývozcem obilí. Výhodné střídání osevu a pastvy pro dobytek zajistilo i jeho dostatek pro trh, takže už nemusel být na podzim vybíjen. Mnozí velkostatkáři později začali stavět továrny, a tak zemědělská revoluce napomáhala průmyslové. A i naopak - kapitál, který získali majitelé továren, pomohl zvýšení zemědělské výroby.⁹

Ne pro všechny byl ovšem tento revoluční proud výhodný. Drobní zemědělci přišli o pastviny a lesy, často ztratili svá hospodářství, protože nebyli velkostatkům schopni konkurovat. To zapříčinilo jejich přesun do měst, kde se uplatnili jako levná pracovní síla v továrnách a dolech.¹⁰ Velkostatkáři potom dál skupovali volnou půdu. Přesun drobných rolníků do měst a rychlý nárůst obyvatelstva navíc zapříčinil pokles ceny pracovní síly, a tak postupně vznikaly velké rozdíly mezi nejchudší (a zároveň nejpočetnější) a nejbohatší (nejméně početnou) vrstvou. Lidé z venkova upadali do větší a větší bídy, až na úroveň městské spodiny. Protože nebyli schopni získat úvěr v bance, nemohli podnikat a tak zlepšit své postavení. V továrnách pracovali za minimální mzdu, často třeba i 14 hodin denně.¹¹ „Práce žen a dětí od pěti let věku, zejména v dolech a továrnách, byla pravidlem, protože mzdy byly tak nízké, že muž nedokázal uživit rodinu.“¹² Vzdělání dětí z nejnižší vrstvy nepřipadalo v úvahu, a tím byla chudým rodinám uzavřena další možná cesta ke zlepšení situace. Postupně vznikala vrstva proletariátu, velice početná vrstva velmi chudých a v podstatě bezmocných lidí, kteří byli ekonomicky a tak i životně závislí na svých zaměstnavatelích.¹³

Nemajetným nepřála doba ani zemědělskými podmínkami. Cena obilí, rostoucí do nesmírné a pro většinu obyvatelstva naprosto neúnosné výše, sice přiměla vládu k legislativním zásahům,¹⁴ ty však nedokázaly pomoci chudým natolik, aby se vymanili ze všudypřítomné bídy. Chudobu navíc podporoval ještě jeden velice rozšířený jev, který byl jedním z důvodů rostoucí ceny obilí, a tím byla výroba lihovin a s ní související

9 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 6.

10 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 8.

11 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 7.

12 tamtéž, s. 7.

13 tamtéž, s. 7.

14 MATOUŠEK, Oldřich a kol., *Základy sociální práce*, s. 95.

alkoholismus. Ten byl pro mnoho chudých začarovaným kruhem, díky kterému sice na chvíli dokázali zapomenout na svou chudobu a beznaděj, ale vzápětí upadali do ještě větší bídy. Nepomáhal ani jejich zdravotnímu stavu, pracovnímu zařazení a v podstatě znemožňoval návrat do „normálního“ společenského a pracovního života.¹⁵

Společnost v době osvícenství

Společnost Anglie začínala být čím dál tím více rozdělena. Svět bohatých a svět chudých se staly dvěma naprosto odlišnými realitami. Bohatí nemohli rozumět chudým a chudí bohatým. Dělníci a horníci pracovali často od rána do večera a přesto neměli dostatek ani základních potravin. Svou situaci se však málokdy snažili změnit a většina z nich utápěla trpkost svého života v alkoholu. Bohatí, pro které byla chudina často jen pracovní silou, neměli zájem o změnu vůbec.¹⁶

V obou těchto světech došlo v 18. století k velkému mravnímu úpadku. Podplácení v politice se stala denním pořádkem, funkce soudců, námořních kapitanů, ale i církevních hodnostářů se dostávaly těm, kdo si je mohli zaplatit, bez ohledu na jejich znalosti a schopnosti a také často bez ohledu na jejich věk. Tak se běžně stávalo, že některé děti vlastnily titul plukovníka či majora už jako batolata. Brlohy nemravnosti se nestávaly jen kantýny a letoviska, ale i královský dvůr. Ani králové, ani duchovní nebyli vzory ctnosti a čistoty. Není proto divu, že náboženství bylo v této době (nejen) nižším vrstvám pro smích. Londýnské krčmy nabízely opití za dvě pence, klení se stalo samozřejmostí nejen u námořníků, ale i soudců, advokátů či vznešených dam. Jak v Londýně, tak na cestách nebylo výjimkou, když člověk narazil na lupiče či vraha. Ke krádežím docházelo běžně. Někteří pobudové dokonce schválně lákali lodě na skaliska, kde se loď zničila, námořníci byli pobiti a vrak vyloupen. Procházka nočním Londýnem za mihotavého a velmi chudého světla petrolejových lamp byla pro mnohé procházkou poslední. Ani úroveň duchovenstva k povznesení společnosti nepřispívala. Je tedy pochopitelné, že oba světy, jak svět chudých horníků a ničemných lupičů, tak svět bohatých podnikatelů a šlechticů, musely hledat svou útěchu a zábavu jinde.¹⁷

15 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 31.

16 tamtéž, s. 5-7

17 WITHROW W.H., *Průkopníci metodismu*, s. 7-9.

Život Anglie v 18. století však není poznamenán pouze mravním úpadkem. Dochází také k rozvoji věd a myšlení. Jedním z nejvýznamnějších myšlenkových proudů této doby je osvícenství. Zatímco předešlé generace stavěly svůj život především na tradici jako něčem, co bylo vžité, Immanuel Kant přichází ve svém zamyšlení z roku 1784 *Co je osvícenství?*¹⁸ s téměř revolučním příkazem: Sapere aude! Měj odvahu používat svého vlastního rozumu!¹⁹ Osvícenství navazuje na humanismus a přestože není z počátku protikřesťanským hnutím, svými idejemi se s ním rozchází. Poznání světa nestaví na zjevení, ale výhradně na rozumu, a to právě i díky rozvoji přírodních věd, vynálezů a techniky. S křesťanstvím se rozchází svým pozitivním pohledem na člověka. Zdůrazňuje jeho potenciál, možnosti a především schopnost postupného zdokonalování sebe samého - vychází z přesvědčení, že „pánem tvorstva“ je člověk, který, když bude chtít a dostatečně na sobě pracovat, dokáže úplně cokoliv a žádný Bůh mu v tom nezabrání.²⁰ Osvícenství podle Guinnesse stojí na čtyřech základních pilířích, a to na víře v rozum a myšlení člověka, víře v pokrok, ve vědecké poznání a v lidskou autonomii.²¹ Dalším důvodem, proč se lidé smýšlející osvícensky spíše vymezovali proti křesťanství, byl jeho historicko-politický vývoj. Války a rozpory mezi věřícími, přílišné (hlavně pod vlivem pietismu) zaměření na city na úkor rozumu a odpor k jakémukoliv vědeckému zkoumání, to vše jen potvrzovalo a přiživovalo propast mezi křesťanským a osvícenským myšlením. Ani konfesní rozbroje této situaci nepomohly.²² „Tak vznikl osvícenský světonázor. Příčiny jeho rychlého vítězství se dají shrnout do několika bodů: Únava z konfesních hádek a válek, dojem z přírodovědeckých objevů, rozšíření prostorového horizontu člověka a vyrovnávací vliv rostoucí dopravy.“²³ Je samozřejmé, že se osvícenství ujalo nejdříve v zemích, které byly myšlenkově svobodnější, jako bylo Holandsko či právě Anglie. V každé z těchto zemí se vyvíjelo jinak, v závislosti na politicko-náboženském vývoji dané země.²⁴ Zatímco „v Anglii se projevilo jako svobodomyšlné volnomyšlenkářství, v Francii jako militantní anti-

18 KANT, Immanuel. *Co je osvícenství?*

19 HANES, Pavel. *Dejiny křesťanstva*, s. 334. Tento výraz použil již básník Horatius ve svém díle *Listy* (Epistulae). In HORATIUS. *Listy*, pozn. 7.

20 HANES, Pavel. *Dejiny křesťanstva*, s. 334.

21 Os Guinness: *The Dust of Death* in HANES, Pavel. *Dejiny křesťanstva*, s. 334 (pozn. 2).

22 HANES, Pavel. *Dejiny křesťanstva*, s. 334.

23 tamtéž, s. 334.

24 tamtéž, s. 334

katolicismus a ateismus a v Německu jako systematická filozoficko-teologická syntéza.²⁵ Proti osvíceneckým „novotám,“ především v oblasti výchovy a vzdělávání, se následně vymezuje i John Wesley, což má samozřejmě vliv i na podobu sociální činnosti metodistických církví. Pro pochopení aktivit a teologie Johna Wesleye je třeba nejprve přiblížit právě kontext doby, ve kterém působí a proudy, se kterými je spjatý nebo proti kterým naopak vystupuje. Osvícenství je jedním z nich.²⁶

Ve Wesleyově době a okolí je významný ještě jeden proud, který je s osvícenstvím nerozlučně spjatý - deismus. Deismus odmítá všechny prvky křesťanství, které nelze odvodit rozumem, např. učení o Trojici, inkarnaci, či zázraky.²⁷ Zakladatelem deismu v Anglii je Lord Herbert of Cherbury, který ve svém díle *De Veritate (O pravdě)* píše o „všeobecných náboženských představách, které jsou vlastní všem lidem bez rozdílu.“²⁸ Jde o víru v boha, nutnost úcty k němu, dodržování mravního řádu, pokání a odplatu (dobrou či zlou) v budoucím životě. Deismus lze chápat jako pohled, podle kterého je Bůh „hodinářem“, který na počátku lidstva nastavil „hodiny“ a více si jich nevšimá, nechává věci plynout „přirozeným způsobem.“ Tento pohled vlastně omezuje Boží moc, kterou vidí pouze jako základní výchozí bod při stvoření světa a nedává jí prostor pro působení v dějinách.²⁹ Fridrich Heer píše, že „deismus je náboženstvím společnosti šlechtických a velkoburžoazních pánů, jež se mezi léty 1690 a 1740 osvobozovala od Božského vládce, stejně jako se předtím dvěma revolucemi osvobodila od krále. Boha i krále akceptovala nyní pouze jako konstituční monarchy, jako druh čestného štítu svých vlastních zájmů a plánů, jako symbol své vlastní moci.“³⁰ Je jasné, že s tímto postojem Wesley nemohl souhlasit. Bez Boha, který se nestará o svět a je vůči němu lhostejný, by nikdy nemohl pocítit jeho bezpodmínečnou lásku a přijetí, a tak by jen těžko vzniklo tak mocné hnutí, které je charakteristické právě tímto - dáváním bezpodmínečné lásky chudým a opuštěným, nemocným a vězněným. Bůh metodistů není Bohem „hodinářem,“ ale tím, kdo je přítomný právě teď a tady, kdo je schopen zvrátit běh dějin nepředstavitelným způsobem.³¹

25 HANES, Pavel. *Dejiny křesťanstva*, s. 334.

26 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 44-46

27 HANES, Pavel. *Dejiny křesťanstva*, s. 335.

28 tamtéž, s. 335.

29 tamtéž, s. 335

30 HEER, Friedrich. *Evropské duchovní dějiny*, s. 469.

31 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho*.

2 Prostředí a podoba anglikánské církve v době vzniku metodistického hnutí

Zatímco ve středověku působí v celé západní Evropě katolická církev v čele s papežem, od 16. století můžeme vidět vznik mnoha nových hnutí a církví. Ve válečných konfliktech (v Německu, Švýcarsku, Švédsku či Holandsku), ale i pozvolnými společenskými procesy (v Anglii), se tak rodí zcela nová společnost. V Evropě vzniká luteránství, anabaptismus, mennonismus, puritánství, presbyteriánství a další náboženské směry. V Anglii se v průběhu 17. století zrodí baptismus a kvakerství, zatímco protestantismus se začíná dostávat do Severní Ameriky. V 18. století vzniká ochranovské společenství a pietistické hnutí.³² Je tedy jasné, že v době vzniku metodistického hnutí je evropská církevní mozaika už velice pestrá. Sekot píše, že „v zásadě náboženský kvas tehdejší doby odrážel světodějně proměny sociálně ekonomických a politických struktur nejvyspělejších zemí definitivně opouštějících cestu feudálního systému.“³³

Vlivem osvícenství přestává hrát náboženství v životě lidí tak významnou roli, jakou mělo doposud. Po anglické buržoazní revoluci (1640-1660), posledním významném náboženském rozporu, se náboženství „nadále stává pouze jednou z forem společenského vědomí a nehraje v jejím rámci bezvýhradně prioritní úlohu.“³⁴ Anglikánská církev se pro chudý lid stává příliš „rozumářskou“ a všední. Není schopna nasycit je duchovní, ale ani fyzickou potravou. Stává se „třídní církví,“ kde většina biskupů pochází z aristokratických rodin a fary obsazuje svými „patrony,“ které většinou vybírá z vlastního příbuzenstva. Faráři (zejména venkovští) jsou chudí, často nevzdělaní, nebo jen s klasickým vzděláním. Často upadají do dluhů a nejsou schopni postarat se o své živobytí, natož o životy svých farníků. Ti však zrovna v této době podporu potřebují - obě revoluce v nich zasévají pocity nespravedlnosti a vykořevení a pojem abstraktního Boha, jak jej přináší deismus, jim útěchu neposkytuje. Tak se běžný lid čím dál více vzdaluje od církevních ideálů, je roztrpčený a raněný a upadá i jeho mravní chování.³⁵

32 SEKOT, Aleš. *Evangelická církev metodistická*, s. 8-9.

33 tamtéž, s. 9

34 tamtéž, s. 9

35 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 9.

Náboženské společnosti

Naštěstí se i uvnitř takovéto církve nacházejí snahy o obrodu. Vzniká mnoho náboženských společností (societies),³⁶ které do anglikánské církve přinášejí nový život a ducha služby a lásky k bližnímu.³⁷ V Anglii vznikají takové společnosti od roku 1678, kdy „se v Londýně sdružilo několik mladých nadšenců, aby se pravidelně scházeli a četli Písmo, rozmlouvali o svých duchovních zkušenostech a společně se modlili. Povinností každého člena bylo svědčit osobním příkladem a zachovávat přísnou loajalitu k anglikánské církvi.“³⁸ Takové náboženské společnosti byly vzorem i pro Johna Wesleye a pozdější organizaci metodistického hnutí. Důležitým bodem jejich činnosti byla právě sociální a výchovná činnost, služba druhým jako projev lásky k bližnímu. Členové těchto společenství nechtěli žít jen formální církevní život, ale chtěli především žít a zvěstovat evangelium, slovem i skutkem. Mezi nejvýznamnější společnosti té doby patří například *Společnost pro obnovu mravů*, *Společnost pro prohloubení křesťanské známosti*, *Společnost pro šíření evangelia v cizích zemích*.³⁹ *Společnost pro obnovu mravů* se například snažila zmírnit dopady nemravnosti ve společnosti, a to především v boji s alkoholismem. Vydávala plakáty proti „opilství, klení, veřejné necudnosti a porušování nedělního klidu.“⁴⁰ Jiné se ujaly peněžní podpory chudých vrstev obyvatelstva, jejich členové navštěvovaly vězně, nemocné, špitály a chudobince, nebo zřizovali školy, ve kterých učili děti chudých dělníků. Taktéž tiskli knihy pro chudé a snažili se podporovat zbožnost v amerických koloniích. Nelze tedy tvrdit, že bychom se s osvětovou a sociální činností nesetkali před příchodem Johna Wesleye na církevní scénu, vzhledem k množství společenských problémů objevujících se v té době však byla činnost těchto společností naprosto nedostačující. To ale samozřejmě nesnižuje jejich přínos pro tehdejší společnost.⁴¹ Marquardt popisuje napjatou církevní atmosféru tehdejší doby takto: „Proti převážné většině konzervativních majetných občanů, dbajících o zachování svých výsad, a téměř

36 Podobná hnutí uvnitř církve se utvářejí už v 17. století, hlavně v německém prostředí. Jedním z nich je již zmiňovaný pietismus, zrozený v luterské církvi. SCHNEEBERGER, Vilém D. *Všechno podle řádu*, str. 8

37 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Všechno podle řádu*, str. 5

38 tamtéž, s. 5

39 tamtéž, s. 5-8

40 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 9.

41 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 8.

apatické chudiny, trpící závislostí a bídou, stojí hrstka skupin a jednotlivců, kteří ani při největším vypětí nemohou zvládnout bídu těch, o jejichž lepší úděl se snaží.“⁴²

Jak již bylo zmíněno, v pestré mozaice církví a společností nešlo jen o tradiční anglikánskou církev, přestože v Anglii dominovala. Zastoupení zde měl tradiční katolicismus, kalvinismus, luterství, puritanismus, ale například i ochranovští bratři, seskupení do právě zmiňovaných náboženských společností.⁴³ Velký význam pro svobodu vyznání měl Toleranční edikt z roku 1689. Byl vyjádřením touhy obyvatelstva, unaveného dlouhými konfesními válkami, po možnosti svobodného náboženského vyznání. Ani v těchto menších církvích však nebylo místo pro rozvíjení sociální činnosti ve velkém. Anglický kalvinismus i anglikánství se stalo vyznáním pro vyšší vrstvy obyvatelstva a ani baptismus, procházející právě krizí, nebyl schopen uspokojit potřeby nejchudších vrstev národa. Náboženské myšlení bylo silně ovlivněno deismem, který odmítal strnulost tradičních církví a vyzdvihoval omilostnění skrze pouhou víru, tím ale zároveň zavrhoval potřebu skutků milosrdenství. Kromě toho měl velký vliv život francouzského dvora, jeho politické intriky, lhostejnost ke křesťanským a mravním normám a celková bezuzdnost a bezohlednost.⁴⁴ „Obrovské rozdíly mezi sociální a kulturní úrovní vyšších a nižších společenských vrstev, krutý trestní systém a alkoholismus - to vše vybízelo k zásadnějším reformám.“⁴⁵

Předchůdci probuzení

Vliv metodismu na tehdejší společnost by nebyl zdaleka takový bez velkého probuzeneckého hnutí, které v Anglii probíhalo. Přes částečný odpor společnosti k církevním otázkám můžeme vidět dva hlavní proudy, které probuzení v 18. století navzdory působení deismu a racionalismu podporovaly - puritanismus a pietismus.⁴⁶

Anglický puritanismus a německý pietismus se v kontextu probuzení rozvíjely novým způsobem. Puritánský přístup, který stále přetrvával (i přes celkový odpor

42 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 8

43 V jednom takovém shromáždění ochranovských našel útočiště a prožil obrácení i John Wesley. In SCHNEEBERGER, Vilém D. *Všechno podle řádu*, str. 6

44 SEKOT, Aleš. *Evangelická církev metodistická*, s. 9-10.

45 tamtéž, s. 10

46 HANES, Pavel. *Dejiny křesťanstva*, s. 342.

společnosti) v některých křesťanských kruzích, se projevil především v horlivosti a mravní vážnosti členů různých skupin a hnutí uvnitř církve.⁴⁷

Pietismus stál v podstatě za zrodem již zmíněných náboženských společností. Pietistické hnutí kladlo důraz na modlitbu, biblické studium a disciplinovanost, na církevní a společenskou proměnu a zdůrazňovalo osobní zkušenost s Bohem.⁴⁸ Členové těchto společností „navštěvovali chudé, pomáhali některým v obchodě, podporovali chudé studenty na univerzitách a zakládali školy pro chudé.“⁴⁹

Za zmínku stojí určitě i autoři některých děl, která ovlivnila některé důležité postavy probuzeneckého hnutí, včetně Johna Wesleye. Je to například Jeremy Taylor (*Pravidla a praxe svatého života a Pravidla a praxe svatého umírání*), Tomáš Kempenský (*Následování Krista*) či William Law (*O křesťanské dokonalosti a Vážné napomenutí k svatému životu*).⁵⁰ Zvláště poslední zmíněný svým dílem „podpořil etický důraz probuzení a stimuloval zájem o zkušenost víry tam, kde rozumové důvody končí se svými možnostmi.“⁵¹

47 HANES, Pavel. *Dejiny křesťanstva*, s. 342-3.

48 tamtéž, s. 343

49 R. E. Davies in HANES, Pavel. *Dejiny křesťanstva*, s. 343.

50 WESLEY, John. *Deník*, s. 8.

51 HANES, Pavel. *Dejiny křesťanstva*, s. 343.

3 Vznik metodismu jako reakce na společenské a církevní poměry doby

Chceme-li mluvit o vzniku a teologii metodismu, neobejdeme se bez pohledu na nejvýznamnější osobnost tohoto hnutí a jeho zakladatele - Johna Wesleyho. Za úspěchem metodismu stojí samozřejmě i jiné inspirativní postavy, jako byl George Whitefield nebo Johnův bratr, Charles Wesley, ale i další, na první pohled ne tak význačné osobnosti, jejichž vliv na utváření dějin však byl neméně významný. John Wesley měl ale na utváření profilu tohoto hnutí vliv nejvýraznější.

Mládí a formování Johna Wesleye

Tak jako jiné významné osobnosti historie, ani John Wesley nebyl odtržen od společnosti a sociálních struktur - i on byl ovlivněn lidmi, kteří byli pro jeho život i pro vývoj hnutí důležití a bez nichž by se nikdy nestal tím, kým byl. Tvrdí se, že matka bratří Wesleyů, Susanna Wesleyová, je i matkou metodismu.⁵² Její vliv na výchovu a tedy i pozdější postoje Johna Wesleyho a jeho bratra Charlese je určitě nezpochybnitelný. Susanna Wesleyová byla velmi vzdělaná žena, pocházela z nonkonformistické rodiny, ale ve svých třinácti letech se rozhodla připojit z teologických důvodů k anglikánské církvi. Je popisována jako zbožná, rozvážná žena, která mnohdy zachraňovala svou velikou rodinu, kterou její manžel nebyl vždy schopen zajistit.⁵³ Své děti „nejen vyučovala šest hodin denně, ale v nepřítomnosti svého muže a k zlosti jeho zástupce pořádala v kuchyni modlitební hodiny pro dvě stě farníků.“⁵⁴ Děti byly vedeny v kázni, poslušnosti a ke studiu Božího slova. Zvláště k Johnovi měla matka významný vztah - poté, co byl jako šestiletý chlapec zachráněn z hořící fary, zapsala si do svého deníku: „Chtěla bych s duší tohoto dítěte zacházet pečlivěji než kdy předtím: abych do jeho ducha vložila zásady pravého náboženství a pravé ctnosti.“⁵⁵

Otec Samuel Wesley byl v době Johnova narození anglikánským farářem v Epworthu. Zde se dostával do velmi ostrých střetů s farníky, kteří mu několikrát zapálili faru či vypálili obilí. Přestože zde strávil téměř čtyřicet let, srdce farníků si nedokázal naklonit a byl jim spíše trnem v oku.⁵⁶ Uvědomoval si, že jeho prudká povaha se neslučuje

52 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 10.

53 LEAN, Garth. *John Wesley - svědek Boží moci*, s. 6-9.

54 tamtéž, str. 7

55 tamtéž, str. 9

56 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 11.

s povahovými vlastnostmi farníků. To se projevovalo tak, že mu zabíjeli dobytek, ničili dům a vyhrožovali, že ho zabijí a z jeho dětí učiní nuzáky a žebráky. Byl spíše učencem, než vyjednávačem. Věnoval se literární činnosti, jeho básně si předplatil například zakladatel amerického státu Georgia, generál Oglethorpe.⁵⁷ Talent po něm zdědily i jeho děti, především Charles Wesley, který napsal bezpočet duchovních básní a písní. Po finanční se otci nedařilo rodinu vždy zcela zabezpečit. Sám byl několikrát ve vězení pro dlužníky, jeho příjem byl velmi malý a zaopatřit rodinu s mnoha dětmi se mu dařilo jen zčásti - mnohdy situaci zachraňovala věcnost a praktičnost manželky Susanny.⁵⁸

Jak již bylo řečeno, mladý John Wesley byl vychováván v ekonomicky chudém, ale duchovně velmi bohatém prostředí. Zvláště pobožnosti, vedené matkou, na něj měly výrazný vliv. Způsob čtení, který mu vstúpila ještě jako dítěti, když je vedla ke studiu Písma v samotě a tichosti, se obtiskl i do pozdějšího systému v metodistickém hnutí. Vždy dvě děti společně studovali večer žalmy a kapitolu z Nového zákona, ráno pak opět žalmy a kapitolu ze Starého zákona. Také na chvíle, kdy o samotě rozmlouvala jednotlivě s každým dítětem, John později rád vzpomínal.⁵⁹ Přestože vládla v rodině tuhá kázeň, nebyla fara truchlivým místem. Lean píše, že tu „sourozenci žili radostně a jednomyslně a byli pohotoví k veršování. Běžné byly návštěvy místních posvícení, karetní hry, tanec a podobné radovánky.“⁶⁰

Když bylo Johnovi deset let, nastoupil na školu Charterhouse. Život zde nebyl o moc veselejší než doma na faře - starší chlapi šikanovali mladší a dokonce jim sebrali každý kousek masa.⁶¹ Wesley na to ale nevzpomíná negativně. Ve svém deníku píše: „Od deseti do třinácti nebo čtrnácti let jsem měl málo jídla, jenom chleba, a to nemnoho. Věřím, že mi to nejen neuškodilo, ale že položilo základ mému trvalému zdraví.“⁶²

V roce 1720 pokračoval na studia v Oxfordu. I při studiích zůstával věrný svému zvyku z domova - pravidelně se modlil a četl Písmo. Přesto však, jak sám tvrdil, zůstával „ze zvyku a celkem spokojeně v tom neb onom známém hříchu.“⁶³ Byl oblíbeným

57 LEAN, Garth. *John Wesley - svědek Boží moci*, s. 7-8 a 24.

58 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 10-11.

59 tamtéž, s. 12

60 LEAN, Garth. *John Wesley - svědek Boží moci*, s. 8.

61 tamtéž, s. 9

62 WESLEY, John. *Deník*, s. 115-116.

63 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 13.

společníkem, měl smysl pro humor a rád se účastnil universitních disputací. Všichni uznávali jeho vzdělanost a přesnost v logice. Před svou ordinací četl knihy Kempenského (*Následování Krista*) a Jeremy Taylora (*Svatý život a svaté umírání*), které měly vliv na jeho další duchovní vývoj. Na podzim roku 1725 byl ordinován na diakona a o tři roky později na faráře. Později se stal spirituálem studentské koleje.⁶⁴

Svatý klub

Počátek sociálních aktivit Johna Wesleyho můžeme sledovat v době jeho působení v tzv. „Svatého klubu.“ Tato skupina vznikla na oxfordské koleji pod vedením jeho bratra Charlese a John se brzy stal jejím hlavním vůdcem. Byla to skupina nejdříve tří lidí, kteří se scházeli několikrát týdně, aby společně četli Nový zákon a jiné knihy. Pro ostatní studenty byli pro svůj příkladný život trnem v oku - nazývali je sakramentáři, biblickými moly, svatoušky, nebo právě metodisty⁶⁵, pro jejich život uspořádaný podle určitých metod. Tento název později dostalo celé metodistické hnutí, přestože se Svatým klubem mnoho společného nemá.⁶⁶ Wesleyho sociální činnost v této době vychází v podstatě z náboženské snahy zalíbit se Bohu - nejde ještě o předávání lásky, kterou člověk zdarma dostává od Boha, ostatním lidem. Horečnatě usiluje o spasení vlastní aktivitou, sebezapřením a dobrými skutky. Spasitelnou víru, Boží milost a dávání se druhým ne z povinnosti, ale z vděčnosti a z lásky k Bohu a k lidem má teprve poznat.⁶⁷

Vedle pilného studia Bible se členové skupiny dvakrát týdně postili, často chodili k večeři Páně a snažili se žít podle způsobu staré církve. Wesley vnesl do kroužku právě systém a řád - často a v přesně stanovený čas se modlil, vstával ve čtyři hodiny ráno a snažil se nepromarnit jedinou chvíli svého života.⁶⁸ On i ostatní členové kroužku se neustále důkladně zpytovali - jeden den v týdnu byl např. určený lásce k lidem, tehdy si pokládali otázky jako: „Využil jsem každou příležitost ke konání dobra? Byl jsem při tom horlivý? Měl jsem alespoň hodinu denně pro bližní? A mnoho dalších otázek.“⁶⁹

⁶⁴ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 13-14

⁶⁵ Název metodisté nebyl nový - používala ho už jakási stará lékařská škola. Jádrem jejího učení bylo tvrzení, že všechno neduhy lze „vyléčit dietou a pohybem podle určité metody.“ Tamtéž, s. 15.

⁶⁶ Tamtéž, s. 15-16. Srov. MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 8-9 a SCHNEEBERGER, Vilém D. *Všechno podle řádu*, str. 6-7.

⁶⁷ WESLEY, John. *Deník*, s. 8-10 a 22-27.

⁶⁸ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Všechno podle řádu*, s. 7.

⁶⁹ tamtéž, s. 7.

Sociální činnost byla nezbytnou součástí aktivit Svatého klubu. Jednou z významných osobností v této oblasti se stal William Morgan. V roce 1730 navštívil ve vězení vraha odsouzeného na smrt a začal pravidelně docházet za vězňami dlužníky. K této činnosti přivedl i oba bratry Wesleye, kteří se rozhodli, že budou vězně navštěvovat jednou až dvakrát týdně. Kromě toho navštěvovali nemocné a starali se o každého, kdo to potřeboval.⁷⁰ Podle historika J. R. Greena je Morganův vliv v sociální činnosti metodismu stále živý; ve snaze „lčít následky hříchu - nevědomost, tělesné strádání a sociální ponížení prostopášníků a chud’asů“ se stal důležitým průkopníkem.⁷¹

Jinou významnou osobností byl George Whitefield, který zbožnost a práci skupinky obdivoval dlouho předtím, než se k ním sám přidal. Jeho spojení se skupinkou se odehrálo díky tomu, že předal skupince zprávu o jakési staré ženě z chudobince, která se pokusila o sebevraždu.⁷² George Whitefield se později s Johnem Wesleyem teologicky rozešel, avšak jejich cíl zůstal společný - pomáhat lidem a ukazovat jim cestu k Bohu. I přes rozdílné názory zůstali přáteli až do Whitefieldovy smrti. George Whitefield se kromě probuzeneckého hnutí v Anglii stal také hlavní osobností tzv. Velkého probuzení v USA.⁷³

Kromě navštěvování vězňů se skupinka starala i o chudé - vybírali peníze, za které mohli pořizovat potraviny, šatstvo nebo léky. Celkově se jejich činnost zaměřovala čtyřmi směry - na obě oxfordské věznice, chudé rodiny, chudobinec a školu pro chudé děti. Jejich aktivita vzbuzovala odpor kolegů i učitelů, přesto v ní směle vytrvávali, i když v nevelkém počtu. V této době byli všichni členové klubu vzornými členy anglikánské církve. Ve věznicích se věnovali kázání a pastoraaci odsouzených, ale i vyučování četby a psaní pro ty, kdo o to projeví zájem. Často zajišťovali obhájce před soudem, pomáhali rodinám odsouzených a někdy i těm, kteří se dostali z vězení a potřebovali najít nové zaměstnání. V rodinách, kde byl jeden nebo oba z rodičů nemocní, pomáhali s výukou dětí, obstarávali oblečení a potřebné léky. Stejně tak podporovali i obyvatele místního chudobince. Aby si vydělali na tyto aktivity, zřekli se činností a zábav, kterým se věnovali jejich stejně staří přátelé, módního oblečení, a nakonec se dokonce i postili, aby ušetřili peníze. Kromě toho jim přispívali někteří přátelé a známí. Založili také školu pro chudé děti, pro kterou sám

⁷⁰ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 16.

⁷¹ tamtéž, s. 16.

⁷² tamtéž, s. 17

⁷³ NEŠPOR, Zdeněk R. a VOJTÍŠEK Zdeněk. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, s. 332-333.

Wesley zajistil a platil učitelku a kde vyučoval biblickým textům a historii, modlitbám a křesťanské nauce. Sám také dohlížel na to, aby výuka i ruční práce dětí probíhaly správně a podle řádu.⁷⁴

Přestože se tak stalo kvůli určitému Wesleyově sebeospravedlňujícímu postoji a kvůli snaze o spásu své vlastní duše, je jisté, že díky Svatému klubu se jeho zájem „prvně odvrátil od starosti o vlastní duchovní stav k péči o druhé.“⁷⁵ Sociální činnost Svatého klubu, přestože sestával většinou jen z několika málo členů, pomohla nastartovat v Anglii důležité změny ve vývoji sociálního citění a péče o potřebné, především v církvi, ale i mimo ni.

Obrácení a počátky metodistického hnutí

Po smrti otce v roce 1735 se John Wesley rozhodl odjet do Ameriky, aby se věnoval evangelizaci indiánů. Chtěl tak dospět ke spáse své vlastní duše tím, že se zřekne požitků, které by se mu naskýtaly v Anglii, a bude žít o chudé stravě a v čistotě myšlenek. Znamenalo to pro něj určité osvobození od života v Anglii. Jeho bratr Charles ho na cestě doprovázel jako tajemník generála Oglethorpa, zakladatele státu Georgia. Generál Oglethorpe byl významnou osobností, která stála za reformou systému vězení pro dlužníky. Kolonie v Georgii se proto stala útočištěm právě těmto lidem.⁷⁶

Na lodi směřující do Ameriky započal významný Wesleyův obrat v chápání víry, který byl dovršen o několik let později a měl dopad na celé hnutí. Spolu s Angličany se na lodi plavila i skupinka Ochranovských, jejichž živá víra nemohla očím Johna Wesleye uniknout. Zaujala ho pokora, s jakou jednali, vážnost a ochota konat i ty nejnižší služby zadarmo a s radostí.⁷⁷ „Když do nich strčili, když je uhodili nebo srazili na zem, vstali a klidně odešli. Z jejich úst nevyšla žádná stížnost.“⁷⁸ Největším svědectvím jejich víry byla ale chvíle, kdy se loď ocitla v bouři. Němci (Ochranovští) i v této chvíli zůstali klidní a bylo jasné, že se nebojí ani jisté smrti. To udělalo na Wesleyho velký dojem. Během pobytu v Americe se dále setkával s těmito lidmi a hledal cestu k víře, kterou žili. Tu našel ale až po svém návratu do Anglie, díky jinému Ochranovskému bratru, Petru Böhlerovi.

⁷⁴ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 9-10.

⁷⁵ LEAN, Garth. *John Wesley - svědek Boží moci*, s. 16.

⁷⁶ tamtéž, s. 23-25

⁷⁷ WESLEY, John. *Deník*, s. 13-14.

⁷⁸ tamtéž, s. 14.

Prošel dlouhým a obtížným obdobím, než poznal víru jako dar, který dává sám Bůh a zdarma, v jednom okamžiku, a se kterým zároveň přichází vědomí odpuštění všech hříchů.⁷⁹ Ve svém deníku ze dne 24. května 1738 píše o této události takto: „Večer jsem šel velice nerad do společenství v ulici Aldersgate, kde četli Lutherovu předmluvu k epištole Římanům. Asi ve tři čtvrtě na devět, když četli oddíl, v němž popisuje změnu, kterou Bůh působí v srdci prostřednictvím víry v Krista, pocítil jsem, jak se mé srdce zvláštním způsobem rozehrálo. Uvědomil jsem si, že důvěřuji Kristu, jenom Kristu, že mě spasí, a byla mi dána jistota, že on shladil mé hříchy, právě mé, a že mne vykoupil od zákona hříchu a smrti.“⁸⁰

Tento zážitek zcela změnil jeho chápání víry a díky tomu i celý jeho následující život. Od té doby už nemusel činit skutky lásky k bližním jako povinnost ve snaze o spásu vlastní duše, ale mohl je činit mnohem radostněji jako prostý projev Ducha Svatého a nového života, do něhož byl Kristem povolán. Přestože už jeho život nebyl snahou o spasení ze skutků, paradoxně těchto skutků mnohonásobně přibylo. Obrácením v srdci jednoho člověka tak mohlo začít hnutí, které změnilo dějiny nejen anglického světa.⁸¹

Wesleyho nadšení z nového, radostného života víry však nesdíleli všichni. V roce 1739 zbývalo už jen asi sedm kostelů, ve kterých mohl kázat. Čas tak využíval navštěvováním chudobinců a věznic a pomocí nemocným a lidem na okraji společnosti. Změnu nastartoval George Whitefield, který stejný zákaz vyřešil originálním způsobem - začal kázat horníkům v Kingswoodu pod širým nebem. Byl to důležitý akt přiblížení se z velkolepých a chladných kostelů k prostému lidu, který by do nich zřejmě nikdy nepřišel. Pro tento postup přemluvil i Johna Wesleye a tak začali oslovovat nevzdělané, chudé a hladové masy lidí, kterým tímto způsobem přinesli v té době tak potřebnou naději.⁸²

Lidé, kteří byli osloveni Wesleyovým kázáním a toužili se dál budovat ve víře, byli sdružováni do skupin, které se pravidelně scházely po domech. První taková společenství vznikla v dubnu 1739 v Bristolu. Dalšími důležitými místy byla tzv. Slévárna v Londýně a Newcastle-on-Tyne. Tato společenství se řídila podle přísných pravidel a metod, Wesley a jeho pomocníci dohlíželi na to, aby vše probíhalo podle daného řádu. Wesley sám na svých neustálých cestách po Anglii nejen kázal, ale také prováděl pastorační práci v těchto

⁷⁹ WESLEY, John. *Deník*, s. 14-26

⁸⁰ tamtéž, s. 26

⁸¹ LEAN, Garth. *John Wesley - svědek Boží moci*.

⁸² tamtéž, s. 33-34.

skupinách a třídách⁸³. Každý člen měl svůj členský list a byl povzbuzován, aby se aktivně zapojoval do chodu společenství, především pomocí chudým a potřebným. Od roku 1744 se pravidelně konala konference, na které se probíraly důležité organizační, ale i věroučné otázky těchto tzv. *Spojených společenství*.⁸⁴

Methodismus a anglikánská církev

John Wesley byl duchovním anglikánské církve a také se za něj považoval. Ty, kdo se od této církve chtěli odloučit, od toho odrazoval. Přesto se proud tak mocného hnutí nemohl udržet v mantinelech, ve kterých tato oficiální církev žila. Život, jaký žila společenství založená Wesleyem a jeho spolupracovníky, byl natolik energický a plný živé víry, že se nutně musel stát mnoha formálním duchovním a tzv. „polovičatým křesťanům,“ jak je Wesley nazýval, trnem v oku.⁸⁵

Některé zvláštnosti, typické pro metodistické hnutí, byly zpočátku obtížně uchopitelné i pro Wesleyho. Jednou z nich bylo například kázání pod širým nebem. Na základě studia Písma ale uznal, že i „Kázání na hoře je pěkný a pozoruhodný příklad kázání pod širým nebem.“⁸⁶ Vysvětlit to ostatním anglikánským duchovním už ale nebylo tak jednoduché. Navíc si mnozí z nich pokládali otázky ohledně zvláštních jevů, které se děly při jeho kázáních. Největším problémem bylo ale kázání laiků, které se stalo nejzávažnějším rozkošem mezi hnutím a anglikánskou církví.⁸⁷ K definitivnímu rozchodu došlo v roce 1784, kdy byl Wesley donucen politickou situací ordinovat některé americké duchovní, aby mohli vysluhovat svátosti. Přesto to sám nechápal jako odluku od církve a do posledních okamžiků věřil, že jeho následovníci anglikánskou církev neopustí. Po jeho smrti byla už odluka nezpochybnitelná a metodistická společenství musela jít vlastní cestou.⁸⁸

Lid, často podněcovaný vyššími vrstvami obyvatel, mnohdy Wesleyho i jiné metodisty pronásledoval a fyzicky je napadal. Soudci stáli většinou na straně násilného

⁸³ Třídy a jiné organizační struktury vytvářel Wesley po vzoru ochranovských skupin. WESLEY, John. *Deník*, s. 164 (pozn. 26 a 44).

⁸⁴ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Všechno podle řádu*, s. 14-15.

⁸⁵ WESLEY, John. *Deník*.

⁸⁶ LEAN, Garth. *John Wesley - svědek Boží moci*, s. 34.

⁸⁷ tamtéž, s. 35

⁸⁸ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny methodismu*, s. 49 a 56-60.

dav, nebo se tvářili k problémům lhostejně. Někteří kazatelé byli policií zatýkáni, či odvezeni násilně od rodin do armády. Mnoho metodistických domů skončilo vykradených a zničených, ženy zneuctěné.⁸⁹ Wesley o tom píše takto: „Takzvaní lepší lidé poštváli nerozumný, drzý dav, aby se dopouštěl násilí na svých pokojných sousedech. A z jakých důvodů? Protože to byli blázni, protože to byli metodisté.“⁹⁰ Je až s podivem, že nic z toho neomezilo moc Ducha lásky, který se skrze metodisty projevoval, a oni tak často sloužili a pomáhali právě těm, kteří je bili a plivali jim do tváře.

⁸⁹ WESLEY, John. *Deník*, s. 59-65, 67-68 a další.

⁹⁰ tamtéž, s. 106.

4 Teoretická východiska sociální a charitativní činnosti v metodismu

Máme-li uvažovat o východiscích a podnětech sociální a charitativní činnosti v metodismu, musíme konstatovat, že nejdůležitějším motivem je sama potřeba společnosti. Doba Johna Wesleyho, ale nakonec možná každá doba, ve které metodisté žili a žijí, si žádala (a žádá) určitou společenskou transformaci a nové oživení, novou naději pro společnost. Ta část církve, která je živá a myslí svou víru vážně, na to musí nutně reagovat, jinak by její víra byla mrtvá.⁹¹ Dalo by se říci, že služba potřebným vychází z křesťanství samého. Přesto jsou některé církevní skupiny sociálně činné více, jiné zase méně. Každá z nich má svá specifika i různé cílové skupiny, na které svou činnost zaměřuje. Proto je i zde nutné nastínit alespoň základní body, ze kterých tato služba vychází v rámci Wesleyova učení a v rámci metodismu.

Pokud chceme zkoumat teologii jakékoli významné osobnosti církevních dějin, nelze tak učinit bez pohledu na dobu, ve které žije. Jak uvidíme později, nemůžeme vidět Johna Wesleyho pouze jako Lutherova pokračovatele, ani jako příznivce katolické teologie, jak mu mnozí vyčítali. Jeho myšlenky reagují na proudy doby; s některými souzní, proti jiným se vymezuje. Z velké části je jeho teologie apologetická - snaží se zabránit šíření různých bludů a předsudků, které se vůči metodismu objevují.⁹² V následujících podkapitolách se pokusíme krátce nastínit, co je jádrem Wesleyovy teologie, z čeho především vychází a čím působí na sociální a charitativní činnost v metodismu.

Věřoučná základna

Hovoříme-li o teologii Johna Wesleyho, která ovlivnila metodismus, vycházíme především ze tří pramenů - Poznámek k Novému zákonu, Standardních kázání a Všeobecných pravidel metodistických společenství. Tyto prameny tvoří věroučnou základnu metodismu.⁹³

Poznámky k Novému zákonu (exegetická norma) pochází z roku 1754 a jsou z velké části překladem jiného teologa, J. A. Bengela. Nelze přesně určit, do jaké míry jsou pouhým překladem a nakolik obsahují Wesleyho vlastní myšlenky. Wesley jeho dílo (Gnomon Novi Testamenti) upravil a zkrátil, některé části vynechal. Mimo to využíval při

⁹¹ Jk 2,14-17

⁹² SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho. Nástin zvěstných důrazů*, s. 25 a 89

⁹³ tamtéž, s. 11-12

této práci i jiných cizích děl. Přesto i zde můžeme vystopovat důležité akcenty jeho vlastní teologie.⁹⁴

Standardní kázání jsou dogmatickou normou metodismu. Vyšly poprvé v roce 1763 jako 44 jednotlivých kázání ve čtyřech svazcích. Druhé vydání však obsahuje 53 kázání, což vyvolalo dohady ohledně toho, kolik kázání je pro metodisty závazných. Zatímco Britové uznávají první vydání se 44 kázáními, Američané se rozhodli pro druhou edici s 53 kázáními. Tato kázání „navíc“ nepřinášejí žádné nové důrazy, jsou spíše objasněním předchozích myšlenek. Standardní kázání vycházejí z Wesleyova biblického zaměření a jsou souhrnem všeho, co považoval za důležité pro život křesťana a jeho cestu ke spáse.⁹⁵

Třetí, etickou normou, jsou Všeobecná pravidla metodistických společenství, která byla sepsána roku 1743. Zde se objevují důrazy, které vedou k sociální a charitativní činnosti v metodismu - starost o chudé, nemocné, navštěvování vězňů, ale i duchovní péče o bližní, napomínání a povzbuzování. Také například trpělivost, skromnost a pilnost. Křesťané jsou zde nabádáni, aby se chovali správně ke všem, hlavně k těm, se kterými jsou „spojeni vírou,“ a pomáhali jim například tím, že je upřednostní při zaměstnávání či v obchodu. Kromě toho, co metodisté činit mají, se zde objeví i popis toho, co dělat nemají, jako je přílišné pití alkoholu, prodávání a nakupování v neděli, hádky mezi bratry, hašteření, zbytečné a ukvapené mluvení, odplácení zlým za zlé nebo pomlouvání vrchnosti. Třetí bod pak ukládá povinnost navštěvování bohoslužeb a konání dalších náboženských úkonů.⁹⁶

Východiska

Myšlení Johna Wesleyho o biblických pravdách, a v důsledku o i pomoci společnosti a lásce k bližnímu, bylo ovlivněno čtyřmi základními proudy, z nichž každý má různou váhu v jeho uvažování. Jde především o Boží zjevení, jak je vyjádřeno v Bibli, o církevní tradici, lidský rozum a subjektivní duchovní zkušenost. Všechny čtyři proudy byly významné pro jeho teologické uvažování, avšak je nutné zdůraznit, že některá východiska byla významnější než ostatní.⁹⁷

⁹⁴ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho. Nástin zvěstných důrazů*, s. 12-13.

⁹⁵ tamtéž, s. 13.

⁹⁶ WESLEY, John. *Deník*, s. 159-160.

⁹⁷ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho. Nástin zvěstných důrazů*, s. 15.

Nejdůležitějším ze všeho je podle Wesleyho Bible, Boží slovo. Ta je pro něj nejen zdrojem, ale také měřítkem zjevení - co odpovídá Bibli, co Bible potvrzuje a dokládá, to je z Boha. Co biblickému zjevení odporuje, to z Boha není. Wesley se sám nazval „mužem jedné knihy“ (myšleno Bible) a tuto charakteristiku vtiskl i metodistickému hnutí. Přestože neodmítal díla klasiků, naopak nabádal své posluchače k pravidelné četbě a soustavnému vzdělávání, Bible pro něj byla tou nejvyšší hodnotou. Připomíná, že není třeba zvláštních zjevení či snů, aby člověk poznal Boží vůli - stačí zkoumat a znát Boží slovo a uvádět do života to, co je s ním v souladu. Důrazem na Boží zjevení v Bibli navazuje na reformátory, ale i na tradici anglikánské církve, která ponechala Božím slovu významné místo ve svých naukách. Ani Boží slovo však podle Wesleyho nelze číst bez zjevení Ducha Božího, který ho inspiroval. Tak jako Boží Duch stojí za vznikem Písma, tak je živý i v křesťanech, kteří Bibli čtou. Proto ještě před otevřením Bible doporučuje modlit se k Bohu, aby dal člověku skrze Ducha porozumět tomu, co bude číst. Jen tak může z četby Bible získat to, co je pro něj skutečně důležité. Bible je jeho jedinou autoritou ve věcech víry, primárním zdrojem poznání a normou, podle které posuzuje vše ostatní.⁹⁸

Ani tradice, která je například v katolické církvi na stejné úrovni jako Písmo, není podle Wesleyho normou života křesťana. Přestože není odpůrcem tradice jako takové, naopak se považuje za příznivce tradice prvotní a anglikánské církve, odmítá ji postavit na stejnou úroveň s Božím zjevením. Považuje ji za lidský výtvar a proto podřízený Božím zjevením. Smysl má pro něj jen ta tradice, která je v souladu s Božím slovem. Nikdy však pro něj není normou, pravidlem, jak žít. Tou je pouze Boží slovo. I tak má ale k tradici své církve úctu a dokonce ji používá v některých sporech se svými protivníky. Dovolává se nejen církevních otců, ale i Všeobecné knihy modliteb anglikánské církve. Metodistické hnutí nechápe jako odtržení se od anglikánské církve, ale naopak jako návrat k té původní, čisté a svaté církvi, jakou byla dříve. Jeho snahou bylo, aby se tehdejší anglikánská církev co nejvíce podobala církvi prvotní, která pro něj byla v mnohém vzorem. Nikdy se nechtěl od anglikánské církve odtrhnout a její tradici chápal jako hráz proti falešným učením a jako užitečnou směrnicí pro další vývoj církve a porozumění Božím slovu. Tradici

⁹⁸ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho. Nástin zvěstných důrazů*, s. 15-18.

anglikánské církve tak dokonce využívá a cituje i v situacích, kdy poukazuje právě na tehdejší stav církve, který se v mnohém od své vlastní tradice odchýlil.⁹⁹

Protože je jeho život zasazen do 18. století, je Wesley přirozeně ovlivněn i osvícenstvím a jeho důrazem na rozum. S deisty, kteří rozum vyzdvihují a opovrhují Božím zjevením, se dostal do nejednoho střetu. Přesto na rozum jako takový nezanevřel, ale bral jej naopak pozitivně, jako nástroj k chápání reality. Jeho zájem o rozum můžeme poznat i z některých názvů jeho spisů, například *Výzva lidem rozumným a nábožným* nebo *Nestranný pohled na rozum*. Odmítal jej ale považovat za normu. Věděl, že lidské poznání pomocí rozumu není dokonalé. Rozumu vymezil přesné hranice, nestál ani na straně jeho „uctívačů,“ ani na straně těch, kdo intelektové poznání zavrhlí, jako byli například antinomisté. Zdůrazňuje, že pravé náboženství je založeno na Božím zjevení, ne na našem rozumovém poznání. I toho je však potřeba, pokud chceme Boží slovo vykládat a předávat evangelium jiným. Jak ale bylo řečeno, k plnému poznání nestačí - je třeba vedení Duchem, abychom Boží slovo plně pochopili a mohli ho aplikovat na svůj život. Rozum nám také neposkytne víru, naději a lásku, které pro život potřebujeme. Víra a rozum se podle něj vzájemně doplňují, víra ovšem vždy stojí nad rozumem.¹⁰⁰ Rozum vidí pouze jako „schopnost chápat („učinit si představu o něčem“), posuzovat („zda zkoumané předměty jsou totožné, nebo se od sebe liší“), rozmlouvat („přechod myslí od jednoho úsudku k druhému“).“¹⁰¹

Čtvrtým zdrojem, ze kterého Wesley čerpal, je náboženská zkušenost. Nelze ji chápat odděleně a dávat jí ve Wesleyově vnímání místo, které nemá. Schválně je až na posledním místě, po Božím slově, tradici a rozumu. Nemůže být sama o sobě směrodatná. Přesto je pro Wesleyho zkušenost, náboženský prožitek, důležitým vodítkem, které dosvědčuje působení Božího Ducha v člověku. Je projevem pravého náboženství (o kterém bude řeč později). Na rozdíl od prázdného, formálního náboženství, je náboženství zkušenosti živé a radostné. Nejde jen o rozumové, intelektuální přijetí pravdy, že mě Bůh spasil, zkušenost dává této pravdě ještě nový rozměr - můžeme cítit, zakoušet, prožívat a vnímat, že nás Bůh miluje a že právě za nás vydal svého Syna. Takováto zkušenost je

99 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho. Nástin zvěstných důrazů*, s. 18-19.

100 tamtéž, s. 19-20

101 tamtéž, s. 20

úplně jiným hnacím motorem ke službě druhému, než pouhé náboženství skutků bez vnitřního svědectví Ducha Božího.¹⁰²

Pravé náboženství

Když sledujeme sociální angažovanost Johna Wesleyho a jeho pokračovatelů, mohli bychom se mylně domnívat, že vyznával spasení ze skutků. Není tomu ale tak. Naopak, Wesley se vždy tomuto názoru tvrdě bránil (alespoň po událostech v roce 1738). Pro jeho teologii jsou zvláště podstatné dva prvky novozákonní zvěsti - víra a láska. Od roku 1738 je Wesleymu naprosto jasné, že do Božího království nevede jiná cesta, než skrze víru. Odsuzuje formální náboženství, které vidí jen jako směsici různých úkonů a rituálů, které jsou ve své podstatě prázdné. Nevyklučuje, že mohou být rituály součástí pravého náboženství, ale upozorňuje, že nejsou pravým smyslem náboženství a nejsou nezbytné. Stejně tak odmítá dobročinnost, skutky, které vycházejí z pouhé snahy zavděčit a zalíbit se Bohu, ne však z lásky k Němu a k bližnímu. Skutky mají v náboženství své místo, nevedou však samy o sobě ke spasení. To je nám dáno pouze vírou. Stejně tak odmítá například deismus nebo pravověří (tzn. zastávání všech správných názorů a pouček), protože ani jedno z toho nevede křesťana k tomu, aby svůj život cele odevzdal Bohu. Pravé náboženství má podle něj tři důležité znaky - Boží moc, lásku a čistý úmysl.¹⁰³

Nejdůležitější ze všeho je zaměření na Boha - to On dává vzniknout pravému náboženství v srdci člověka, On působí změnu a spasení je pouze z Jeho milosti. Cokoli jiného by bylo jen prázdnou snahou a formálním, falešným náboženstvím. Toto je třeba pochopit. Lidé, kteří vytýkali Wesleymu zaměření na skutky, nepochopili místo, které jim ve své teologii dal. Viděl skutky jako důležité, nikoliv však na cestě ke spáse, ale až v procesu posvěcení, až poté, kdy vírou přijmeme Boží milost. Je proto scestné přičítat mu katolizující tendence. Ve svých kázáních jednoznačně vyznává, že spasen může být člověk pouze a jedině skrze víru. Skutky pak jsou pouhým důsledkem této víry, která se projevuje skrze lásku k Bohu a k bližnímu. Proto je pravé náboženství zaměřeno na Boha, na vztah k Němu, na postupné „dorůstání do Krista,“ na proces, kdy jsme stále podobnější obrazu, k jakému nás původně stvořil. Pravé náboženství tak vidí jako „Boží království“ v našem srdci, jako „spravedlnost, pokoj a radost.“ Nelze ho postihnout pouhým intelektem, je to

102 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho. Nástin zvěstných důrazů*, s. 22

103 tamtéž, s. 25-37

změna, kterou v člověku působí Bůh, změna, která se nutně musí projevit dobrými skutky, protože nemůže jinak.¹⁰⁴

První znak pravého náboženství je tedy Boží moc, směr od Boha k člověku. Druhým pak láska, která je projevením této moci skrze člověka samého - směrem k bližnímu. Wesley vykresluje obraz tohoto náboženství pomocí Kázání na hoře a poukazuje na to, že skutky konané ve prospěch bližního nejsou v tomto případě pouhou formální dobročinností, ale vychází z proměny srdce. Pravé náboženství tak podle něj sestává z víry, naděje a lásky, kde víra je základem a láska cílem i projevem tohoto náboženství. Naději mnohokrát nezmiňuje. Je zaměřen spíše na přítomný okamžik, kde se víra projevuje v lásce k bližnímu, proto naděje, která je zaměřena k budoucnosti a druhému příchodu Krista, není tak často obsahem jeho kázání.¹⁰⁵ Klade velký důraz na spravedlnost, jak je podána v dvojpříkazání¹⁰⁶ - milovat Boha, jak jen je toho člověk schopen, a milovat bližního, prokazovat mu vším možným způsobem dobro. Zdůrazňuje pak, že bližní není jen ten, kdo nám činí dobro, ale i naši nepřátelé, ti kdo nás nenávidí, pronásledují nás a činí nám příkoří. I ty Bůh miluje, a proto i my je můžeme (a měli bychom) milovat stejným způsobem.¹⁰⁷ Na životě raných metodistů můžeme vidět, že to nebyla pouhá slova, ale skutečnost, kterou žili. Tato láska, puze vírou, stojí za sociální a charitativní činností metodismu. Není láskou mystiků, zahleděných do sebe, ani prázdným filozofickým pojmem, ale je živým ovocem víry, ovocem pravého náboženství, které bylo Božím dotykem započato v srdci člověka a které působí změnu nejen v životě jedince, ale skrze něj i v celé společnosti.¹⁰⁸

Třetím znakem, který s projevující se láskou úzce souvisí, je čistý úmysl. Wesley poznamenává, že dobré skutky mohou být projevem pravého křesťanství, ale také nemusí. To, co dělají dva lidé stejně, nemusí být z principu stejné, protože jeden to dělá z lásky, která v něm byla vzbuzena, druhý z dobrého pocitu a nebo pro svůj osobní prospěch. Záleží na srdci, na úmyslu člověka. Stejně jako důraz na lásku převzal Wesley tento pojem

¹⁰⁴ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho. Nástin zvěstných důrazů*, s. 31-33

¹⁰⁵ tamtéž, s. 33

¹⁰⁶ Mk 12,30n

¹⁰⁷ WESLEY, John. *Standardní kázání*, s. 108-109.

¹⁰⁸ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho. Nástin zvěstných důrazů*, s. 34-35.

původně od mystiků, především z knihy *Pravidla a cvičení svatého života a umírání* od biskupa Taylora. Jde o způsob myšlení, o důvody, které nás vedou k našemu jednání. Je-li takový úmysl dobrý, pak jsou i následné skutky projevem pravého náboženství. Člověk má podle něj jednat proto, aby se zalíbil Bohu, ne proto, aby se zalíbil lidem, nebo si vypomohl k moci a slávě. Ten, kdo se chce vyzdvihnout před lidmi, nemá už nárok na odměnu od Boha. Ještě je ale třeba připomenout, že Wesley, ač přijal tento důraz od mystiků, vidí jeho místo zcela odlišně. Čistý úmysl je pro něj projevem Božího Ducha, nikoliv lidského snažení. Je to Boží dar, zatímco William Law, jeden z mystiků, považuje snahu žít s čistými úmysly za podmínku ke spasení. Podle Wesleyho je však důležitá především víra a pokání, které vedou k pravému náboženství a tím i k čistým úmyslům, kterými se toto náboženství projevuje.¹⁰⁹

Víra působící skrze lásku

Jak jsme již zmínili, pro Wesleyho byly zvláště důležité dva důrazy - na víru a lásku. Víra je podle něj to jediné, co potřebujeme ke spáse. Přesto je však jeho pohled jiný než pohled Lutherův nebo jiných reformátorů. Víra se podle Wesleyho nutně projevuje láskou, láskou k Bohu a k bližnímu.¹¹⁰ A tato láska není teoretická; je to konkrétní čin, projev, aktivita, která mění životy lidí, působí v nich vděčnost za vykonaný skutek a obrací jejich pohled k Bohu. Tyto dvě veličiny nutně patří k sobě - pravá láska neexistuje bez víry a víra bez projevené lásky je prázdná a mrtvá.¹¹¹

Co je touto spasitelnou vírou? Na tuto otázku se Wesley snaží odpovědět ve svém prvním standardním kázání z roku 1738. Upozorňuje, že existuje i jiná víra, jako je víra pohana, apoštolů, ale i ďábla. I pohan musí věřit, že Bůh je, aby Ho mohl hledat a Bůh se mu dal poznat. Může věřit díky zjevené Boží moci, díky zázrakům a jiným projevům, není tedy bez trestu před budoucím soudem. I ďábel věří, že Bůh je, že je milostivý a spravedlivě soudí, věří dokonce v Krista, který přinesl světu spasení a porazí všechny své nepřátele. Spasitelná víra není dokonce ani vírou apoštolů před Ježíšovým vzkříšením,

¹⁰⁹ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho. Nástin zvěstných důrazů*, s. 35-37. Srov. Mt 6, 1-18

¹¹⁰ Na námitku, že slova o spasení z pouhé víry mohou vést k absenci dobrých skutků u mnohých křesťanů, odpovídá Wesley hned ve svém prvním standardním kázání: „Bylo by tomu tak, kdybychom mluvili, jako někteří, o víře, která s nimi nesouvisí. Avšak my mluvíme o víře, která nutně vede k dobrým skutkům a k svatosti.“ In WESLEY, John. *Standardní kázání*, s. 35.

¹¹¹ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho. Nástin zvěstných důrazů*, s. 72.

přestože skrze ni činili mocné zázraky a uzdravovali nemocné. I přes to je Ježíš káral pro jejich malověrnost. Víra pravého křesťana je podle Wesleyho zaměřena především na Krista samotného. Není to intelektuální víra, rozumový souhlas s něčím, je to přesvědčení, názor, který je ukryt v srdci. Přesněji řečeno, je to stav srdce. Je to víra, která se dovolává Kristovy smrti, oběti za hříchy, vzkříšení a odpuštění hříchů. Smrt Krista je tak jediným předpokladem ke spáse, nic jiného k tomuto cíli nevede.¹¹² Spasitelná víra je „nejen souhlasem s celým evangeliem Kristovým, nýbrž také spolehnutím na krev Kristovu, důvěrou v zásluhy jeho života, smrti a vzkříšení, spolehnutím na něho jako na naše smíření a náš život, jako na obětovaného za nás a žijícího v nás.“¹¹³

Pro Wesleyho je významné, že jeho nauka nekončí u samotného ospravedlnění. Je pokračovatelem reformace v důrazu na pouhou milost přijatou vírou, poté ale doplňuje obraz života křesťana ještě o posvěcení, které je cestou ke křesťanské dokonalosti. Ospravedlnění bez následného posvěcení by nemělo smysl. Toto pojetí spásy nabádá jeho následovníky k tomu, aby žili aktivní svatý život už zde na zemi, aby vědomě usilovali o to, být podobnější Kristu a smýšlet jako on. I to je vede k oblékání chudých, navštěvování nemocných a dalším projevům lásky k bližním.¹¹⁴

Víra se tedy musí projevit skutkem. Je však potřeba správně pochopit, o jaké skutky tady jde. Wesley zásadně odmítá konání dobrých skutků jako zásluhu u Boha, jako něco, co by člověku mohlo pomoci ke spáse. Jak již bylo řečeno výše, spasení získáváme pouze vírou a to jen z Boží milosti. Všechny skutky konané před ospravedlněním vidí jako špatné, protože vycházejí z hříšného, porušeného zdroje. Dobré skutky vycházejí jen z živé víry a Boží lásky, která se projevuje láskou k lidem, a tuto lásku člověk nemá, dokud není znovuzrozen a ospravedlněn. Ani po ospravedlnění však nejsou dobré skutky naší vlastní zásluhou, ale spíše povinností, kterou Bůh svým milovaným ukládá a ke které jim sám dává sílu a prostředky. Dále platí, že to, co je dobré podle lidského smýšlení, nemusí být nutně dobré a správné před Bohem. Zde je jasný rozdíl mezi etikou Johna Wesleyho a humanismem, který hledá především blaho a vůli člověka, ne vůli Boží.¹¹⁵

112 WESLEY, John. *Standardní kázání*, s. 32-33.

113 tamtéž, s. 33

114 FILIPI, Pavel. *Křesťanstvo: Historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*, s. 158.

115 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho. Nástin zvěstných důrazů*, s. 72-73.

Přesto platí, že bychom podle Wesleyho neměli na službu druhým rezignovat, i když ta nemusí být pravými dobrými skutky v plném smyslu slova. Kromě těch totiž rozlišuje ještě tzv. ovoce pokání, které ospravedlnění může předcházet. Pokání podle něj vznítí v člověku touhu změnit svůj život a začít dělat věci jiným způsobem.¹¹⁶ Tak například „opilec přestane pít, sukničkář hovět tělesným žádostem, nespravedlivý přestane utiskovat druhé, člověk neustále klející zanechá klení, lenoch začne pracovat, aby mohl jíst svůj vlastní chléb, lakomec začne dělit svůj chléb s hladovými a odívat nahé – celý způsob života se změní.“¹¹⁷ Důrazem na ovoce pokání se Wesley vyrovnává například s antinomismem či kvietismem, proudy, které od služby bližním spíše odrazovaly.¹¹⁸ Skutky pokání tedy nevedou k ospravedlnění, ale mají své důležité místo na cestě k němu a jsou důsledkem a nutným projevem změny u člověka.¹¹⁹

Skutky tak nejsou příčinou ospravedlnění, ale projevem Boží milosti působící v člověku a skrze něj. Protože nás Bůh přijal za syny (a dcery), můžeme do těchto Jeho předem připravených skutků vstupovat. A nejen můžeme, ale je to dokonce naším úkolem. Skutky pramení z víry, a pokud víra člověka toto ovoce nenese, je vírou mrtvou a prázdnou a není tedy v posledku ani vírou spasitelnou. Wesley doslova říká, že taková víra k ničemu není. Tak na jedné straně odmítá skutky jako nástroj pro ospravedlnění, hlavně v diskuzích s mystiky a deisty, na straně druhé vidí nutnost skutků jako projevu živé víry, čímž argumentuje především proti antinomistům. Nemá tak, na rozdíl od Luthera, problém brát vážně jak Pavlovy epištoly, tak list Jakubův, protože jsou mu dvěma stranami téže mince.¹²⁰ Schneeberger dokonce tvrdí, že tak „jako Jakub byl nutnou reakcí na nebezpečné zkreslení Pavlova důrazu na spasení pouhou vírou, tak Wesley reaguje na zkreslování Lutherova důrazu na spasení pouhou vírou.“¹²¹

Výraz z dopisu Galatským „víra působící skrze lásku“ je ideálním výrazem pro popis teologie Johna Wesleyho. Víra je pro něj základem všeho - hříšný člověk může být

116 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho. Nástin zvěstných důrazů*, s. 74.

117 tamtéž, s. 74

118 Kvietismus propagoval pasivní čekání na Boží milost, odmítal jakékoli skutky jako záslužné a někteří stoupenci dokonce zavrhovali i účast na bohoslužbě nebo čtení Písma. Antinomismus proti tomu zavrhoval jakýkoli zákon. Jeho stoupenci věřili, že byli Kristem od zákona osvobozeni, a tudíž nemusí zachovávat žádná pravidla. Proto je podle nich v podstatě zbytečné, aby křesťané činili dobré skutky. Tito lidé nepochopili, čeho se Kristovo osvobození týká. In WESLEY, John. *Deník*, s. 166(pozn. 95) a 168(pozn. 139).

119 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho. Nástin zvěstných důrazů*, s. 75.

120 tamtéž, s. 76-77 .

121 tamtéž, s. 78

spasen, jen pokud se obrátí k Bohu a uvěří. Bude pak spasen jednou provždy a jeho víra se stane aktivní skrze lásku, kterou Bůh v člověku působí. Láska je to, co podle Wesleyho dává víře smysl a cíl. Víra bez lásky není ničím. Díky tomuto chápání může mít jeho zvěstování evangelia takový vliv i v sociální oblasti. Jen víra projevená skutkem má smysl a podle svých skutků (vycházejících z víry) bude křesťan ospravedlněn či odsouzen. Proto je nutné mít neustále na mysli dobro ostatních. Wesley zdůrazňuje, že oddělování skutků a víry je dílem Satana, protože ten se tak snaží rozdělit to, co z vůle Boží patří neodlučitelně k sobě. Tak je podle něj církev vystavena dvěma extrémům - přílišnému zdůrazňování skutků a spoléhání na ně, nebo naopak přehnanému důrazu na pouhou víru a ustrnutí v nečinnosti. Ve skutečnosti však podle něj právě podle skutků můžeme poznat ryzost víry.¹²² „Cesta křesťana vede od víry, jíž člověk přijímá nabízený dar spásy, ke skutkům lásky, které jsou důsledkem této víry.“¹²³ Čím blíže jsme Bohu, čím více jsme naplněni Jeho láskou, tím větší láska v nás klíčí směrem k bližním, tím větší je naše touha pomoci druhému. Nejde zde o lidskou snahu, ale o působení Ducha v člověku, kterému se nelze vyhnout, pokud se Bohu plně odevzdal. Wesley přirovnává víru křesťana ke světlu, které buď svítí a v tom případě je odevšud vidět, a nebo zhasne. Není nic mezi tím. Víra buď nese skutky, nebo je mrtvá. Láska k Bohu se nutně projeví poslušností a dobrými skutky. Zde je kořen sociální a charitativní činnosti v metodismu - protože Bůh miluje člověka, ten může jeho lásku přijmout a opětovat. A nejen to, láska, kterou je zapálen, nutí jej činit dobro druhým a znemožňuje mu zavřít oči před jejich bídou.¹²⁴

Důležitým znakem lásky je také to, že platí pro všechny bez rozdílu. Proto se práce metodistů mohla zaměřit na ty, kdo byli společností nejvíce opovrhovaní - vězně, žebráky, chudé, alkoholiky, černochoy i indiány. Wesley chápal každého jako Boží stvoření, jako toho, kdo je vzdálen Bohu a potřebuje jeho milost. Každý tak má před Bohem stejnou hodnotu. Křesťan je pro něj tím, kdo má právě za tyto slabé, nemocné, ale především Bohu vzdálené lidi odpovědnost. Proto své posluchače aktivizuje a zplnomocňuje ke službě druhým, k aktivnímu dávání a odpovědnosti nejen za svůj život, ale i za společnost, ve které žijí.¹²⁵

122 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho. Nástin zvěstných důrazů*, s. 78-80

123 tamtéž, s. 80

124 tamtéž, s. 81-87

5 Praktická sociální a charitativní činnost v rámci metodismu

Metodismus se nedostal do dějin díky ohnivým kázáním nebo bezchybné organizaci, ale jednoduše pro lásku k lidem. Wesley pochopil, že když lidé nepřijdou do kostela, je třeba vyjít ven na ulici za nimi. Jak kázání o spáse, tak praktická sociální činnost daly lidovým masám naději a smysl v životě. Pomoc potřebným se stala nedílnou součástí metodismu a věřím, že je jí dodnes. Mnoho sociálních aktivit metodistů a způsobů do nich vnášených může být dobrým příkladem i do dnešní praxe v pomáhajících profesích.

5.1 Péče o chudé

Jak jsme již zmínili, s péčí o chudé se v metodismu setkáváme od jeho začátků, ba dokonce ještě před nimi. Už členové Svatého klubu navštěvovali potřebné a vypomáhali jim různými sbírkami. Vzhledem k tehdejší situaci¹²⁶ bylo nemožné zavírat před strádáním ostatních oči, navíc i sám Wesley vyšel z poměrů velice chudých. O to snadněji mohl najít pochopení pro ostatní.¹²⁷ Ve svém deníku píše, že chce evangelium kázat především právě těm chudým, zbídačeným lidem, raději než těm z vyšší společnosti.¹²⁸ Cítil se být povolán právě k nim. Když se náhodou ocitl v domech bohatých lidí, byla to pro něj spíše výzva, rozhodně si to ale nijak neužíval. Přiznává, že kdyby si musel vybrat mezi službou bohatým a chudým, raději by nadále sloužil chudým, ke kterým se cítil být povolán od Boha. Pomoc chudým a potřebným se stala také jedním z hlavních bodů pravidel metodistických společenství.¹²⁹ Wesley viděl v odstraňování nedostatků a chudoby svých spoluobčanů „autenticky křesťanský úkol“, který naplňoval jak praktickými opatřeními, tak i teoretickými připomínkami ve svých kázáních a knihách.¹³⁰ Své spolupracovníky nabádal, aby nezapomínali na chudé, a nemohou-li jim pomoci darem, aby k nim alespoň zůstávali laskaví a vstřícní. Radí, ať jim vždy poskytnou alespoň milé a povzbudivé slovo,

125 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho. Nástin zvěstných důrazů*, s. 103-104. Srov. MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 54.

126 Výstižný obrázek tehdejší společnosti a postoji k chudým, a také k dětem, podává Heer: „Osířelé a chudé děti jsou po vagónech odesílány ze slumů a donucovacích pracoven do tkalcoven a továren a stávají se od svých sedmi do jednadvaceti let jejich majetkem.“ HEER, Friedrich. *Evropské duchovní dějiny*, s. 477.

127. Za zmínku stojí také tzv. „dům hrůzy“, chudobinec, ve kterém děti povinně držely hladovou dietu a byly nuceny pracovat až čtrnáct hodin denně. Tamtéž, s. 477.

127 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*.

128 WESLEY, John. *Deník*, s. 93.

129 CRACKNELL, Kenneth a WHITE, Susan J. *An Introduction to World Methodism*, s. 213-214.

130 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 13.

aby za nimi lidé chodili vždy rádi, i kdyby od nich zrovna nic jiného nedostali. Napomíná je, aby k nim přistupovali jako rovný k rovnému, bez odmítavých slov a pohrdavého postoje.¹³¹ A dodává: „Vžijte se do postavení každého chudého a zacházejte s ním tak, jak byste chtěli, aby Bůh zacházel s vámi.“¹³²

Podpora pomocí dávek

Praktická opatření vycházela zčásti z inspirace jinými náboženskými skupinami, zčásti z pozorování při návštěvách věznic, chudobinců, nemocnic a domácností. Nešlo jen o slepé dávání finančních prostředků, ale i o opatření, která vedla ke svépomoci potřebných.¹³³ K těm se dostaneme později.

Nejvýznamnějším činitelem v péči o chudé byly bezpochyby pravidelné sbírky, vybírané v metodistických společenstvích. Přestože metodisté sami patřili z velké části (alespoň zpočátku tohoto hnutí) mezi nižší a tedy poměrně chudé vrstvy, dokázali si odříct a ve sbírkách následně vybrat i velké sumy peněz. Vedoucí každé třídy vybíral jednou týdně mezi metodisty sbírku, která často přesáhla i sto liber. Ta pak byla použita na nákup potravin, léků, šatstva nebo uhlí a část v hotovosti vyplacena potřebným. V případě tuhých zim, slabé sklizně nebo jiných nepříznivých událostí byly konány zvláštní sbírky.¹³⁴ Sám Wesley se nezdral „prokazovat svým vlivem a svým malým majetkem lidem co nejvíce hmotného a duchovního dobra.“¹³⁵ Často za to zaplatil svým vlastním zdravotním stavem, když byl nucen brodit se blátem a sněhem, ani to ho však neodradilo od pomoci druhým.¹³⁶ Píše, že se „vzdal všeho, co bylo zbytečné, a mnohého z toho, co pokládáme za životně nutné,“ aby se přiblížil k těm, kdo to potřebovali, a pomohl jim.¹³⁷ Díky častým výzvám se mu „v kázáních, rozhovorech a publikacích v tisku dařilo probouzet svědomí lidí.“¹³⁸ Povzbuzoval také všechny členy společenství, aby nezapomínali na chudé a konali pravidelně sbírky podle svých možností. Ti pak přinášeli nejen peníze, ale i potraviny a

¹³¹ WESLEY, John. *Deník*, s. 73.

¹³² tamtéž, s. 73.

¹³³ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 13.

¹³⁴ tamtéž, s. 13.

¹³⁵ WESLEY, John. *Deník*, s. 23.

¹³⁶ tamtéž, s. 148.

¹³⁷ tamtéž, s. 23.

¹³⁸ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 14.

oblečení, které mohli postrádat, aby je rozdělili mezi potřebné. Metodisté nepatřili mezi vysoké vrstvy obyvatel - často si sami „utrhlí sousto od úst,“ aby se prokázali skutky lásky k bližním a nasýtí hladové, oblékli nahé a pomohli trpícím.¹³⁹ Wesley se nezdráhal obcházet nejen svá společenství, ale někdy i domy boháčů, aby mohl pomoci chudým. Ve svém deníku dne 19. listopadu 1764 píše o tom, jak „vzal svůj kříž na sebe a šel osobně do různých částí města za zámožnějšími členy společenství.“¹⁴⁰ Vybral tak během šesti dnů asi 600 liber, díky kterým mohl zaplatit dluhy společenství. Většina metodistů byla v pomoci chudým ochotná a štedrá - Wesley vzpomíná jen na jednoho člena, který „vysázel deset šilinků, jako by to bylo stejně tolik kapek krve.“¹⁴¹ V lednu 1785 (již v pokročilém věku) zase píše, že rozdali chudým uhlí a chléb, zjistil ale, že by potřebovali i nové teplé šaty. Rozhodl se proto chodit městem a žebrat. Získal asi 400 liber, pro které se musel brodit blátem a tajícím sněhem. Sám po několika dnech této práce ulehl s nachlazením, ani to ho ale nepřinutilo přemýšlet, že by s těmito aktivitami přestal.¹⁴²

Ekonomická etika Johna Wesleyho

K tomu, že byli metodisté nejen schopni účinně pomáhat chudým, ale dokonce si sami vydělat a zlepšit svou životní úroveň, přispěly bezesporu Wesleyova kázání a osvěta v této oblasti. Ekonomická stránka života pro něj nebyla ničím okrajovým a zabýval se jí ve svých kázáních poměrně často.¹⁴³ Vycházel z předpokladu, že majetek, který vlastníme, není náš, ale patří Bohu - byl nám pouze svěřen. Nemůžeme ho tedy nesmyslně a marnotratně prohýřit, ale měli bychom se chovat jako jeho zodpovědní správci.¹⁴⁴ Pro hospodaření s penězi pak předkládá svým posluchačům tři základní pravidla: „Získej vše, co můžeš; ušetři vše, co můžeš; rozdej vše, co můžeš.“¹⁴⁵ Právě třetím pravidlem se liší jeho postoj od postojů jiných vlivných mužů jeho doby. Člověk by měl rozdávat ze dvou důvodů - jednak tím pomůže svému bližnímu, jednak ochrání sám sebe před nebezpečím, jakým je pro něj bohatství samo o sobě. Přestože na tento požadavek kladl poměrně velký

139 WESLEY, John. *Deník*.

140 tamtéž, s. 103

141 tamtéž, s. 103

142 tamtéž, s. 148

143 Mezi léty 1741 a 1758 například až sedmadvacetkrát. In WESLEY, John. *Standardní kázání*, s. 23.

144 WESLEY, John. *Standardní kázání*, s. 23.

145 tamtéž, s. 23.

důraz, zdá se, že mnoho metodistů na něj jaksi „zapomnělo“ a drželo se pouze prvních dvou. Pracovitostí, pílí a šetřením tak dosáhli poměrně velkého majetku, který ale schraňovali hlavně pro sebe a své potomky. Tak Wesleyova kázání pomohla zvýšit životní úroveň mnoha metodistů, jejich efekt však nedopadl přesně podle jeho představ, jak si později stěžuje i on sám.¹⁴⁶ Přínos této ekonomické etiky pro společnost jeho doby je ovšem nesporný. Wesley nejen vedl své posluchače „k pilnosti a šetrnosti, které mnohým nakonec vynesly hospodářský blahobyt, nýbrž také přispěl k vytváření veřejného mínění, bez něhož by bylo nedošlo ke změně sociální situace.“¹⁴⁷

Výpůjční fond a zaměstnání

Kromě samotných finančních prostředků, získaných ze sbírek, mohli chudí využít také služeb tzv. výpůjčního fondu, který spravovali pověřeni správci. Fond poskytoval půjčky až pět liber na čtvrt roku a to bez jakýchkoli úroků. Tak mohl například během roku a půl pomoci více než dvě stě lidem.¹⁴⁸ Kdyby neměli tuto možnost, museli by využít služeb zastavárny, který by jim dal lichvářský úrok, a tak by se dostali do nekonečného kruhu ještě větší bídy.¹⁴⁹

Wesley poznal, že jedním z hlavních příčin chudoby je nezaměstnanost, a tak se snažil těmto lidem zajistit i vhodné zaměstnání. Když se mu to nepodařilo v různých podnicích, rozhodl se vytvořit pracovní příležitosti sám - jeden z takových podniků uskutečnil v londýnské modlitebně. Některé ženy zde pletli, jiní zpracovávali bavlnu.¹⁵⁰ Tak se metodistům podařilo „zachránit je před nouzí a nečinností, a to s nejmenšími náklady.“¹⁵¹ Jindy zase fungovala ve Slévárně kuchyně pro chudé. Není jisté, jak dlouho tyto aktivity trvaly nebo kolika lidem dokázaly pomoci, ale zcela určitě byly důležitým podnětem pro další sociální činnost nejen v mezích metodismu.¹⁵²

¹⁴⁶ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 23-24.

¹⁴⁷ tamtéž, s. 30. Kromě svých kázání sepsal i jiná díla, zabývající se hospodářstvím země. Nejznámějším jsou asi *Myšlenky k současnému nedostatku potravin*, kde se snaží o popis jednotlivých příčin rozmáhající se chudoby, jako je pálení alkoholu, zánik menších zemědělských podniků nebo příliš vysoké daně. Tamtéž, s. 29

¹⁴⁸ WESLEY, John. *Deník*, s. 76.

¹⁴⁹ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 15.

¹⁵⁰ tamtéž, s. 15

¹⁵¹ WESLEY, John. *Deník*, s. 46.

¹⁵² SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 45.

Mimo to měly velký vliv i Wesleyovy výzvy v kázáních, které pomohly chudým vyjít ze začarovaného kruhu chudoby, ale i z jakési otupělosti, způsobené zdánlivě beznadějnou situací v kombinaci s všeobecně rozšířeným alkoholismem. Pochopil, že potřebují povzbudit k větší pílì a šetrnosti, aby se z tohoto kruhu mohli vymanit. Kombinací tří prostých pravidel, která jsme uvedli výše, dal lidem jednoduchý návod, jak bohubylým způsobem získat finance, ušetřit a k tomu být ještě užitečný druhému. Tím jim pomohl nejen z materiálního hlediska, ale i psychologického - pomohl jim najít smysl života a dal jim konkrétní úkol, kterým se mohli zabývat a kterým mohli žít. Ukázal chudým lidem, že jejich situace zdaleka není beznadějná.¹⁵³

Boj proti předsudkům

John Wesley a metodisté bojovali také s předsudky, které se týkaly chudoby - mnoho lidí, včetně těch z nejnižší vrstvy, ji vnímalo jako Boží trest, případně jako něco, za co si postižený může vlastně sám. Ani bohatí, ani sami chudí se proto nesnažili o nějakou změnu. Chudí byli stigmatizováni a často trpěli sociální izolací. Wesley se od tohoto předsudku oprostil a dokázal ovlivnit i mnohé další.¹⁵⁴ Ve svém deníku popisuje stav, který viděl v domácnostech chudých a nemocných lidí - ač byli zesláblí hladem a zimou, žijící ve vlhku a špíně, nikdo z nich nezahálel a pokud mohl, využil svůj čas k práci.¹⁵⁵ Poznává, že „častá námitka, že jsou chudí proto, že jsou líní, je hanebná a ďábelsky zlá. Může někdo, kdo to všechno viděl na vlastní oči, ještě vyhazovat peníze za ozdoby a tretky?“¹⁵⁶ Ve svých kázáních se snažil apelovat na spoluodpovědnost těch, kdo na tom nebyli tak zle, a připomínat, že bychom podle Kristova příkazu měli myslet na druhé a snažit se jim co nejvíce činit dobro. Služba druhým je podle něj v podstatě službou samotnému Kristu, tak jak je to popsáno v Matoušově evangeliu, 25. kapitole.¹⁵⁷

Co se týká pomoci (nejen) chudým, zdůrazňoval, že je důležité nikoliv pomoc poslat, ale předat osobně, mít osobní kontakt s chudými a vidět, co skutečně potřebují. Pomoc pro něj neznamena jen almužnu pro „dobrý pocit“ dávajícího, ale to, co doopravdy zlepší situaci chudých, ať už to v dané chvíli znamená chléb, kus oblečení, nebo jen vlídné

153 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 22.

154 tamtéž, s. 15-16

155 WESLEY, John. *Deník*, s. 86.

156 tamtéž, s. 86

157 WESLEY, John. *Standartní kázání*. Srov. Mt 25,31-46.

slovo. Věděl, že aby mohl člověku v nouzi pomoci, je třeba nejdříve dobře poznat jeho situaci a zjistit, co skutečně potřebuje a co naopak nepotřebuje. Rozdíl mezi bohatými a chudými byl podle něj tak velký, že bohatí často nevěděli, jak by chudým mohli skutečně pomoci, a mnohdy to ani vědět nechtěli. Jejich „pomoc“ podle něj propast mezi vrstvami obyvatel spíše prohlubovala, než aby ji pomáhala překonat. Neochota ke spolupráci a změně a nedostatečná informovanost jsou podle něj skutečnými příčinami sociálních problémů v zemi.¹⁵⁸ O bohatých říká, že „v mnohých případech ani nesledují, zda peníze a věci, které darovali na charitativní účely, nejsou - jak se často stávalo - zneužívány a tak je nejchudším namnoze odepíráno i to málo.“¹⁵⁹

Metodistická společnost tak nepřispěla pouze ke zmírnění dopadů chudoby, ale kromě praktické pomoci navíc poskytla těm doposud nejpodřadnějším lidem v zemi vědomí lidské důstojnosti a rovnoprávnosti - před Bohem si byli všichni rovni. Podle Marquardta toto zaměření metodistické činnosti - solidarita s druhými a ochota brát na sebe jejich břemena, sounáležitost v každé situaci - změnilo tvář tehdejší společnosti a nastavilo vývoj Anglie tak, že vztahy mezi církví a dělnickou třídou se odehrály na úplně jiné úrovni, než ve státech kontinentální Evropy.¹⁶⁰ Metodismus podle něj dal svým členům „pocit vlastní hodnoty, jaký neznali, dal jejich životu nové zaměření a tím také základnu pro jinak nepředstavitelný sociální vzestup.“¹⁶¹

5.2 Vzdělání a školy

John Wesley nebyl jen kazatelem a sociálně citlivým člověkem, ale především vzdělaným intelektuálem. Znalosti a vědomosti, a to nejen duchovního rázu, se snažil předávat také dál - kázáním, psaním a rozšiřováním knih, vyučováním nejen dětí, ale i dospělých. Z této iniciativy vzniklo nemalé dílo, které má dosah daleko za jeho život - vydávání knih, letáků, časopisů, ale i zakládání škol se stalo přirozenou součástí života metodistických sborů a je jím dodnes.¹⁶²

¹⁵⁸ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 16.

¹⁵⁹ tamtéž, s. 16.

¹⁶⁰ tamtéž, s. 19-20

¹⁶¹ tamtéž, s. 20.

¹⁶² SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*.

Anglické školství 18. století

Nedostupnost základního vzdělání v 18. století je pro nás dnes již v mnohém nepředstavitelná - neexistoval jednotný školský systém, ale mnoho typů škol, které poskytovaly vzdělání jen určitým skupinám dětí. Od chudých dětí se očekávalo, že by měli co nejdříve začít pracovat a „nepromarnit“ příliš mnoho času ze svého krátkého života ve školních lavicích. Vzdělání chudých se mnohým jevilo jako zcela zbytečné.¹⁶³

Kromě státu byly zřizovatelem škol různé církve, města, majitelé továren či dokonce jednotlivci. Kvalita vzdělání, učivo i výchovné cíle se na různých školách lišily. Tzv. *Latinské školy*, podporované nadacemi, se mnohdy staly jen zdrojem obživy pro své představené, zatímco školy samotné byly v takřka dezolátním stavu. Jiné školy, tzv. *Public schools*, které se zaměřovaly na humanistické vzdělání, navštěvovaly jen děti z bohatých rodin. Některá neanglikánská společenství, jako například kvakeři či baptisté, zakládala vlastní školy, protože jejich děti byly často z těch veřejných pro svou víru vylučovány. Jednalo se o tzv. *Dissenting Academies*, vyšší školy, kde se výuka zaměřovala i na přírodní vědy a moderní jazyky. Toto zaměření znamenalo poměrně vysokou kvalitu vzdělání. Kromě toho se na některých venkovských usedlostech nacházela soukromá zařízení, kde učitelé (většinou bez vzdělání) učili děti číst, psát a počítat, ovšem za určitý (i když nevelký) peněžní poplatek. Sociální rozdíly byly tedy jasně znatelné už v tomto raném dětském věku - na jedné straně stály děti bohatých šlechticů, které měly často vlastní soukromé učitele, na straně druhé pak většina chudých dětí, zůstávající bez jakéhokoliv základního vzdělání.¹⁶⁴

První kroky ke zlepšení této situace učinily některé náboženské spolky a společnosti, především pak *Společnost pro šíření křesťanských znalostí*. V dobročinných školách poskytovala dětem bezplatné vzdělání, pomáhala obstarávat šatstvo pro chudé děti a po dokončení školy jim zprostředkovávala učební místa. Tak mohly tisíce dětí získat vzdělání, na které by jinak nebyly schopny svými finančními možnostmi dosáhnout. Ani to však samozřejmě nevedlo k vyřešení otázky anglického školského systému jako celku.¹⁶⁵

163 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 35.

164 tamtéž, s. 34-35.

165 tamtéž, s. 35

Metodistické školy

Práce s dětmi je významným činitelem v práci mnoha církví a denominací. Nejinak je tomu v metodistických společenstvích. Už Wesley si uvědomoval, že je důležité vštěpovat lidem křesťanské hodnoty a důležité vědomosti již v raném věku. Na základě přesvědčení, že jsou si všichni lidé před Bohem rovni, nemohli metodisté zůstat nečinní v otázce výchovy a vzdělávání.¹⁶⁶ Marquardt poznamenává, že díky Wesleymu a metodistickým školám se „podařilo posunout vývoj anglického školství o značný krok kupředu směrem ke kvalifikovanému základnímu vzdělání pro všechny děti v zemi.“¹⁶⁷

Brzy po návratu z Ameriky začal Wesley se stavbou první vlastní školy - byla jí škola v Kingswoodu u Bristolu, určená především pro děti horníků.¹⁶⁸ Zde George Whitefield položil roku 1739 základní kámen. Následovali další školy v Bristolu, Londýně a Newcastle upon Tyne. Vyučovali zde faráři i laici a chod těchto škol byl financován díky sbírkám konaným v jednotlivých společenstvích.¹⁶⁹ Výuka se ale nekonala jen ve školách - i v modlitebnách a některých domovech vyučovali faráři a učitelé (většinou zdarma) čtení, psaní, počítání a křesťanskou věrouku. Kromě toho ty nejchudší děti dostávaly také oblečení a stravu.¹⁷⁰ V Kingswoodu později vznikla dokonce vyšší škola, která byla otevřena 24. června 1748.¹⁷¹ Řada menších škol, zakládaných při sborech, byla často jedinou možností dosažení alespoň základního vzdělání pro děti z nižších vrstev. Nebyly udržovány majetnými dárci, jak tomu bylo v případě dobročinných škol, ale „úsilím mnohých žen a mužů z nižších vrstev národa, kteří byli získáni pro nový život a kteří se naučili sami přebírat odpovědnost za vzdělávání chudých dětí.“¹⁷²

Wesley cítil za výchovu a vzdělání dětí zvláštní odpovědnost, kterou dokázal vzbudit i u svých posluchačů a která se udržela i v následujících generacích. Jeho činnost se neomezila na zakládání škol - sám také jednotlivá díla navštěvoval, udržoval kontakt s

¹⁶⁶ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 36.

¹⁶⁷ tamtéž, s. 36

¹⁶⁸ Během času se přetransformovala na školu pro děti kazatelů. SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 45.

¹⁶⁹ Silas Told, který byl po sedm let učitelem ve Slévárně, dostával za svou činnost deset šilinků týdně. Učil děti „od pěti hodin ráno do pěti hodin odpoledne, v létě i v zimě.“ In WITHROW W.H., *Průkopníci metodismu*, s. 48.

¹⁷⁰ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 36 a SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 45.

¹⁷¹ WESLEY, John. *Deník*, s. 77.

¹⁷² MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 38.

děti, vyučoval je, psal učebnice, navrhoval učební osnovy a radil rodičům při výchově jejich dětí. Také nabádal kazatele, aby nezapomínali konat sbírky pro toto dílo a rozšiřovat povědomí o potřebě všem dostupného vzdělání.¹⁷³ Naprostý nedostatek škol na obrovské množství chudých dětí dokládá ve svém deníku. Píše, že největší „potíže jsou s počtem dětí. Místo třiceti (plánovaných) jich máme téměř padesát.“¹⁷⁴ Nelze tedy popřít, že metodistické školy daly společnosti své doby jedno z nejpodstatnějších - výchovu a vzdělání nové generace, která mohla tuto společnost směřovat k dalšímu vývoji a společenským změnám.

Nedělní školy

Zajímavým fenoménem, který se pojí k metodismu, je také vznik hnutí nedělních škol. Někdy je za zakladatele těchto škol považován novinář z anglikánské církve Robert Raikes, není to však pravdivý údaj. Svou školu založil v roce 1780 a díky velikému ohlasu, který získala, vznikla ještě během následujících pěti let *Londýnská společnost pro zřízení Nedělních škol*. V roce 1786 už bylo v podobných školách v Anglii vyučováno kolem dvaceti tisíc dětí. Vznik metodistických Nedělních škol však můžeme datovat ještě dříve, a to do roku 1769, kdy takovou školu pro děti z chudých rodin založila Hannah Ballová, jedna z vedoucích v metodistickém sboru.¹⁷⁵ Sám Raikes podle některých historiků prý „začal svou školu na radu a za pomoci jedné metodistické ženy.“¹⁷⁶

Nedělní škola byla výhodnou především pro ty děti, které přes týden musely chodit do práce, a tak nemohly navštěvovat běžné denní školy. Tak jako v ostatních školách, i zde se učili číst, psát, počítat a navíc také základní znalosti z katechismu. Nejpoužívanější knihou byla Bible - částečně i pro to, že byla dostupná a levná, ale samozřejmě také proto, že dobře vyhovovala vzdělávacím a výchovným cílům metodistických učitelů.¹⁷⁷

Vzdělávání dospělých

Metodistické vzdělávání nebylo ovšem zaměřeno pouze na děti. Wesley nebyl pouze nějakým entuziastickým vůdcem, který by vedl masy ke slepému následování své

¹⁷³ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 37

¹⁷⁴ WESLEY, John. *Deník*, s. 113.

¹⁷⁵ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 45.

¹⁷⁶ tamtéž, s. 45.

¹⁷⁷ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 38.

vlastní ideologie - kladl důraz na soustavné vzdělávání a osobní rozvoj každého jedince. Vedle důležitosti zkušenosti víry nesnižoval ani hodnotu rozumu a jeho používání v životě křesťana, ba naopak, snažil se zprostředkovat svým následovníkům hodnotnou literaturu, ze které by mohli čerpat pro svůj duchovní život.¹⁷⁸ Chtěl z nich učinit „chápavé křesťany, kteří by nejen prožívali jistotu Boží lásky, nýbrž také byli schopni rozumně se zabývat důsledky víry pro celou oblast svého života a svého jednání.“¹⁷⁹ Toho se snažil dosáhnout třemi základními postupy - vzdělávacími kurzy pro dospělé, které ovšem nemohli kapacitně obsáhnout úplně všechny chudé a negramotné, tiskem a prodejem, popř. rozdáváním vhodné literatury a rozhovory ve společenstvích.¹⁸⁰

Škola v Kingswoodu, která byla určena převážně pro děti chudých horníků, poskytovala duchovní stravu i jejich rodičům. Ti docházeli do školy brzy ráno nebo pozdě večer, tak aby nebyli omezováni ve své práci. Většina z těchto lidí byla negramotných, protože jim nebyla jako dětem umožněna školní docházka. Wesley se nezaměřil pouze na evangelizaci těchto lidí, ale dopomohl jim k důstojnému životu, k většímu respektu od ostatních, ale i vlastní sebeúctě a sebevědomí. Vyučováním těchto lidí snížil propast mezi nimi a vyššími vrstvami obyvatelstva, které se na chudé horníky dosud dívaly jako na spodinu a chátru, jejíž nejdůležitějším úkolem je postarat se o blaho vyšší třídy.¹⁸¹

Také některé Nedělní školy zprostředkovávaly vyučování chudým lidem ve zvláštních kurzech, kde se učili základním školním znalostem. Přestože jich nebylo mnoho a nedokázaly rozhodně pokrýt celou potřebu obyvatelstva co do základního vzdělání, jejich význam nelze snižovat.¹⁸² Svým žákům neposkytovaly pouze znalosti a dovednosti, ale především sociální vzestup, větší rozhled ve společenském dění a hlavně zvýšení vlastního sebevědomí a možnost vlastního osobního rozvoje. S přístupem ke vzdělání už nebyl dělník pouhým kolečkem ve „stroji společnosti,“ ale individuální, plnohodnotnou lidskou bytostí, která zná své potřeby a práva. Ve třídách dosahovali vědomí rovnocennosti s ostatními a získávali odvahu ozvat se ve společnosti.¹⁸³

178 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 39

179 tamtéž, s. 39

180 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 46.

181 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 40.

182 tamtéž, s. 40

183 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 46.

Wesley svým žákům často doporučoval studium v Oxfordu nebo v Cambridgi, na univerzitách, které pokládal za jedny z nejlepších. Protože ale několik metodistů bylo z těchto univerzit vyloučeno kvůli svému přesvědčení, rozhodl se nakonec založit vlastní akademii pro studenty v Kingswoodu. V té době už zde byla základní a vyšší škola. Zatímco na běžné univerzitě se studenti učili až sedm let, studium na této akademii mělo trvat tři roky a studenti se měli při velké pili a snaze naučit dokonce mnohem více, než běžný student na univerzitě. Obsahem výuky nebyla jen teologie a biblické jazyky, ale i aritmetika, filozofie, historie, antická, současná i klasická literatura, zeměpis a fyzika. Tato škola pomohla také odbourávat sociální rozdíly a předsudky - studovali zde lidé ze všech vrstev, i chudí studenti, kterým by pro finanční nedostatky nebylo umožněno studovat na běžných univerzitách.¹⁸⁴

Protože organizace, které poskytovaly v 18. století vzdělání chudým lidem, nebyly schopny obsáhnout takové množství lidí a poskytnout vzdělání všem potřebným, začal se rozvíjet jiný, velice účinný způsob předávání znalostí, a to šíření dostupné literatury. Tomu se nevyhýbal ani John Wesley - publikoval své vlastní články a kázání, aby přinesl radostnou zvěst i těm, se kterými se nemohl setkat osobně, a pomohl jim růst ve víře. Také využíval publikace na obranu svých teologických názorů a k hypotetickým rozpravám s těmi, kdo s ním nesouhlasili. Především ale chtěl svým čtenářům zprostředkovat odborné znalosti a vědomosti a dosáhnout toho, aby se nebáli používat svého vlastního rozumu. Spisy neobsahovaly pouze teologická a etická témata, ale i praktické otázky doby či života vůbec, životopisy, zápisky z cest, básně či filozofii. Doba byla pro šíření tiskovin velice příznivá - objevily se první noviny a brožury, díky kterým se literatura dostala i ke středním a nižším společenským vrstvám. I Wesleyova díla byla velice levná a putovala tak k velkému okruhu čtenářů. Kdo by si je přesto nemohl dovolit zaplatit, tomu se měly darovat. Wesley sám psal učebnice pro metodistické školy a jeho kniha *Jednoduché lékařství* pomohla mnohým nemocným, kteří si nemohli dovolit zaplatit lékaře.¹⁸⁵ Během čtyřiceti let napsal více než 230 spisů.¹⁸⁶ Z této činnosti navíc neměl vůbec žádný zisk. Dne 9. září zmiňuje ve svém deníku, že za osmnáct let, kdy píše a nechává tisknout knihy, získal „dluh dvanácti set třiceti šesti liber.“¹⁸⁷

184 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 40-41.

185 tamtéž, s. 41-42.

186 LEAN, Garth. *John Wesley - svědek Boží moci*, s. 56.

187 WESLEY, John. *Deník*, s. 90.

Důležitost, jakou Wesley přikládal osobnímu vzdělávání, dokládá například to, že nutil své kazatele, aby věnovali alespoň pět hodin denně (nejlépe však celé dopoledne) četbě užitečných a jim prospěšných knih, a na konferenci roku 1745 bylo vydáno nařízení, které prikazovalo „kromě každodenního kázání ráno a večer strávit hodiny od šesti do dvanácti čtením, psaním a na modlitbách.“¹⁸⁸ Pro své kazatele a studenty založil tzv. *Křesťanskou knihovnu*, která obsahovala asi 50 svazků především náboženské literatury. Sloužila hlavně k teologickému vzdělávání kazatelů.¹⁸⁹ Studium knih však podle něj nemělo nahradit praktickou činnost a pomoc potřebným, mělo jí pouze „dát pevný základ, korigovat ji a upevňovat.“¹⁹⁰ Wesley někdy v době pravidelného postu sám vzdělával své kazatele a denně jim četl přednášky, které napsal. Nešlo jen o teologii, ale i o výuku logiky či přednesu.¹⁹¹ Úkolem kazatelů pak nebyla pouze četba, ale i předčítání a rozdávání knih ostatním. Kromě knih byl zájemcům k dispozici také metodistický měsíčník, tzv. *Arminian Magazine*, který vycházel od roku 1778.¹⁹²

5.3 Práce ve věznicích

Metodisté se věnovali i práci ve vězení. Již členové Svatého klubu docházeli do věznic a kázali vězňům, ale také jim a jejich rodinám pomáhali v tíživých životních, a to především finančních situacích. Konali sbírky, doučovali děti vězňů a sháněli právníky, kteří by se postavili při soudním přelíčení za obžalovaného.¹⁹³ Otec Johna Wesleyho také navštěvoval věznice po dobu svých studií, a tak v tom oba bratry podporoval. I kaplan v oxfordské věznici jejich pomoc nadšeně uvítal a dokonce jim předal vyjádření samotného biskupa, který byl činností velmi potěšen.¹⁹⁴

Od roku 1746 se pak navštěvování vězňů stalo součástí Všeobecných pravidel, závazného řádu metodistických společenství, kterým se věřící řídili při svých náboženských i sociálních aktivitách. Wesleymu nešlo ovšem jen o pouhé navštěvování

188 LEAN, Garth. *John Wesley - svědek Boží moci*, s. 54-55.

189 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 41. Lean píše až o 80 svazcích. Srov. LEAN, Garth. *John Wesley - svědek Boží moci*, s. 56

190 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 41.

191 WESLEY, John. *Deník*, s. 79.

192 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 42.

193 tamtéž, s. 9.

194 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 16

věznů, snažil se svým vlivem působit i na zvýšení povědomí společnosti o hrozném stavu věznic a na jeho zlepšení, a to hlavně v různých publikacích a novinách.¹⁹⁵ Připravil tak půdu dalším, kterým nebyla tato situace lhostejná. Jedním z nejvýznamnějších pokračovatelů reformy v této oblasti byl John Howard, Wesleyův přítel, hlavně díky své knize *Stav věznic v Anglii a Walesu* z roku 1777.¹⁹⁶

Stav vězeňství v Anglii v 18. století

Je nutné hned na začátku zmínit, že věznice v Anglii v 18. století nebyly plné vrahů a násilníků - mnoho lidí se sem dostávalo pouze na základě neodbytné chudoby, buď jako dlužníci, nebo i jako drobní zlodějíčci, kterým nezbývalo nic jiného, než krást, pokud chtěli vůbec přežít.¹⁹⁷ Týkalo se to mužů, žen i dětí. Jejich situace ve vězení byla katastrofou nejen kvůli tvrdým a nepřiměřeným trestům, ale také kvůli naprosto neobjektivnímu vedení soudních pří a špatným hygienickým podmínkám ve věznicích.¹⁹⁸ John Wesley se například o věznici v Marshalsea vyjadřuje jako o „líhni veškeré špatnosti“ a nebojí se ani přirovnat toto místo k samotnému peklu. „Je to hanba pro lidstvo, že na zemi může existovat takové místo, takový obraz pekla! A hanba těm, kteří si říkají křesťané, že v křesťanstvu vůbec je zapotřebí věznic.“¹⁹⁹

V roce 1689 proběhla v Anglii revoluce, která zajistila soudcům větší nezávislost a společnosti posílení moci zákonů na úkor moci krále a parlamentu. Mohlo se tak zdát, že zvítězilo přirozené právo nad pouhými výstřelky krále a jeho ministrů a že všem bude umožněno žít svobodně a s větší právní jistotou. Realita však zdaleka nebyla tak růžová. Tvrdost práva byla až neuvěřitelná. Seznam prohřešků, za které mohl být člověk pověšen, obsahoval přes dvě stě různých zločinů a z velké části šlo o zasahování do vlastnictví druhé osoby, které se z důvodu chudoby stalo v té době velice častým. Na seznamu „hříchů“ zasluhujících smrt se vyskytlo například i poškození mostu, ničení stromových

195 Velký vliv v tomto směru měl zřejmě na Wesleyho generál Oglethorpe, který svým vyšetřováním „obrátil pozornost veřejnosti ke skandální situaci ve vězeních pro dlužníky“ a mnoho z těchto lidí vzal s sebou do nově vznikající kolonie Georgia, kde se snažil o zlepšení jejich situace. MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 59 (pozn. 100).

196 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 46.

197 Told například zmiňuje muže, který ukradl šest pencí, aby nasýtil svou rodinu, umírající hlady, a byl za to oběšen. In WITHROW W.H., *Průkopníci metodismu*, s. 49.

198 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 59.

199 WESLEY, John. *Deník*, s. 86.

porostů, zastřelení zajíce nebo krádež malého obnosu peněz.²⁰⁰ Většina těchto přestupků se týkala chudých lidí, které „dohnala bída a hlad k činům sebezáchovy, za které v případě udání a zatčení museli počítat s trestem smrti.“²⁰¹

Veřejná poprava pak byla „zábavou“ pro všechny vrstvy obyvatel a někteří přicházeli i ze vzdálenějších míst, aby se na ni mohli dívat.²⁰² Told přirovnává cháturu, která se scházela pod šibenicí, k „duchům vypuštěním z pekelných hlubin.“²⁰³ Často házela na odsouzeného kamení a ohrožovala ho tak na životě ještě předtím, než mohl být vykonán samotný trest. Nebo se naopak objevili jeho společníci a povzbuzovali ho, aby „umíral statečně,“ případně se pokoušeli napadnout šerifa a svého kumpána z popraviště zachránit. Každopádně velice často sršelo kamení, ať už na vykonavatele trestu, zločince, či na metodistické kazatele, kteří je k popravišti doprovázeli. Veřejně vykonávané popravy navíc vedly jen k tomu, že lidé vůči násilí otupěli; rozhodně nesnížily míru kriminality.²⁰⁴

Lehký život neměli ani dlužníci - sice se pro dluhy nevěšelo, ale kvůli absenci logiky v některých zákonech často strávili velkou část života pobytem ve vězení. Dlužník totiž musel (zvláště měl-li nízké příjmy) být podle zákona zavřen do vězení, přestože mu to paradoxně znemožňovalo pracovat a splatit tak svůj dluh. Dostal se tak do začarovaného kruhu a pokud za něj nesložil kauci někdo jiný, neměl moc velkou šanci se z něj dostat.²⁰⁵

Marquardt doslova píše, že právo se v zemi, kde tzv. kriminálníci a tvůrci zákonů patřili k naprosto rozdílným společenským vrstvám, „do značné míry stalo fraškou.“²⁰⁶ Místo toho, aby byly zákony zjednodušovány či nahrazeny novými a chování k vězňům zmírněno, docházelo naopak k tvorbě nových a nových zákonů a nařízení a právo se tak stávalo čím dál tím více nepřehledným. Výjimkou nebylo ani podplácení u soudů. V průběhu 17. a 18. století se někteří soudci rozhodli sice rozsudky smrti nahradit deportací, ta ale nebyla pro postiženého o moc lepší variantou. Deportace znamenala v podstatě jen pomalejší smrt.²⁰⁷

200 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 59.

201 tamtéž, s. 59.

202 tamtéž, s. 59.

203 WITHROW W.H., *Průkopníci metodismu*, s. 50.

204 tamtéž, s. 50.

205 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 60.

206 tamtéž, s. 60

207 tamtéž, s. 60

Představa, že si před soudem budou všichni rovni, byla jen pohádkou. Vyšší vrstva, jejíž zástupci rozhodovali o výkonu trestu, neměla vzhled do života chudých a při rozhodování o trestech nebyla schopna dát stranou své vlastní zájmy, ani zájmy státní církve.²⁰⁸ To nakonec často zažili metodisté na vlastní kůži. Wesley ve svém deníku popisuje několik případů, kdy nejen jemu šlo o život pouze z toho důvodu, že kázal na ulicích. Chátra, často podněcovaná lidmi z tzv. lepší společnosti, se nebála ničeho. Přesto se soudci většinou postavili proti metodistům, nebo případ neřešili vůbec. Těm tak nezbývalo než se modlit za ochranu svou a svých rodin a znovu a znovu odpouštět svým viníkům. Noviny dokonce poté, co několik metodistických domů bylo doslova vyrabováno agresivním davem, psaly, že se jednalo o „povstání lidí zvaných metodisté.“ Wesley popisuje dav, který od předešlého roku vniká do domů, krade a ničí věci, ohrožuje životy metodistů a znásilňuje jejich ženy.²⁰⁹ Jak zmiňuje Wearmouth, „když se chudí v nepokojích snažili zničit metodisty a jejich domovy a provozní místnosti tím, že všechno rozbili, pak byla destruktivní vášeň potichu vítána, jak se zdálo. Když však masy zlostně a otevřeně agitovaly pro lepší sociální a ekonomické podmínky, byly takzvané zákony použity jako bič dozorce nad otroky.“²¹⁰

Soudní procesy nebyly jen neprůhledné a zmatené, ale i velmi dlouhé. Vězni tak mohli čekat třeba i několik let, než se jejich případ vyřeší. To samozřejmě neplatilo pro ty, kdo měli dostatek peněz - takoví si snadno sehnali obhájce, který našel v zákonech dostatečnou mezeru, aby se trestu podrobit nemuseli. Někdy dokonce ani nedošlo k udání a zahájení procesu - zkrátka tučný finanční obnos zařídil vše. Postoj státní církve situaci rovněž neprospěl - místo aby se snažila prosadit rovnost všech, bohatých i chudých, před soudy, nabádala je jen k důkladnějšímu trestání. To vedlo pouze k častějšímu trestání drobnějších deliktů. A vzhledem k tomu, že představitelé církve a státní úředníci, rozhodující o výši trestu, měli k sobě poměrně blízko, takže docházelo ke střetu zájmů, nedal se ani předpokládat posun k rovnějšímu zacházení před soudem a k trestání skutečných viníků.²¹¹ Přes změny, které vyvolala revoluce v roce 1689 a přes sílicí právní povědomí občanů Anglie v 18. století musíme konstatovat, že mnoho z opatření

208 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 60.

209 WESLEY, John. *Deník*, s. 59-63.

210 R.F. Wearmouth, *Methodism and the Common People of the 18th Century*, London 1945, s. 163 in MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 122-123 (pozn. 106).

211 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 60-61.

příslušných orgánů je nutné označit za „částečně ilegální, často však nelegitimní rozhodnutí proti právu občanů státu.“²¹²

Věznice samotné připomínaly, jak již bylo zmíněno, peklo na zemi. Správci věznic nedostávali žádnou pravidelnou mzdu, a tak si peníze museli „vydělávat“ po svém. Především tím, že týrali a vydírali jim svěřené vězně. Za peníze například sháněli a prodávali alkohol či omamné látky, dovolovali prostituci,²¹³ nebo zorganizovali divákům z řad veřejnosti podívanou na známé vězně.²¹⁴ Dozorci také za poplatky poskytovali některé úlevy vězňům, například jim na čas sundávali řetězy. Pokud někdo nebyl schopen zaplatit určený obnos, hrozilo mu, že ho dozorcí ubijí až k smrti. Někdy se stalo, že správci věznic nepustili ven ani člověka, kterému už uplynula doba trestu, nebo byl od něj dokonce osvobozen, protože jim dlužil za tyto poplatky. Pro některé vězně tak bylo jedinou nadějí občasná rozhodnutí ze strany státu, které přikazovalo otevřít všechny věznice kvůli přeplněnosti. Kromě krutosti správců, kteří sami byli odkázáni na příjem ze strany vězňů, byl katastrofou i hygienický stav věznic. Kvůli špině, prachu, infekcím a špatným ubytovacím podmínkám končilo mnoho soudních případů předčasnou smrtí vězně. Lidé byli natěsnáni v malých a vlhkých prostorech sklepů nebo ve starých studených věžích či hradech. Byli zde všichni pohromadě - drobní zlodějíčci, kteří kradli z nouze, dlužníci, ale i opravdoví vrazi a kriminálníci. Ženy, děti i muži společně v několika malých místnostech. Se sanitárním zařízením bychom se zde nesetkali, jen s všudypřítomnou špinou a nesnesitelným smradem. Lidé, kteří se do vězení nikdy nedostali, si jen těžko dokázali představit, jak to zde vypadá a co se zde děje. Ani Johnu Howardovi, který se snažil o reformu věznic, se nepodařilo prosadit svůj cíl, aby správci jednotlivých vězení dostávali pravidelné finanční ohodnocení a nebyli tak nuceni vydírat samotné vězně. Téměř nikdo nepovažoval za nutné poměry ve věznicích měnit a jakkoliv se tím zaobírat.²¹⁵

212 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 61.

213 Lyons píše, že znásilňování bylo ve věznicích běžné, a to nejen ze strany uvězněných, ale i správců věznic. Ženy, které byly uvězněny pro prostituci, „jednoduše pokračovaly ve svém řemesle i uvnitř.“ LYONS, Lewis. *Historie trestu*, s. 112.

214 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 46.

215 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 61-62.

Metodisté a práce s vězni

Dnes už si těžko dokážeme představit, jakou oběť metodisté podstupovali, když se vydávali do těchto míst, a jak zarážející to pro jejich okolí muselo být. Jen ze zdravotního hlediska byla tato služba velkým rizikem - Marquardt uvádí, že při jednom soudním přelíčení v roce 1750 podleli infekci nejen obžalovaní, ale i obhájci, porota, soudci a několik přítomných z řad z veřejnosti.²¹⁶ Přesto dál ochotně vydávali své vlastní životy všanc, aby ukázali vězňům cestu k lepšímu životu a ke spáse jejich duše.

Wesleymu nešlo primárně o vnější podmínky, ve kterých se vězňové nacházeli, a jejich tělesné blaho, ale především o záchranu jejich duší ke spáse. Nicméně ani k jejich zdravotnímu stavu a poměrům, v jakých se nacházeli, nemohl zůstat lhostejný. Když dostatečně poznal stav věznic, začal i ve svých spisech kritizovat podmínky, v jakých se vězeňství nacházelo. Za vězni docházel už za svého pobytu v Oxfordu, po návratu z Ameriky se ovšem tato práce mnohem více rozrostla a získala i jiné motivy. Od jara 1739 kázal ve věznicích v Londýně a Bristolu, kde působil i jako osobní pastýř - trávil čas s jednotlivými vězni, mluvil s nimi, modlil se, naslouchal jim a pomáhal jim zvládat jejich tíživou situaci. Často doprovázel odsouzence na smrt a pomáhal jim vidět jejich situaci jako zkoušku, skrze kterou je Bůh chce dovést k obrácení a ke spáse. Nabídka Boží milosti, která je pro každého bez rozdílu, dala mnohým z nich jistotu spasení a zbavila je tak strachu před smrtí, takže i v posledních chvílích svého života mohli zažívat obrovský vnitřní pokoj. Všeobecně byl mezi vězni oblíbený - vždy ho žádali, aby se vrátil a znovu kázal. Zvláště největší provinilci, odsouzení na smrt, prosili, aby za nimi přišel. Vždy se ale shluklo i množství dalších vězňů, aby si ho poslechli.²¹⁷ Wesley říká: „Mluvil jsem k nim důrazně o příteli hříšníků a oni tato slova přijímali s velkou radostí, jako by to byl hlas z nebe.“²¹⁸

Ani tato práce se však neobešla bez problémů ze strany státu a státní církve. Tak jako Wesleymu nedovolili kázat v mnoha kostelích, postupně před ním začali zavírat i městské věznice. Správci v Bristolu argumentovali tím, že „svádí lidi,“ a povolili mu jen jedno kázání týdně (místo každodenních modlitebních shromáždění). Někteří bránili i osobním rozhovorům s vězni, kteří měli těsně před popravou. Wesley se osobně ujímal

²¹⁶ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 123 (pozn. 107).

²¹⁷ tamtéž, s. 62-63.

²¹⁸ WESLEY, John. *Deník*, s. 55.

jednotlivců a někdy se dokonce snažil o jejich omilostnění před soudem. To se samozřejmě setkalo s odporem a velkou nelibostí ze strany církevních i státních úředníků.²¹⁹ Když na něj jeden odsouzený vrah naléhal, aby ho ve vězení navštívil, musel mu vzkázat, že „to nejde, neboť všichni žaláři a dozorcí byli tak dobrými křesťany, že si zošklivili jméno metodista a rozhodně by mě nevpustili, i kdyby si to někdo vroucně přál ráno před popravou.“²²⁰

Wesley samozřejmě nebyl sám, kdo odložil svou pohodlnost a obavy o bezpečí a zdraví, či z odsouzení druhými. Pro většinu metodistů se stala návštěva věznic téměř samozřejmostí, tak jako navštěvování nemocných nebo pomoc chudým. Nebáli se posměchu a pronásledování, špatných hygienických podmínek, ani nedostatku vlastních financí. Náplní jejich práce nebyla jen návštěva vězňů či modlitba - svůj volný čas věnovali sepisování petic, doprovázení rodiny uvězněného, konáním sbírek, ale i doprovázením odsouzeného na popraviště, přičemž vystavovali sami sebe rozdváděnému a někdy i rozrušenému davu.²²¹

Významnou osobností byl například Silas Told, původně námořník, který se připojil k metodistům a při jednom kázání na text „Byl jsem nemocen a v žaláři a nenavštívili jste mne“²²² se rozhodl obětovat svůj život službě vězňům. Jeho kázání i pastorece byly velice úspěšné. Často trpěl společně s odsouzcenci, když je doprovázel až k šibenici a musel snášet nadávky i spršky kamením od davu, který se těšil z pohledu na odsouzeného.²²³

To, že jejich činnost nebyla marná, mohli metodisté pozorovat kromě životů proměněných lidí i na proměně samotných věznic. Nejlepším příkladem byla věznice Newgate v Bristolu, kde byl správcem Abel Dagge. Wesley, když poněkolkáté v této věznici kázal, viděl obrovskou změnu - vězni najednou žili v čistotě, bez alkoholu a prostituce, násilnosti už se zde nevyskytovaly, ale vše se řešilo dohodami mezi zúčastněnými stranami. Dokonce se světila neděle a pravidelně se konaly bohoslužby. Mimo to se Daggovi podařilo sehnat pro vězně zaměstnání, takže nemuseli čas v žaláři trávit v nečinnosti a netrpělivém čekání, které by vedly jen k dalším výtržnostem, ale mohli ho využít smysluplně a hlavně splatit dluhy a připravit se tak na život po odchodu z vězení.

219 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 63.

220 WESLEY, John. *Deník*, s. 55.

221 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 64.

222 Mt 25,43

223 WITHROW W.H., *Průkopníci metodismu*, s. 46-51. Srov. WESLEY, John. *Deník*, s. 137.

Vlastní příjem byl jedním z důležitých faktorů, který rozhodoval o tom, jestli se daný člověk do vězení vrátí, nebo nikoliv.²²⁴

Wesley na svých cestách po Anglii důkladně prošel mnoho věznic, aby se mohl jednoznačně vymezit vůči poměrům, které tam vládly. Nekritizoval pouze stav vězení, to, že tam lidé žili ve špíně, chladu a nečistotě.²²⁵ Poukazoval také na to, že trest rozhodně nepomáhá k nápravě viníka, ba naopak - ti, kdo se z výkonu trestu vraceli, byli „připraveni pro všechny druhy zločinů, brutalizovaní a schopni jakýchkoli zlých řečí a činů.“²²⁶ Staří a zkušenější vězni se stávali těm mladším „učiteli zločinnosti a odporu.“²²⁷

Jeho činnost měla však své meze - konzervatismus a bezmezná loajalita vůči koruně mu nedovolila kritizovat krále či parlament, přestože to byli právě oni, kdo byli zodpovědní za tyto poměry. Jeho výzvy tak směřovaly pouze k jednotlivcům.²²⁸

V roce 1778 konference kazatelů vydala oficiální rozhodnutí, kde znovu potvrdila službu vězňům jako jeden ze základních pilířů metodistické sociální činnosti a povinnost každého z kazatelů. Nevelké množství metodistických pracovníků sice nezpůsobilo žádnou velkou reformu, přesto jejich činnost byla důležitým mezníkem v dějinách Británie a připravila půdu dalším, kteří se o reformu věznic zasloužili. Pomoc vězněným, ať už finanční nebo osobní, brali jako projev křesťanské lásky, jako neoddělitelný skutek „víry skrze lásku dělající.“ Vzhledem k tomu, že poznali realitu vězeňského života, mohli se později stát důslednými podporovateli reformy, které přišly ze strany Johna Howarda²²⁹ a dalších.²³⁰

224 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 64.

225 tamtéž, s. 65

226 tamtéž, s. 65.

227 WITHROW W.H., *Průkopníci metodismu*, s. 49.

228 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 67.

229 John Howard byl šerifem v Bedfordu od roku 1773. Od chvíle, kdy spatřil hrozný stav tehdejšího vězeňství, nepřestal cestovat po Evropě, navštěvovat věznice a psát o jejich hrůzostrašných podmínkách. Pochopil, že zde lidé nejsou odsouzeni jen k výkonu trestu, ale většinou také k nákaze tyfem či revmatismu. Nakonec kvůli této práci sám onemocněl a zemřel. Díky němu a dalším (E. Fryové, či F. Buxtonovi) prošlo vězeňství velkou a velice potřebnou reformou. WITHROW W.H., *Průkopníci metodismu*, s. 10.

230 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 64-65.

232. Kniha Johna Howarda vyvolala velký ohlas a hned v roce 1779 byl schválen Zákon o věznicích. Po revolucích ve Francii a USA se pak vězeňství změnilo ještě zásadnějším způsobem. LYONS, Lewis. *Historie trestu*, s. 115-117.

5.4 Boj proti otrokářství

Bezesporu jedním z nejzávažnějších problémů této doby je otrokářství a obchod s otroky.²³¹ Jde o jeden z největších zásahů do lidských práv, o naprosté přehlížení svobody a důstojnosti lidské bytosti. Utrpení, jaké museli otroci prožít během dlouhých cest na lodích, ale i poté, si dnes jen těžko dokážeme představit, a můžeme dokonce zvažovat, zda se toto utrpení neprojevuje jako trauma v některých rodinách dodnes.

Anglické otrokářství v 18. století

S obchodem s otroky začali Portugalci už na konci 15. století, Anglie se na tomto trhu začala angažovat nedlouho poté a brzy se stala dominujícím státem v této oblasti. Utrechtský mír z roku 1714 znamenal pro Anglii mimo jiné monopol na obchodování s otroky, ze kterého brzy začala těžit poměrně velká část jejího obyvatelstva. Některé politické strany postavily svou činnost vyloženě na rozvoji obchodu s otroky. Během deseti let vyvezly jen lodě mířící z Liverpoolu do Ameriky náklad asi 300 tisíc otroků.²³² „Zisk jedné jízdy tam a zpět, včetně zboží prodaného v Africe a zboží dovezeného ze Západní Indie, činil často hodně přes sto procent původně investovaného kapitálu.“²³³

Přestože Anglie zajišťovala ústavním zákonem svým vlastním občanům alespoň formálně dodržování základních lidských práv, černochů jakožto cizinců a příslušníků jiné rasy se toto netýkalo. Zde zvítězily hospodářské a politické cíle země. Také v Americe se stal dovoz otroků důležitým prvkem hospodářské politiky. Čím více otroků bylo dováženo, tím závislejší bylo hospodářství právě na této otrocké práci.²³⁴

Charles Wesley ve své zprávě z pobytu v Americe líčí ukrutnosti, jaké byly na otrocích páčány - kromě bičování, které bylo na denním pořádku, museli snášet například zatloukání hřebíků do uší, lití horkého vosku nebo vařící vody na tělo, popřípadě různé krutosti od dítěte, které bylo stejně staré jako malý otrok a dostalo jej od svých rodičů „na hraní.“²³⁵ Také podmínky na otrokářských lodích byly strašlivé. Otroci byly uzavřeni v

²³¹ Tyto pojmy je nutné rozlišovat, protože odpor se nejprve zdvihl proti obchodu s otroky, až poté proti otrokářství samému. MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 121 (pozn. 84).

²³² tamtéž, s. 50

²³³ tamtéž, s. 50

²³⁴ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 50-51.

²³⁵ MORRIS-CHAPMAN, Daniel J. Pratt. *John Wesley and Methodist Responses to Slavery in America*, s. 38.

těsných lodních prostorech, namačkání jeden na druhého. Během jediné noci, kdy byli přivázáni pod poklapy, se jich třeba polovina udusila. Otrokáři, kteří hleděli na černochoy ne jako na lidské bytosti, ale jako na podřadné „živočichy,“ se nerozpakovali použít násilí a hrubost. Nebylo výjimkou, že se otroci pod vlivem jejich hrozného zacházení vzbouřili, nebo naprosto zešíleli. Někdy se raději vrhli sami přes palubu, než aby dále trpěli kruté zacházení od svých tyranů. Vraždy a jiné kruté tresty byly na denním pořádku. Silas Told, který strávil velkou část svého života na anglických lodích, poznamenává, že se k němu divoši chovali lépe než jeho vlastní souputníci. Tyto podmínky však mohli vidět pouze ti, kdo s nimi přišli přímo do styku - většinová společnost v Anglii o těchto poměrech nevěděla, nebo možná spíše vědět nechtěla.²³⁶ Jaký byl vlastně postoj společnosti k otrokářství? Jak je možné, že to, co je pro nás dnes naprosto nepředstavitelné, tehdy schvalovala naprostá většina společnosti, a to i lidé z řad církve? Na to se zaměříme v následující podkapitole.

Postoj církví a společnosti k otrokářství

Anglikánská církev se proti otroctví nevymezovala, naopak, přijala ho jako normu a ty, kdo zastávali jiné stanovisko, důsledně přesvědčovala o opaku. Neměli bychom však tehdejší církevní hodnostáře podezřívat pouze ze ziskuchtivosti či konformismu se státní mocí. Svůj postoj měli podložený i teologicky. I když dnes už bychom s jejich stanoviskem zřejmě nesouhlasili, nelze ho jen tak nechat stranou. Argumentace vycházela především z toho, že Starý ani Nový zákon otroctví nevylučuje, naopak ho z velké míry popisují jako danou věc pevných společenských struktur. Svoboda duchovní a světská byly vždy brány jako dvě odlišné věci. Proto když z Nového světa vzešel požadavek, aby otroci, kteří uvěřili a stali se křesťany, byli propuštěni na svobodu, odpověděl londýnský biskup odmítavě s tím, že svoboda Kristova je svobodou od hříchů a smrti, nikoliv svobodou ve smyslu sociálních struktur.²³⁷ „Teologické zdůvodnění, kterým Pavel vědomě odmítl zásadní změny sociálních struktur své doby, zde bylo vytrženo z časově daného apokalyptického kontextu způsobem typickým pro argumentaci církví nejen v 18. století a použito k všeobecnému ospravedlňování stávajícího společenského stavu.“²³⁸ Někteří

236 WITHROW W.H., *Průkopníci metodismu*, s. 46.

237 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 51.

238 tamtéž, s. 51

otrokáři přesto své otroky po jejich konverzi propustili, narazili však ze strany církevní hierarchie na odpor. Otroctví bylo v podstatě považováno za projev Boží vůle a součást stvořitelského řádu. V tomto společenském a církevním nastavení lze jen těžko mluvit o boji proti otroctví. Pokusy o změnu vycházely pouze od sociálně citlivých jednotlivců, například biskupa Williama Warburtona či různých farářů, kteří žádali alespoň o odstranění krutostí v zacházení s otroky a emancipaci těch, kteří přešli na křesťanskou víru. Byly to však jen kapky v moři.²³⁹

Prvními, kdo se začali zajímat o emancipaci otroků a jejich rovnější postavení, byli kvakeři, neboli *Společnost přátel*. George Fox, zakladatel této společnosti, už v roce 1671 začal svůj boj za emancipaci černých otroků. V roce 1727 *Společnost* vydala formální prohlášení, kde otroctví naprosto odsoudila. Následně se v roce 1761 rozhodla separovat od každého, kdo by otrokářství jakýmkoliv způsobem podporoval. V té době byli jediní, kdo s něčím takovým přišli - většinová společnost se podobnými otázkami ani nezabývala, natož aby za ně bojovala. Na konci století se k nim přidali také mennonité a někteří jednotlivci z jiných církví, jako například již zmíněný biskup Warburton, generál Oglethorpe nebo Richard Baxter. V roce 1783 podali kvakeři zákonodárcům v Anglii první návrh na úplné zrušení otroctví. K úplnému zrušení došlo ale až po mnoha letech - bez společenského povědomí a burcujících aktivistů, jakým byl například John Wesley, ale především bez těch, kdo se rozhodli prosadit patřičné kroky na půdě parlamentu, jako byl William Wilberforce a další, by se podobné cíle prosazovaly jen velmi těžko.²⁴⁰

K odstranění otroctví, nebo alespoň k jinému pohledu společnosti na černé otroky, přispěl i proud současné literární filozofie vycházející z osvícenství, a to tzv. „idealizace přirozenosti.“ Divoši byli autory děl popisováni jako „ušlechtilí,“ byly vyzdvihovány jejich kladné vlastnosti a zvyky, ale byly jim připisovány také dovednosti, které si čtenář jen těžko mohl ověřit. Tak stoupla v očích mnoha čtenářů představa o lidech z divočiny díky různým cestopisům či románům, například od známého Daniela Defoa. Proti pohledu na černocho jako člověka podřadného a méněcenného se tak vytváří nový pohled, plný romantického nadšení, obdivu a zvědavosti. I to, spolu se stále častěji se objevujícím

239 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 51-52

240 tamtéž, s. 52-54 a 121(pozn. 87)

požadavkem přirozených lidských práv pro všechny, je jedním z předpokladů vzniku boje proti otroctví.²⁴¹

Metodisté a boj proti otrokářství

John Wesley začal otrokářství aktivně a veřejně kritizovat až poměrně pozdě, nedá se však říci, že by ho do té doby schvaloval, nebo snad tiše akceptoval. V první fázi (zhruba do roku 1770) vystupoval spíše proti nerovnostem jako takovým, ať už se týkaly otroků či chudých lidí, nicméně krutost otroctví rozhodně neschvaloval ani nepopíral. Měl možnost si při četbě knihy *Negro's Advocate* a při návštěvě Jižní Karolíny udělat obrázek o tom, jak otroctví skutečně vypadá. Proto schvaloval i politiku generála Oglethorpa, který do kolonie Georgia, kde Wesley působil jako anglikánský farář, otroky dovážet nepovolil.²⁴² V Charlestonu v Jižní Karolíně navštívil Wesley trh s otroky, kde mohl vidět krutost tohoto obchodu na vlastní oči. Rodiny byly rozděleny, děti odtrženy od matek a prodány různým majitelům. Tak se jednotliví členové rodiny třeba už nikdy znovu nesetkali. Přestože v této době nevystoupil proti obchodu s otroky veřejně, tyto obrazy se mu vryly do paměti a později hrály svou roli v boji proti otroctví.²⁴³

V této první fázi můžeme pozorovat pomoc černošům hlavně na osobní rovině. Přistupoval k nim stejně jako k ostatním farníkům. Sloužil jim jako pastýř a duchovní, uspořádal jedny vyložené černošské bohoslužby, rozmlouval s nimi o Bohu a jejich životě, učil je základům křesťanské víry a obstarával jim vhodnou duchovní literaturu. Kromě toho finančně podporoval školu pro děti otroků a při evangelizaci mezi bílými a černými nedělal rozdíl. Po návratu zpět do Anglie pak s učitelskou a duchovní péčí mezi černochoy pokračoval. Otroci, ač normálně společensky nesvobodní, v metodistických shromážděních zažívali svobodu alespoň částečnou - chodili na kázání, směli být pokřtěni a měli přístup ke svatému přijímání. Byli stejně jako ostatní členy skupinek a metodistických společenství a byli zde přijímáni bez předsudků a s lidskou důstojností jako bratři a sestry ve víře, jako ti, kdo jsou objektem Boží lásky stejně jako kdokoliv jiný.²⁴⁴ Tímto postojem

²⁴¹ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 51-52

²⁴² tamtéž, s. 53.

²⁴³ CRACKNELL, Kenneth a WHITE, Susan J. *An Introduction to World Methodism*, s. 223.

²⁴⁴ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 53-54.

rovnosti všech lidí, ať černých nebo bílých, Wesley „položil základy pro pozdější odmítnutí a potírání otroctví jako takového.“²⁴⁵

Po roce 1770 začal Wesley proti otrokářství vystupovat ostřeji a veřejně. Pročítal dílo kvakera Anthonyho Benezeta²⁴⁶, který napsal tři knihy proti otrokářství, a na základě svých zkušeností, zpráv o krutém zacházení s otroky i teologických úvah se rozhodl vystoupit proti otroctví jako něčemu, co je naprosto nelidské, nedůstojné a proti všem přirozeným lidským právům. V roce 1774 vydal své *Myšlenky o otroctví*, které se brzy rozšířily a měly velký vliv na utváření postoje široké společnosti. V tomto díle se snaží vyvrátit zažitě předsudky o černoších, jejich charakteru a způsobu života na podkladě různých cestopisných zpráv a záznamů. Je třeba přiznat, že proti předsudkům bojuje ne zcela nezaujatým přístupem, jeho snaha o vyvrácení těchto stereotypů ho vede k poněkud jednostrannému a nekritickému výběru dat a záznamů. Nejde tady však o zmíněnou idealizaci skutečnosti, kterou Wesley sám odmítal, spíše o snahu dokázat za každou cenu, jak nelidské a nesmyslné otrokářství je.²⁴⁷ Píše, že „se hodnota člověka neměří všeobecně uznávanými kvalitami, nýbrž tkví především v duši, kterou Bůh stvořil pro věčný život, a kterou podle jeho vlastní zkušenosti měli černoši stejně jako běloši.“²⁴⁸ Černoši tak pro něj jsou plnohodnotnými lidmi. Odmítá, aby lidská stvoření trpěla podobným způsobem, jakým trpí otroci, ať už při „odchytávání“, při převozu, prodeji nebo na polích a v domech svých majitelů. Pokládá si otázku, zda by Boží stvoření měla žít takový život, který není o nic lepší než život obyčejných domácích zvířat. Připomíná, že nic není před Bohem skryto, a všechny, kdo podobným způsobem zacházejí s lidmi, čeká spravedlivá odplata. Zabývá se také otázkou spravedlnosti a snaží se dokázat, že otroctví je proti všem základním lidským právům. Navíc podle něj není ani z hospodářského hlediska tak výhodné a nutné, jak se říká. Tuto myšlenku později potvrdil i ekonom Adam Smith a další. Poukazuje i na mravní a sociální úpadek otroků, který je zapříčiněn snižováním jejich práv (a tím snížením jejich vlastního sebepojetí a možnosti seberealizace) a za něž jsou zodpovědní sami otrokáři. S apelem a radami na odstranění otroctví se Wesley poněkud naivně obrací

245 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 53-54

246 Wesley píše: „Nečetl jsem o ničem podobném v pohanském světě, starém ani moderním, a tato hanebnost nekonečně převyšuje barbarstvím vše, co křesťanští otroci trpí v mohamedánských zemích.“ WESLEY, John. *Deník*, s. 121.

247 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 55-56 a 121(pozn. 93).

248 tamtéž, s. 56

na hlavní viníky - majitele otroků, obchodníky s „černým masem“ a kapitány otrokářských lodí. Je jasné, že tyto výzvy nenašly u zmíněných lidí, až na několik výjimek z řad majitelů, velkou odezvu.²⁴⁹

Kromě podobných apelů, kázání a výzev k modlitbám a půstu se nakonec rozhodl podporovat i vůdce protitrokářských hnutí, jako byl Granville Sharp, Thomas Clarkson nebo William Wilberforce, kteří se snažili proti otrokářství bojovat i na půdě parlamentu.²⁵⁰ William Wilberforce,²⁵¹ anglikánský politik, musel čelit mnoha nepochopením i útokům ze svého okolí při prosazování svých politických cílů. Zatímco duchovní jeho vlastní církve ho v tomto boji příliš nepodpořili, od metodistů došel největšího zastání a podpory. John Wesley mu napsal povzbudivý dopis ještě několik dní před svou smrtí, 14. února 1791.²⁵² V něm mu dodává odvahy „v boji proti této ohromné hanebnosti, která je ostudou náboženství, Anglie a celého lidstva.“²⁵³

V roce 1780 vydala první metodistická konference v Americe prohlášení, ve kterém odsoudila otrokářství jakožto „škodlivé pro společnost,“ odporující „svědomí a čistému náboženství“ a v rozporu s přikázáním lásky i „s Božími, lidskými a přírodními zákony.“²⁵⁴ V roce 1784 bylo vydáno rozhodnutí, které zakazovalo všem metodistům jakoukoliv účast na obchodu s otroky a přikazovalo propuštění všech otroků, které by ještě případně vlastnili. Kromě toho se metodisté podíleli na boji proti otroctví sbíráním podpisů na svých konferencích a zasíláním petic parlamentům. K úplnému zákazu otrokářství poté došlo v roce 1833 v Anglii a 1865 v Americe.²⁵⁵

Americký metodismus a otázka otrokářství

Přestože by se tak mohlo zdát, v otázce otrokářství nebyli ani všichni metodisté jednotní. Když v roce 1784 vydala Konference nařízení, aby metodisté propustili své

249 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 56-57

250 tamtéž, s. 57.

251 William Wilberforce žil v letech 1759-1833. S prvním veřejným útokem na obchodování s otroky přišel v roce 1789. Jedenáctkrát na půdě parlamentu neuspěl, ale přes všechny překážky a ohrožení ze strany svých odpůrců i bývalých přátel se mu podařilo v roce 1807 prosadit zákon, který obchod s otroky zrušil. Otroctví samotné bylo zrušeno až v roce 1833, tři měsíce před jeho smrtí. BENT, Kenneth. *The long fight: Exploring the Life of William Wilberforce*, s. 14-15.

252 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 47.

253 tamtéž, s. 47

254 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 54-55.

255 tamtéž, s. 55 a 57

otroky, nebylo to všude možné. Zákony některých amerických států emancipaci otroků vyloženě zakazovaly.²⁵⁶ Zatímco John Wesley vinil majitele otroků z toho, že právě jejich peníze umožňují a podporují krutosti prodejců i majitelů otrokářských lodí, George Whitefield, který sám vlastnil otroky, a někteří další, zastávali opačný názor - tvrdili, že tím, že si pořídí otroky, budou jich o to více moci obrátit na křesťanskou víru. Otroctví kromě toho, jak již bylo zmíněno výše, teologicky obhajovali na základě biblických výpovědí.²⁵⁷ Tyto rozpory, dané nejen ideologicky, ale především ekonomicky a legislativně, vyvrcholily v Americe po občanské válce v letech 1861-1865. Už dříve se někteří černoši oddělili a založili vlastní sbory. V roce 1787 byl založen první kostel patřící černošskému sboru, roku 1816 pak vznikla Africká metodistická episkopální církev. K největšímu rozdělení ale došlo v roce 1844, kdy se pro otázku otrokářství oddělila velká část metodistů z jižních států a založila Metodistickou episkopální církev jižní.²⁵⁸ Tak se rozdělil americký metodismus na dvě hlavní části a téměř sto let tak zůstal.²⁵⁹ Můžeme tedy vidět, jak tato nejednoduchá a velice komplexní otázka rozdělila nejen společnost, ale i metodistickou církev.

5.5 Péče o nemocné

Obyvatele Velké Británie v 18. století nepostihovala pouze bída duchovní či materiální, ale také tělesná. Mnohým chudým znemožňoval zdravotní stav pracovat a vydělat si tak na alespoň základní živobytí pro početnou rodinu. Těžká práce v továrnách a dolech, která se týkala i žen a dětí, ke zlepšení zdravotního stavu nepomáhala. Rodiny často bydlely v katastrofických podmínkách, ve špíně, chladu a tmě. O péči o nemocné nebo správné životosprávě neměly příliš mnoho znalostí a lékařská pomoc byla nedostačující a pro většinu chudých i nedostupná. Kvalitní lékařskou péči si mohl dovolit jen málokdo.²⁶⁰ John Wesley píše o návštěvě nemocných - „některé jsem našel ve sklepích,

²⁵⁶ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 55

²⁵⁷ CRACKNELL, Kenneth a WHITE, Susan J. *An Introduction to World Methodism*, s. 224.

²⁵⁸ Šlo o případ biskupa Jamese Andrewa, kterému Konference nedovolila zastávat úřad z důvodu obvinění, že vlastní otroky. Andrew je však nedržel zcela dobrovolně a kvůli legislativnímu nastavení svého státu je ani propustit nemohl. Tento rozkol vyvolal silný protest ze strany jižních delegátů a ti se nakonec rozhodli odejít ze svazku Konference. SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 108.

²⁵⁹ tamtéž, s. 106-109.

²⁶⁰ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 14.

jiné v podkroví, polomrtvé zimou a hladem, slabostí a bolestí.²⁶¹ K tomu všemu se přidal jeden z nejčastějších způsobů řešení problémů - požívání velkého množství podřadných lihovin. Alkohol se stal pro mnohé chudé lidi jediným možným únikem z bídy a zoufalství. Opít se do němoty bylo jednodušší a levnější, než se snažit uživit vlastní rodinu.²⁶²

Proto v roce 1746 Wesley sáhl k opatření, které se ukázalo být jednou z nejučinnějších služeb - k lékařské péči o chudé. Při svých studiích na Oxfordu chodil i na lékařské přednášky a před odjezdem do Ameriky se na vědomosti z nich získané spolehl, když si nebyl jistý, jestli v kolonii bude nějaký doktor. To mu umožnilo pomáhat druhým i v této oblasti. Vydal knihu *Jednoduché lékařství*, která pomáhala chudým ke svépomoci v oblastech hygieny, výživy či péče o nemocné.²⁶³ Doporučuje zde například jednoduchá jídla, dostatek spánku, tělesnou aktivitu, pobyt v přírodě a hlavně psychickou pohodu.²⁶⁴ Kromě toho sám „vydával léky a ošetřoval jednodušší choroby.“²⁶⁵ Ve svém zápise v deníku ze dne 4. prosince 1746 píše: „Sdílel jsem společenství, že chci chudým rozdílet léky. Nazítří jich přišlo asi třicet a během tří týdnů asi tři sta.“²⁶⁶ Jednotlivé případy konzultoval s lékárníkem a zkušeným lékařem, případně odkázal na odborníka. Během příštích měsíců za ním dorazilo třeba i několik stovek nemocných, aby využili jeho služeb, nabízených vždy zdarma. Marquardt ho proto nazývá průkopníkem v oblasti britských bezplatných lékáren.²⁶⁷

Samotný Londýn si pak metodisté rozdělili na 23 obvodů, přičemž každý měl přidělen dva členy metodistické skupiny a ti třikrát týdně docházeli za každým, kdo byl v jejich obvodu nemocen.²⁶⁸ Tato pomoc se neomezovala jen na metodisty, ale na všechny

261 WESLEY, John. *Deník*, s. 86.

262 WITHROW W.H., *Průkopníci metodismu*, s. 8.

263 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 14.

264 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho. Nástin zvěstných důrazů*, s. 97. Přestože v té době kniha pomohla mnohým, dnes bychom ji jako lékařskou příručku asi nečetli. Vydává se pouze pro svou historickou hodnotu. Wesley zde například doporučuje jako prevenci bolesti zubů „vypláchnout si každý den ráno ústa studenou vodou nebo si vyčistit zuby popelem z tabáku.“ Pokud už zuby bolí, měl by si člověk podle něj 15 minut třít tvář, dát si kousek česneku do ucha, nebo si ho přiložit na zub. K léčení bolesti prý také pomáhá pečtní vosk a síra. SCHNEEBERGER, Vilém D. *Lid zvaný metodisté. Příběhy vážné i méně vážné*, s. 26.

265 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 14.

266 WESLEY, John. *Deník*, s. 70.

267 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 14

268 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 44.

potřebné, a byla vždy zdarma.²⁶⁹ Metodisté brali pomoc chudým a nemocným jako samozřejmost, nevyhýbali se ničemu. Tak mohli na vlastní oči vidět mnoho uzdravení, ať už díky lékům nebo vyslyšeným modlitbám a půstu.²⁷⁰ Během doby, kdy podávali nemocným potřebné léky, se „s Boží pomocí úplně uzdravili mnozí z těch, kteří po dlouhé měsíce nebo roky byli nemocní.“²⁷¹

Wesley se v oblasti medicíny nevyhýbal ani novotám. Pořídil například přístroj pro elektroléčbu a umožnil každému, kdo měl zájem, vyzkoušet účinky této ‘moderní léčby.’ Počet klientů velmi rychle vzrostl.²⁷² Po třech letech používání tohoto přístroje konstatuje, že „zatímco do dnešního dne stovky lidí, snad tisíce, měli nepopsatelný užitek, neslyšel jsem o jediném muži, o jediné ženě, nebo jediném dítěti, kterým by to uškodilo.“²⁷³

Při všech svých snahách a používání účinných metod se však Wesley i jeho následovníci spoléhali především na Boží moc a vedení. Rozdávání léků jim nebránilo ve víře, že Bůh sám je schopen nemocného uzdravit. Ve svém deníku Wesley dokládá několik zkušeností, kdy byl smrtelně nemocný člověk zcela uzdraven, přestože mu lékaři nedávali žádnou naději na život. Také dodává, že čeká, až někdo tuto zkušenost začne vykládat a zdůvodňovat filozoficky.²⁷⁴ On sám se na svou dobu a vzhledem k zátěži, jakou ve svém životě podstoupil, dožil nečekaně vysokého věku.²⁷⁵ Připisoval to především své stravě a zdravému životu.²⁷⁶

Metodisté se nespokojili jen s osobním navštěvováním nemocných, ale starali se také o prevenci, která snižovala riziko onemocnění a potenciální ztráty zaměstnání - bojovali proti alkoholismu, rozdávali naučné knihy, vykonávali sbírky a sbírali šatstvo pro chudé. Kromě abstinence alkoholu se snažili skoncovat i s pitím čaje, chtěli tak ušetřit nejen zdraví, ale i čas a peníze chudých lidí.²⁷⁷ Na problém alkoholismu se zaměříme v následující kapitole.

²⁶⁹ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 14.

²⁷⁰ WESLEY, John. *Deník*, s. 50, 56 a 70.

²⁷¹ tamtéž, s. 70.

²⁷² tamtéž, s. 90

²⁷³ tamtéž, s. 90.

²⁷⁴ tamtéž, s. 50 a 56

²⁷⁵ Ještě jako šestaosmdesátiletý píše, že nepocítuje „žádný úbytek sluchu, čichu nebo chuti,“ ani „únavu při cestování, ani při kázání.“ Tamtéž, s. 154-155.

²⁷⁶ tamtéž, s. 115-116

²⁷⁷ WESLEY, John. *Deník*, s. 69-70

5.6 Boj proti alkoholismu

Jak již bylo řečeno, alkoholismus se stal velice závažným problémem doby průmyslové revoluce. Pití lihovin se rozšířilo nejen kvůli sociální situaci spodních vrstev, i když ta byla určitě důležitým katalyzátorem. Šlo také o to, že právě díky průmyslové revoluci a industrializaci vůbec se alkohol začal vyrábět a prodávat ve velkém množství - byl levnější, dostupnější, ale i trvanlivější než dříve. Velkou roli v tom hrály destilované lihoviny, které na rozdíl od vína či piva vydržely mnohem déle a byly proto dobře skladovatelné. Jejich oblíbenost spočívala také v tom, že stačilo velmi malé množství k tomu, aby se člověk opil. Cena, za kterou se alkohol prodával, automaticky vedla k tomu, že se jeho konzumaci brzy stala samozřejmostí, a to především mezi lidmi nižší vrstvy.²⁷⁸ Smollet pro dokreslení uvádí slova, která se objevovala na hospodách v Anglii: „Opití za jeden penny; opití do němoty za dvě pence; sláma (na které lze vystrízlivět) zdarma.“²⁷⁹

Na výrobu alkoholu padlo množství obilí, kterého se potom často nedostávalo ani na chleba. Wesley toto považoval za neřest a zkázu nejen z mravního pohledu, ale i z pohledu národního hospodářství. Upozorňuje, že nedostatek potravin a vysoké ceny jsou způsobeny mimo jiné tím, že je většina ječmene a pšenice spotřebovávána při výrobě lihovin. To je podle něj jeden z důvodů chudoby a lidské bídy, do níž mnoho jednotlivců i celých rodin upadá.²⁸⁰ Na přelomu 17. a 18. století došlo v Anglii k tzv. gin mánii,²⁸¹ která byla způsobena nezvyklým množstvím sklizeného obilí a také zákazem dovozu pálenky z kontinentu. Gin, jehož základní složkou je právě obilí, se stal velice levným a tím pádem i velice rozšířeným a oblíbeným nápojem. Tak se samozřejmě s rozšířením tohoto nápoje rozšířil i jev s ním související - alkoholismus.²⁸²

Wesley označuje prodejce alkoholu za traviče a ničitele lidstva. Píše, že takoví lidé „zabíjejí poddané Jeho Veličenstva ve velkém, nikoho nelitují a s nikým nemají soucit. Ženou je do pekla jako ovce.“²⁸³ Nečiní tak ale pouze z čistě náboženského hlediska - jak

²⁷⁸ HOLCNEROVÁ, Petra. *Výukový text: Alkohol - historie*, s. 9-10.

²⁷⁹ WITHROW W.H. *Průkopníci metodismu*, s. 8.

²⁸⁰ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 31.

²⁸¹ Výstižným ztvárněním „alkoholového démona“ této doby je obraz Williama Hogartha, Gin Lane. In CURTIS, Jonathan P. *Methodism and Abstinence: a History of The Methodist Church and Teetotalism*, s. 64.

²⁸² HOLCNEROVÁ, Petra. *Výukový text: Alkohol - historie*, s. 10.

²⁸³ WESLEY, John. *Standardní kázání*, s. 674.

už jsme zmínili, byl si vědom dopadu alkoholismu a výroby lihovin na ekonomiku, ale nejen to. Poznal na vlastní oči, jakým zabijákem alkohol může být a co vše může jinak schopnému muži ukrást - schopnost racionálně se rozhodovat, starat se o svou rodinu, pracovat a neupadnout do chudoby. Věděl, že jen střízlivý člověk je schopen dostat se s určitou pomocí ze své bídy, socializovat se a stát se užitečným členem společnosti.²⁸⁴

O snížení míry alkoholismu se nezasadili pouze metodisté. Už některé náboženské společnosti, např. *Společnost pro nápravu mravů*, se snažily o společenskou změnu. Schneeberger uvádí, že v roce 1750 bylo zaznamenáno 14 000 nemocných, jejichž obtíže vyvolala nadměrná konzumace alkoholu.²⁸⁵ *Společnost pro nápravu mravů* se pomocí letáků snažila zamezit „opilství, klení, veřejné necudnosti a porušování nedělního klidu.“²⁸⁶ Wesley na „metlu“ alkoholismu poukazoval především ve svých kázáních a osobních rozhovorech. Na jeho vliv úsměvným způsobem poukazuje historika, kterou zaznamenává Schneeberger v knize *Lid zvaný metodisté: Příběhy vážné i méně vážné*. Vypráví o šlechtici, který putoval po krajině Cornwallu a po dlouhém dni cesty se marně snažil najít hospodu, kde by sehnal něco k pití a uhasil žízeň. Když oslovil rolníka, který se vracel z práce domů, s dotazem, proč se na tomto místě nedá koupit ani troška alkoholu, ten ho zdvořile pozdravil a odpověděl mu: „Pane, je tomu už více než sto let, kdy do těchto končin zavítal muž jménem John Wesley.“²⁸⁷ Autor této knihy podotýká, že zatímco se mezi roky 1710 a 1742 navýšila spotřeba alkoholu v království asi na 90 miliónů litrů, mezi roky 1750 a 1790 klesla zhruba na tři miliony. Kromě jiného to dle jeho názoru způsobili právě metodisté v čele s Johnem Wesleyem.²⁸⁸ Vedle kázání, rozdávání letáků a psychické a sociální podpory, která byla pro lidi zasažené alkoholismem důležitá především pro řešení samotného zdroje problémů, mělo v rámci metodismu poměrně silný vliv abstinenční hnutí.²⁸⁹ Během 19. století vznikla v rámci Konference tzv. *Abstinenční komise* (později *Oddělení pro abstinenci a sociální péči*) a různé spolky, které sdružovaly lidi z této cílové skupiny.²⁹⁰

284 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*.

285 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 9.

286 tamtéž, s. 9

287 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Lid zvaný metodisté. Příběhy vážné i méně vážné*, s. 27-28.

288 tamtéž, s. 28

289 CURTIS, Jonathan P. *Methodism and Abstinence: a History of The Methodist Church and Teetotalism*.

290 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 75.

5.7 Ostatní sociální a charitativní činnost

Činnost metodistů a jejich láska k bližním se dotýkala všech oblastí společenského života - před žádným zlem a zlořádem nezavírali oči. Kde se vyskytl problém, našli brzy i řešení. Uvedli jsme nejvýraznější oblasti, ve kterých první metodisté působili, a kde měla jejich snaha největší dosah. Mohli bychom ale vyjmenovat mnoho dalších, do kterých jejich činnost zasáhla.

Misijní činnost

Za nejdůležitější prvek metodismu by se dala pokládat misie, a to jak vnitřní, tak vnější. Za svůj rozmach vděčí hnutí zcela jistě nasazenosti a obětavosti kazatelů, kteří jezdili z místa na místo a získávali nové členy, zakládali nové sbory a společně s nimi poté začínali i s různými aktivitami pro pomoc potřebným. Již za života Johna Wesleyho se metodismus rozšířil do Spojených států, odkud později expandoval téměř do celého světa.²⁹¹ John Wesley v polemice s jedním anglikánským duchovním poznamenal, že se dívá „na celý svět jako na svou farnost.“²⁹² Chce tím říci, že evangelium nelze spoutat a svázat na pouhý systém farností. Jako praví učedníci Kristovi chopil se Wesley i jeho následovníci Ježíšova příkazu²⁹³ a dobrou zprávu hlásali všem, dalekým i blízkým, chudým i bohatým. Prvním významným misionářem byl Thomas Coke, žijící v letech 1747 až 1814. Vypracoval *Plán pro zakládání misii mezi pohanů* a začal organizovat sbírky na jejich podporu. Zemřel příznačně při cestě na Cejlon, kde měl působit mezi pohanů.²⁹⁴

Misie nebyla pouze nástrojem, jak zvěstovat evangelium pohanům a získávat nové členy církve. Souvisela s další sociální činností, jako bylo zakládání škol, vznik nových pracovních míst, vydávání knih, působení mezi chudými, boj proti alkoholismu, sociální nespravedlnosti a podobně. Všude, kam metodisté přijeli, nepřinášeli jen Boží slovo, ale především pracovitě a ochotné ruce a své přesvědčení, které jim bylo hnacím motorem v pomoci bližním.²⁹⁵

²⁹¹ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*.

²⁹² tamtéž, s. 136.

²⁹³ Mk 16,15

²⁹⁴ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 136-139.

²⁹⁵ tamtéž

Péče o cizince

Misijní činnost souvisí s další oblastí práce, která je v metodismu živá od jeho počátků. Protože Wesley viděl člověka jako stvoření Boží, mohl pochopit i důležitý prvek rovnoprávnosti všech lidí, který některým jeho současníkům unikal. V jeho evangelijní zvěsti a chápání Boží milosti, ale i v oblasti práce byl otrok stejně důležitý jako svéprávný Angličan, žena stejně důležitá jako muž, chudý stejně jako bohatý.²⁹⁶

Tak se zajímal nejen o vězně v anglických žalářích, ale například i o válečné zajatce. Při cestě do Knowle v říjnu 1759 měl příležitost vidět, jak je „postaráno“ o tyto cizince. Kolem tisíce osob zde živořilo ve velmi stísněných podmínkách, bez lehátek či přikrývek, v zimě a chladu.²⁹⁷ Wesley podotýká, že zde „umírají jako prašivé ovce.“²⁹⁸ Rozhodl se proto nenechat to být, ale udělat pro tyto lidi co nejvíce, nehledě na jejich národnost. Ještě ten večer kázal na text Ex 23,9;²⁹⁹ poté vybral ve sbírce 24 liber, za které nakoupili plátno a látky. Z těch potom vyrobili to nejpotřebnější - kabáty, kalhoty a košile, přidali ponožky a rozdali francouzským zajatcům. Díky tomu se později připojili i státní úředníci z Bristolu, kteří poslali žíněnky a přikrývky, a další dárci. Jindy zase kázal americkým a holandským zajatcům.³⁰⁰ Později vznikla i samostatná *Společnost pro cizince*, která podle Wesleyho vycházela také z metodismu. Ohniskem jejího zájmu byla péče o cizince, nejen ty nemocné a vězněné, ale také všechny ty, kdo v cizí zemi nikoho neměli, nebo měli nedostatek prostředků na živobytí.³⁰¹

Sbírky se konaly také na školy pro indiánské děti v Americe. Wesley však zdůrazňuje, že to nejsou jen peníze, co pomáhá (ty podle něj spíše přivedou mnoho lidí na špatnou cestu), ale mnohem více kvalitní kazatelé a další lidé, kteří budou s indiány pracovat osobně.³⁰²

²⁹⁶ MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*.

²⁹⁷ WESLEY, John. *Deník*, s. 93.

²⁹⁸ tamtéž, s. 93

²⁹⁹ „Nebudeš utlačovat hosta; víte přece, jak bývá hostu v duši, neboť jste byli hosty v egyptské zemi.“

³⁰⁰ WESLEY, John. *Deník*, s. 93, 139 a 145.

³⁰¹ WESLEY, John. *Deník*, s. 157-8

³⁰² tamtéž, s. 108

John Wesley a ženy

Chudí, bohatí, nemocní, vězni, cizinci, šlechtici i černí otroci, ti všichni našli v metodistických společenstvích své místo. Významné postavení měly v tomto hnutí i ženy - nejen jako manželky a služebnice, ale často i jako vedoucí a kazatelky. Přestože se časem jejich postavení ztratilo (a poté zase postupně nabylo na významu), ve svých počátcích byl metodismus hnutím, kde si byli muž a žena opravdu rovni. Ženy někdy dokonce vedly skupinky či společenství a zastávaly významné církevní úřady. Wesley bral jejich aktivity jako službu, do kterého je uvedl sám Bůh a pro kterou je On sám povolal a duchovně pomazal. Zdůrazňuje, že ženy mají být zodpovědné za svůj vlastní život a samostatné; staví se proti rozšířenému názoru, že by „měly být vidět a ne slyšet.“ Tak jako muže vidí i ženy jako Boží stvoření, která mají svůj rozum a schopnost rozvinout svůj potenciál. Dokonce podotýká, že by samy měly být nositelkami změny v sociální oblasti. Snaží se na společnost působit i v tomto ohledu, přičemž je nutno říci, že v té době byly jeho názory zcela jistě radikální a pro většinovou společnost těžko přijatelné.³⁰³

Sociální vyznání

Oblastí, ve kterých byli metodisté sociálně činní, je velmi mnoho. Wesley vystupoval proti mnoha nešvarům ve společnosti, ať už šlo o výše zmíněné, ale i další, ne tak často citované, jako bylo třeba vykrádání vraků,³⁰⁴ pašování nebo válčení.³⁰⁵ Podle Edwardse se John Wesley zasloužil o odstranění „podplácení při volbách, násilného verbování do vojska, vykrádání ztroskotaných lodí a pašování.“³⁰⁶ Sociální aktivita se však z hnutí nevytratila ani po jeho smrti - metodisté se dále starali o chudé, nemocné, zakládali školy, budovali vnitřní i vnější misii. Působili částečně na vznik odborového hnutí a stáli u zrodu *Labour Party* a jejího sociálního programu v roce 1900.³⁰⁷

Na konci 19. století dochází v americkém národě k velkým změnám - přesunu těžby přírodních zdrojů do rukou soukromníků, industrializaci, novým vynálezům a mohutnému přesunu obyvatelstva do měst. Podobně jako v Anglii v době bratří Wesleyů, i zde dochází k velké koncentraci chudých ve městech a k vykořenění. Vznikají slumy, dělníci se bouří

303 CRACKNELL, Kenneth a WHITE, Susan J. *An Introduction to World Methodism*, s. 217-218.

304 WESLEY, John. *Deník*, s. 132.

305 MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*, s. 31 a 104-106.

306 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 47.

307 FILIPI, Pavel. *Křesťanstvo: Historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*, s. 160.

proti vykořisťování ze strany podnikatelů a vznikají velké stávky a bouře. Metodistická církev naproti tomu není už tak schopna přiblížit se chudým, prostým lidem, jako v dřívějších dobách. V průběhu let po občanské válce se stala církví spíše středních vrstev. Vlivem vyvíjejícího se církevního školství se zvyšuje vzdělanost duchovních, staví se mohutné budovy, církev je bohatá majetkově, ale chudne duchovně. Kazatelé už necestují, evangelizace uvadá a členové církve se pomalu stávají formálními věřícími, kteří ztrácejí kontakt s realitou světa chudých a bezmocných. Většina členů církve navíc žije na venkově či v malých městech a k problémům velkých měst je proto netečná. Změna přichází až díky baptistickému kazateli Walteru Rauschenbuschovi a hnutí *Sociální evangelium*. To má v pozdějších letech vliv i na život metodistické církve a roku 1908 je oficiálně přijato na Generální konferenci její severní větve. Sociální evangelium zdůrazňuje povinnost jedince (křesťana) vůči společnosti, ve které žije, vůči jejím ekonomickým a sociálním problémům. Hlásá, že je nutné usilovat o obnovu člověka i společnosti zároveň.³⁰⁸ Roku 1907 je založena *Metodistická federace pro sociální službu*, která chce „prohlubovat v církvi smysl pro sociální povinnosti a možnosti, studovat sociální problémy z křesťanského hlediska a konat sociální službu v duchu Ježíše Krista.“³⁰⁹ Klade si cíl přiblížit vzájemně církev a jedince z okrajových a problémových společenských skupin. Konference z roku 1908 také probírala některé sociální otázky, jako je práce dětí, stav a práce dělnictva, odborové hnutí, přistěhovalectví a další. Uznala potřebu zabývat se i nadále v rámci církve a její činnosti sociálními otázkami. Svůj postoj k těmto otázkám vtělila do tzv. *Sociálního vyznání*, které se stalo důležitou součástí církevního řádu.³¹⁰ Jsou zde formulovány „stejná práva pro všechny, ochrana dělníků na pracovišti, zákaz práce dětí, příhodné pracovní podmínky pro ženy, zkrácení pracovní doby, jeden volný den v týdnu, maximální možný plat“ a další.³¹¹ Tento text, který je vždy jednou za čas aktualizován a upraven, je závazný pro metodistické církve dodnes.³¹²

308 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 120-123

309 tamtéž, s. 123

310 tamtéž, s. 123-124. Ostatní metodistické církve přijaly tyto Zásady během několika dalších let. In *Řád Evangelické církve metodistické*, s. 68.

311 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 124.

312 FILIPI, Pavel. *Křesťanstvo: Historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*, s. 160. Sociální zásady a sociální vyznání jsou součástí Řádu ECM. Ke stažení například zde: http://www.umc.cz/images/dokumenty/verejne/%C5%98%C3%A1d_ECM_-_2015__soci%C3%A1ln%C3%AD_z%C3%A1sady.pdf

6 Metodisté v ČR a jejich sociální a charitativní činnost

Přestože cílem bratří Wesleyů byla především obnova uvnitř anglikánské církve, metodismus se velmi rychle rozšířil i do dalších částí světa. Ještě za Wesleyho života vznikla v Americe v roce 1784 Metodistická episkopální církev, první denominace metodismu mimo Anglii, pod vedením generálního superintendenta Thomase Cokea. Díky misijnímu úsilí se velice rychle rozrostla. V roce 1968 vykazovala Spojená metodistická církev, nejvýznamnější denominace v USA, počet 11 milionů členů. Kromě toho se metodismus rozšířil i do dalších zemí - Coke započal misijní úsilí například na Gibraltar, Karibských ostrovech, v Sierra Leone či v Indii.³¹³

Český metodismus

Zvýšená migrace do Ameriky způsobila, že se metodismus následně rozšířil i do dalších zemí, včetně evropských, a v USA začaly vznikat i cizojazyčné sbory. První český sbor vznikl 21. září 1884 v Chicagu a 27. července 1885 se konala první bohoslužba pro české posluchače. V roce 1898 si sbor dokonce postavil vlastní kostel. Na jaře roku 1891 začali čeští metodisté v Americe vydávat svůj vlastní časopis, který nesl název *Křesťanský posel*. Česká práce se rozrostla díky osobnostem, jako byl například F. Josef Hrejsa, F. Čada, Václav Cejnar, Josef Dobeš nebo Josef P. Barták. Poslední dva zmínění se po první světové válce stali kazateli v Československu.³¹⁴

Kořeny metodismu v Čechách však sahají do doby ještě dřívější. Prvním kazatelem se stal Václav Pázdrál, původně kočovný herec. Někdy okolo roku 1870 se v Náchodě, kde pobýval na cestách se svou vlasteneckou kočovnou společností, setkal s evangelickým kazatelem Janem Balcarem a při jeho kázání se obrátil. Spřátelili se a Pázdrál se rozhodl také sloužit Bohu, jako evangelista a kazatel. To se mu podařilo díky sboru Wesleyánské metodistické církve³¹⁵ v Německu.³¹⁶ V roce 1883 se vrátil s rodinou na Kladno a působil zde jako první metodistický kazatel. Díky jeho horlivosti a dobrým organizačním schopnostem se práce brzy rozšířila. Nebyl však ordinovaným kazatelem, a tak jeho práce

³¹³ NEŠPOR, Zdeněk R. a VOJTÍŠEK Zdeněk. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, s. 333-336.

³¹⁴ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 115-120.

³¹⁵ Protože se tato práce zabývá sociální činností v rámci metodismu, nezabývá zde prostor pro přesnější popis historie metodistických církví, jejich sporů a rozdělování i následného sjednocování. Více k tomuto tématu tamtéž.

³¹⁶ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Metodismus v Československu*, s. 5-7.

podléhala sboru ve Vídni, odkud sem pravidelně dojížděl kazatel, aby jeho práci zkontroloval a vysluhoval Večeři Páně. Jako jediný český sbor, navíc od Vídně dost vzdálený, byl však kladenský sbor pro metodistickou církev neudržitelný, a tak byl roku 1892 předán (i s kazatelem) Svobodné reformované církvi. Pázdral se po nějakém čase přestěhoval do USA, kde dále vyvíjel církevní a evangelizační činnost.³¹⁷

K opětovnému uvedení metodismu na českou scénu došlo až po první světové válce, a to díky misijní činnosti Metodistické episkopální církve jižní. Už v roce 1912 žádali čeští metodisté v Americe *Misijní radu* o možnost započít misii v Čechách. Uvědomovali si, že metodismus vděčí za svůj vznik právě českým ochranovským bratřím, a toto duchovní pouto i láska k rodné zemi je vedli k myšlence o misii v českých zemích. *Misijní rada* však jejich přání v té době nemohla vyhovět. K tomu došlo až po skončení války, kdy si američtí metodisté připomínali sto let od založení *Metodistické misijní společnosti*. Obě větve amerického metodismu vybraly při této příležitosti během osmi let asi 50 milionů dolarů na rozšíření misijní činnosti ve světě. Metodistická episkopální církev jižní, která v Evropě misii ještě neměla, zaměřila svou pozornost na ČSR, Polsko a Belgie. Misie v Čechách byla podpořena jednak tím, že byl v USA dostatek českých metodistů, jednak církevními a politickými poměry v ČSR po pádu monarchie. Josef Dobeš se sám nabídl pro práci v Čechách, kterou již dříve prosazoval. Představitelé ostatních církví přijali metodisty v Čechách pozitivně.³¹⁸ Práce v Čechách se v roce 1920 zhostili John Wilkinson, který měl na starost sociální péči a pomoc, C. T. Coyller jako kolportážní pracovník a Josef Dobeš, český kazatel. Při tzv. stanové misii mu později začali pomáhat J. P. Barták a V. Vančura. Tak v Čechách vznikla Evangelická církev metodistická.³¹⁹

Sociální činnost po první světové válce

Tak jako angličtí metodisté v 18. století, i čeští misionáři započali svou práci na ulici, mezi obyčejnými a především potřebnými lidmi. Do Čech nepřišli jen kázat, ale

³¹⁷ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 188.

³¹⁸ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Metodismus v Československu*, s. 13-15.

³¹⁹ SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*, s. 190. Nezávisle na této církvi funguje v Brně ještě sbor Maják, který má své počátky v roce 1997, kdy do ČR přišli metodisté z Wesleyánské církve, jiné odnože amerického metodismu. Nejdříve spolupracovali s Evangelickou církví metodistickou, později se ale rozešli. Sbor se kromě církevních aktivit zabývá i vzdělávacími kurzy a pořádá například dětské tábory nebo lekce angličtiny. NEŠPOR, Zdeněk R. a VOJTÍŠEK Zdeněk. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, s. 355-356.

především pomáhat lidem, kteří byli zasaženi válečnými událostmi. Přestože zde působily už jiné organizace, jako například Červený kříž, jejich pomoc nebyla stále dostačující. Metodisté proto začali po dohodě s touto organizací působit mezi pražskou mládeží a dětmi z chudých rodin, a také mezi ruskými přistěhovalci, kteří se do Prahy dostali po Říjnové revoluci. Těch přišlo velmi mnoho a povětšinou s sebou téměř nic neměli. Metodisté proto zaplatili péči doktora, který je ošetřoval, léky, které jim předepsal, hospitalizaci a často i stravu a potřebné oblečení. Kromě toho se jim dařilo v letech 1921-22 sytit téměř pět set lidí denně ve stravovně na Maltézském náměstí (později na Smíchově). Také zřídili studentskou tuberkulózní kliniku, zubní ordinaci a čtyři čítárny. Zde se mohli studenti učit na zkoušky až v šesti různých jazycích. Kromě odborné literatury byly k dispozici samozřejmě i křesťanské knihy a časopisy. Kdo potřeboval pomoci s překladem, mohl požádat někoho ze zaměstnanců čítárny. Služeb knihovny využívali nejen čeští a ruští, ale i ukrajinští a němečtí návštěvníci.³²⁰

Protože mnoho chudých dětí trpělo hladem a podvýživou, byla zřízena tzv. letní kolonie v Hlubočepích, kde děti trávily letní prázdniny a kde se především zlepšoval jejich zdravotní stav. Schneeberger uvádí, že během léta trávilo v kolonii svůj čas i několik stovek dětí. Rodičům tak alespoň na několik týdnů či měsíců odpadla starost o jejich výživu a způsob trávení volného času. Později se letní dětské tábory přesunuly do Horních Počernic, kde církev koupila zámek s dalšími budovami a rozlehlým parkem.³²¹

Kromě dětí z chudých rodin bylo potřeba postarat se také o válečné sirotky. V roce 1923 započal svou práci *Výbor pro práci mezi studenty a sirotčí výbor*. *Výbor pro práci mezi studenty* se staral jak u duchovní, tak materiální potřeby studentů, a jeho činnost se uchytila především mezi studenty z Ukrajiny. *Sirotčí výbor* zpracovával legislativní podklady pro vznik sirotčince v Horních Počernicích a komunikoval se Zemskou politickou správou. Starost o sirotčinec poté převzal *Spolek pro péči o sirotky*. Ten byl založen 24. září 1924 a jeho členem se mohl stát každý, kdo měl u tuto práci zájem, bez ohledu na politické nebo náboženské přesvědčení. Ani při umístování dětí do sirotčince nebylo vyznání podmínkou. Děti samy byly vedeny k vzájemné toleranci v náboženských otázkách. V předsednictví spolku se vystřídali i J. Dobeš a J. P. Barták. Jeho činnost zaštiťovaly některé známé a význačné osobnosti z politického i uměleckého světa,

320 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Metodismus v Československu*, s. 40-42

321 tamtéž, s. 42

například Alfons Mucha. Ten také vytvořil symbol *Spolku*, obraz sirotka stojícího nad hrobem svých rodičů s věncem v ruce. Členové pravidelně finančně přispívali na jeho činnost různě vysokými částkami. *Spolek* se staral o zámek v Počernicích a 5. dubna 1925 zde oficiálně otevřel sirotčinec. Správcem se stal Josef Zloch a o děti se starala diakonka Blažena Makovičková. Sirotčinec v pozdějších letech poskytoval péči až padesáti dětem najednou a během třinácti let se postaral celkem o sto sedmdesát dětí. Financován byl z peněz *Spolku*, ale i ze sbírek v jednotlivých sborech, a z ústředí církve. V Horních Počernicích později vznikl metodistický sbor a v roce 1932 i domov pro seniory. Církev později ještě koupila barokní zámek v Týnci u Klatov a děti přesunula tam. Bývalý sirotčinec v Horních Počernicích pak pronajala škole. Týnecký ústav byl otevřen v roce 1937 a během let 1938 až 1948 zde církev pořádala mládežnické srazy a Letní biblické školy. V roce 1929 koupil *Spolek* ještě další objekt, bývalou poustevnu na Poušti u Bechyně, kde pořádal letní tábory pro děti mezi lety 1932 až 1950.³²²

Kromě svých vlastních aktivit podporovali metodisté finančně i aktivity jiných církví. Na sirotčinec ve Chvalech vybrali skoro sedmdesát tisíc korun, pražské Diakonii věnovali asi patnáct tisíc. Také pomohli splatit dluh na Husově domě, přispěli na kostel v Libni a na jeden brněnský evangelický sbor. V té době byla vzájemná pomoc a podpora nezbytná.³²³

Evangelická církev metodistická

Kromě sociální činnosti, vedené především americkými misionáři, se metodisté naplno věnovali kolportážní činnosti a především evangelizaci. Na čas také vznikl biblický seminář, který měl připravit pracovníky v církvi na jejich povolání. Vzdělávat se zde měli muži i ženy. Vzdělání bylo možno získat ve třech různých odvětvích - teologii, angličtině a veřejných biblických hodinách.³²⁴ Evangelizace probíhala zprvu formou tzv. stanových shromáždění. První se konalo už v létě 1920 na Vinohradech, ještě ten rok se ale kázání přesunula do Vršovic, kde vznikl první metodistický sbor. Během hospodářské krize církev čelila finančním problémům vzhledem ke svému přímému napojení na americkou stranu, některé sbory se proto odloučily. Také za protektorátu musela jako podezřelá „americká

322 SCHNEEBERGER, Vilém D. *Metodismus v Československu*, s. 42-45.

323 tamtéž, s. 42

324 tamtéž, s. 46 a 50

církev“ čelit různým obviněním a nepříjemnostem. Ztratila možnost přijímat finance ze zahraničí, byl pozastaveno vydávání církevního časopisu, někteří představitelé církve byli vězněni či popravováni. I období komunismu církev pouze přežila, ale nijak významně svou činnost nerozvíjela, ba ani nemohla. Během osmdesátých let se znovu začal vydávat metodistický časopis, s názvem *Slovo a život*. K obnovení činnosti a výraznějším změnám v počtu a složení sborů ale začalo docházet až po roce 1989. Díky zákonu z roku 2002 se pak stala Evangelická církev metodistická státem registrovanou církví se zvláštními právy. V roce 2010 měla třiadvacet sborů a šest misijních stanic. Podle sčítání lidu v roce 2011 má dnes asi 2000 členů.³²⁵

Sociální činnost v současnosti

Po roce 1989 bylo opět možné začít se sociální činností v rámci církve. Prvním sborem, který tuto činnost obnovil, byl sbor v Plzni, kde v roce 1991 vzniklo *Středisko křesťanské pomoci*, azylový dům a později i další aktivity. Brzy se přidaly i další sbory a skupiny. V roce 1992 vznikla *Diakonie Evangelické církve metodistické*, která sdružuje a zaštiťuje sociální činnost církve v České republice.³²⁶

V současnosti *Diakonie* zaštiťuje sedm *Středisek křesťanské pomoci*. Kromě toho z financí získaných od svých dárců podporuje projekty jako jsou například letní tábory pro děti z azylových domů nebo podpora resocializace osob navracejících se z výkonu trestu.³²⁷ Novým projektem je v tuto chvíli vznik domova pro seniory (jak domova se zvláštním režimem, tak i běžného domova pro seniory) v areálu zámku v Horních Počernicích, který církev získala zpět při restitucích.³²⁸ *Diakonie* podporuje součinnost jednotlivých organizací a jejich finanční udržitelnost, ale má za cíl také vzájemné sdílení pracovníků a předávání zkušeností, vzdělávání a propagaci služeb prostřednictvím sociálních sítí.³²⁹

Středisko křesťanské pomoci Plzeň vzniklo 10. 10. 1991, ale dobrovolníci z řad metodistické církve vykonávali činnost vedoucí k jeho založení již dříve. Docházeli do věznice na Borech, kde poskytovali duchovní a sociální pomoc vězňům. Tu jim následně

325 NEŠPOR, Zdeněk R. a VOJTÍŠEK Zdeněk. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, s. 337-340.

326 tamtéž, s. 354

327 *Diakonie Evangelické církve metodistické. Informace pro dárcce. Podpořené projekty.*

328 *Diakonie Evangelické církve metodistické. Domov pro seniory v Horních Počernicích.*

329 *Diakonie Evangelické církve metodistické. Kdo jsme.*

poskytovali i po propuštění, a to hlavně po amnestii v roce 1990. Tak nakonec vznikl azylový dům, který těmto lidem poskytl možnost ubytování a následné resocializace. V roce 1997 se změnila cílová skupina poskytovaných služeb, a to na osoby závislé na alkoholu a drogách. Ze *Střediska* se stala terapeutická komunita. Dnes *Středisko* poskytuje sociální pomoc v rámci čtyř různých služeb - Terapeutické komunity Vršíček (od roku 2004), Domu na půl cesty Bójka (od roku 2010), Sociální rehabilitace (2008) a Terénního programu pro lidi bez přístřeší (2015).³³⁰ Vedle *Střediska* funguje v Plzni organizace *Point 14*, kterou založil v roce 1994 Gustav Černý ještě jako *Teen Challenge*.³³¹ Prvním projektem byla tzv. Čajovna Jericho, kontaktní místo pro setkávání s drogově závislými. Později organizace rozšířila své služby o Doléčovací centrum (1997), Středisko následné péče (1999), Nízkoprahový klub pro děti a mládež (2002) a možnost testování na HIV a žloutenku typu B a C. V roce 2004 došlo ke sjednocení *Teen Challenge* a *Střediska křesťanské pomoci*, v roce 2011 se ale opět vrátily k samostatnému působení. *Point 14* poskytuje ucelený balík služeb v rámci Primární prevence, Terénního programu, Kontaktních a poradenských služeb a Střediska následné péče.³³² Cílem organizace je najít „východiska pro lidi se závislostí nebo ohrožené závislostí s ohledem na jejich minulost a aktuální situaci s cílem podpořit a pozvednout osobnost člověka.“³³³ V Plzni také funguje *Mateřské centrum Duha*, které provozuje dětskou skupinu, školku a pořádá různé semináře, přednášky a akce pro rodiny s dětmi.³³⁴

Středisko křesťanské pomoci Jihlava provozuje azylový dům pro muže. Vznikl v roce 1993 a jeho cílem je pomoci mužům „překlenout tíživou životní situaci a vrátit se do běžného života.“³³⁵ Tuto pomoc vidí jako příležitost a zároveň Kristův příkaz předávat Boží lásku nejen slovy, ale i skutkem. Skrze činnost azylového domu se snaží tento příkaz naplňovat. Kromě běžných služeb je zájemcům poskytována i duchovní péče.³³⁶ Farnost v

330 Středisko křesťanské pomoci Plzeň. *Historie a cíle společnosti*.

331 Teen Challenge je mezinárodní organizace, kterou v roce 1960 založil americký evangelický kazatel David Wilkerson. Více o motivech a okolnostech vzniku této organizace se lze dočíst například v knize *Dýka a kříž*, dostupné i online, např. z https://www.teenchallenge.cz/images/ke-stazeni/dyka_a_kriz.pdf. Teen Challenge International. *Our History*.

332 Point 14. *O organizaci*.

333 tamtéž

334 Mateřské centrum Duha.

335 Středisko křesťanské pomoci Jihlava. *Kdo jsme?*

336 tamtéž

Jihlavě převzala také aktivity po projektu *Y-port*, který ukončil svou činnost v dubnu 2017. Ten byl zaměřený na mládež od 14 let a na prevenci rizikového sociálního chování.³³⁷ V Jihlavě najdeme také organizaci *Naděje pro život*, která zaštiťuje činnost azylového domu pro rodiče s dětmi a různé činnosti, které mají za cíl podpořit zdravé fungování rodiny.³³⁸ Pořádá například letní tábory pro děti i pro celé rodiny, zakládá podpůrné skupiny a vytváří pro ně aktivity, které pomáhají jejich členům naplno rozvinout své schopnosti k uspokojování vlastních životních potřeb. Mimo to poskytuje materiální podporu potřebným jednotlivcům a rodinám.³³⁹

Azylový dům provozuje i *Středisko v Horních Počernicích*. Jeho specifikem je možnost ubytování celých rodin. Pracovníci azylového domu se tak snaží podpořit jak péči o děti (převážně na straně matky), tak starost o rodinu, především z materiálního hlediska (převážně na straně otce). V rámci komunitního života aktivizují klienty a učí je pracovat na vzájemných vztazích. Kromě podpory při hledání zaměstnání a péči o dítě mají rodiče možnost využít duchovenské či psychologické péče.³⁴⁰ Děti jsou pravidelně doučovány, pracovníci se snaží jak o zlepšení jejich školních dovedností a znalostí, tak především o zapojení rodičů do těchto povinností. Maximální doba pobytu v azylovém domě je jeden rok, proto je tato činnost spíše nastartováním správných návyků, ať už v péči o domácnost, komunikaci s druhými lidmi, výchově dětí apod. S rodinou se pracuje tak, aby se v co nejkratší době dokázala sama o sebe postarat a zapojit se zdravým způsobem do chodu společnosti.³⁴¹ Činnost azylového domu se rozhodla zaštitit i známá česká herečka Vilma Cibulková.³⁴² Kromě této práce *Středisko* organizuje například Klub seniorů, projekt Z azylu do pohádky (rozvoj dovedností a fantazie dětí a motivace ke čtení) a výuku angličtiny pro děti s rodilou mluvčí.³⁴³

Středisko v Litoměřicích se také zaměřuje na pomoc rodinám. Vedle činnosti mateřského centra pořádá různé přednášky a aktivity na podporu vztahů, kroužek softballu

337 Diakonie Evangelické církve metodistické. *Y-port Zrušeno k 30. 4. 2017*.

338 *Naděje pro život. Co děláme*.

339 Diakonie Evangelické církve metodistické. *Naděje pro život*.

340 Středisko křesťanské pomoci Horní Počernice. *Azylový dům a Středisko křesťanské pomoci Horní Počernice. Principy a cíle služby*.

341 E-zpravodaj Horní Počernice. *SKP HoPo slaví 18. narozeniny*.

342 Středisko křesťanské pomoci Horní Počernice. *Azylový dům*.

343 Středisko křesťanské pomoci Horní Počernice. *Další aktivity*.

pro děti a mládež či letní soustředění. Jeho posláním je podpora „rodiny ve společnosti a její harmonický rozvoj a ideový základ v křesťanských hodnotách a postojích.“³⁴⁴ Sbor v Litoměřicích od roku 2013 provozuje mateřskou školu, ke které se v letošním roce přidala i základní škola.³⁴⁵ Kazatel místního sboru slouží také jako vězeňský kaplan. Spolu s dobrovolníky navštěvují pravidelně věznic v Litoměřicích a poskytují sociální i psychickou podporu těmto lidem. Formou dopisů je kontaktují i v dalších věznicích a po propuštění jim *Středisko* pomáhá jak pastoračně, tak i prakticky. Díky zakoupeným bytům a týmu dobrovolníků bude moci těmto lidem pomoci v sociálním začleňování a podpořit je na jejich cestě, než získají plnou samostatnost v péči o sebe, o své finance, svůj vlastní domov a také o své vztahy. Církev tuto službu plně podporuje, ať už finančními prostředky, zapojením dobrovolníků či modlitební podporou.³⁴⁶

V Protivíně se nachází *Středisko křesťanské pomoci Pastelka*, které provozuje mateřské centrum a pořádá letní tábory a jiné akce na podporu rodiny a mezilidských vztahů. Jeho cílem je poskytnout prostor, kde se mohou potkávat lidé různých generací a pohledů se společným zaměřením - pracovat na svých vztazích, ať už manželských, partnerských či rodičovských. Nechybí samozřejmě ani duchovní rozměr této práce.³⁴⁷

V roce 2019 převzala Evangelická církev metodistická také činnost organizace *Ječmínek*, která provozuje Domov pro matky (otce) s dětmi a Terénní práci ve Žďáru nad Sázavou. Jde opět o podporu rodin, především posilováním rodičovských kompetencí a sociálních či pracovních dovedností, a jejich opětovné začlenění do společnosti.³⁴⁸

Z výše uvedených činností vyplývá, že i dnes je v metodistické církvi činná nejen náboženská, ale i sociální činnost. Věřící tak pokračují v odkazu toho, co hlásal již John Wesley - živá víra se neobejde bez skutků lásky z ní plynoucích. Cílem sociální a charitativní činnosti v metodismu není pouze pomáhat slabým a potřebným a pečovat o ně, ale hlavně „motivovat členy komunity, aby se naučili sami nebo ve vzájemné spolupráci řešit společné problémy.“³⁴⁹

³⁴⁴ Středisko křesťanské pomoci Litoměřice. *O nás*.

³⁴⁵ MŠ Klubičko. *Základní informace*. a MŠ Klubičko. *Zápis do první třídy ZŠ*.

³⁴⁶ Středisko křesťanské pomoci Litoměřice. *Sociální služba - návrat do běžného života*. Kromě Ing. Zdeňka Brože v Litoměřicích patří k metodistickým vězeňským kaplanům i Mgr. Monika Černá, ve věznicích Všehrady. Vězeňská duchovenská péče. *Kaplani*.

³⁴⁷ Centrum pro rodinu - SKP Pastelka.

³⁴⁸ Azylový dům Ječmínek. *O společnosti* a Azylový dům Ječmínek. *Terénní práce*.

³⁴⁹ MARTINEK, Michael. *Přehled křesťanských církví a jejich aktivit v ČR*, s. 186.

7 Diskuze

Na každou situaci, sociální jev či historickou událost můžeme nahlížet z různých úhlů pohledu a různými způsoby. Stejně tak se dá vidět i metodistické hnutí, jeho vznik, motivy i principy, příčiny a důsledky. Stojí za úspěchem metodismu inteligence a organizační schopnosti jeho vůdců, psychologický um, souhra mnoha náhod nebo neviditelná Boží ruka? Ať tak či tak, vliv tohoto hnutí na změnu sociálních poměrů tehdejší společnosti je nezpochybnitelný. Je zajímavé, že Wesleymu ani jeho nástupcům nešlo o sociální či politickou reformu ve společnosti - jejich cílem bylo obrácení hříšníků k Bohu. Jako by uzdravení nemocných, pozdvižení slabých, resocializace chudých a alkoholiků, osvobození otroků a zapojení žen do společenského života a do vedení společenství bylo jen přirozeným důsledkem tohoto neutuchajícího volání k obrácení. Přestože metodisté v 18. století neznali a nemohli znát odborné metody práce s těmito cílovými skupinami, dokázali pozvednout chudé masy z jejich bídy prostou láskou, vycházející z živé víry. Skepticismus některých autorů, přičítajících úspěchy metodismu jakési schválně a správným způsobem využívané psychologii davu, není podle mého názoru zcela na místě.³⁵⁰ Stejně tak se můžeme jen ptát, zda těžko vysvětlitelné chování některých jedinců, které se občas objevovalo při shromážděních a jež odsoudili mnozí nejen v době vzniku metodismu, bylo opravdu pouhými „fyzickými projevy silných emocí.“³⁵¹

České literatury, která by se věnovala tématu metodismu, není mnoho, a poměrná většina z ní je spojena se jménem teologa Viléma D. Schneeberga. To může způsobovat určitou neaktuálnost a možná i jednostrannost některých dat a informací. Přesto věřím, že tato práce může být přínosem k problematice metodistické sociální a charitativní činnosti, byť jen novým, rozdílným pohledem od prací dosavadních.

Při psaní práce mě překvapil posun v sociální a charitativní činnosti, který se týká cílových skupin. Zdá se, že pro současný český metodismus je výrazným tématem práce s rodinou a mezilidskými vztahy. Je samozřejmě pochopitelné, že dnes (a v našich podmínkách) nemusíme řešit otázku otrokářství, dětské práce nebo enormního nedostatku léků, a myšlenka na vylepování letáků proti klení a alkoholismu už nám dnes přijde spíše úsměvná, i když bychom si měli přiznat, že by i současné české společnosti abstinenci

³⁵⁰ SEKOT, Aleš. *Evangelická církev metodistická*, s. 11.

³⁵¹ NEŠPOR, Zdeněk R. a VOJTÍŠEK Zdeněk. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, s. 332.

hnutí prospělo. Zaměření na rodinu však možná podhaluje určitou kritickou oblast současné české společnosti.

Významným faktorem pro rozvoj sociální a charitativní činnosti je určitě nastavení legislativy státu a postoj společnosti. Přesto se zdá, že prvotní metodisté, ač byli sami velmi chudí, pracovali mnoho hodin denně, starali se o zajištění početných rodin a nemohli se spolehnout na záruky dané státní mocí, naopak pro postoj oficiální církve a jednání agresivních davů často neměli ani jistotu vlastního života, že si tito metodisté uvědomovali svou povinnost vůči druhým, svou sociální odpovědnost přece jen o něco více, než si ji mnoho členů církve uvědomuje dnes. Věřím, že jejich projev lásky je něčím, co nás může inspirovat neustále.

Osobní přínos bakalářské práce nespatřuji pouze v získání nových informací ohledně metodistického hnutí a jeho činnosti, ale také v uvědomění si současného stavu poskytování sociální podpory v České republice. Mým přáním je, aby čtenář této práce dokázal číst mezi řádky to a získal to, co jsem při studiu odborné literatury objevila i já - vděčnost za místo, kde žiji, za dobu, ve které žiji, a za péči, která je v naší zemi poskytována potřebným lidem, a to téměř samozřejmě a zdarma.

Závěr

Cílem této práce bylo popsat sociální a charitativní činnost prvních metodistů a porovnat ji s aktuální sociální a charitativní činností metodismu v České republice. V první kapitole jsem nastínila podmínky, ve kterých raný metodismus vznikal. Šlo o společenskou a ekonomickou situaci v Anglii v 18. století. Tato doba vešla do dějin jako doba průmyslové a hospodářské revoluce, kdy se díky novým vynálezům a rozvoji věd a průmyslu mění nejen technická, ale i společenská tvář ostrovního království. Na jedné straně stojí malá skupina bohatých, která těží z průmyslu a obchodu a ještě více bohatne. Na straně druhé se pomalu rodí proletariát, široká vrstva chudých, nevzdělaných lidí, kteří jsou na svých bohatých spoluobčanech ekonomicky závislí. Hlavně tato chudina se dostane do zorného pole prvních metodistů. Jde o čas proměn, o dobu přesunu zkrachovalých zemědělců do velkých měst, dobu chudých horníků, laciného alkoholu a povadlé morálky. Zmínila jsem také významný filozofický proud, kterým je osvícenství a který (i když často bez povšimnutí) utvářel mínění tehdejší společnosti.

Ve druhé kapitole jsem popsala stav anglikánské církve, ve které má metodismus své kořeny, a některé náboženské společnosti, snažící se o mravní povznesení společnosti. Mezi nejvýznamnější se řadí *Společnost pro obnovu mravů* či *Společnost pro šíření evangelia*. Tyto společnosti zřizovaly školy pro chudé, bojovaly proti rozšířenému alkoholismu pomocí různých letáků a brožur, tiskly knihy a pečovaly o nemocné, kteří si kvůli své chudobě nemohli dovolit zaplatit kvalitní lékařskou péči.

Třetí kapitola pojednává o osobnosti Johna Wesleyho, zakladatele metodistického hnutí. Popisuje rodinné prostředí, zvláště vliv matky, jejíž biblické vyučování mělo na jeho další vývoj velký vliv. John Wesley vyšel sám z chudých poměrů, jeho otec, anglikánský farář, byl několikrát ve vězení pro dlužníky. Díky stipendiím mohl vystudovat a stát se také farářem. V Oxfordu vedl náboženskou skupinu mladých studentů, tzv. Svatý klub. Obsahem jeho činnosti byla kromě studia Bible a klasických děl i sociální a charitativní činnost. Tito studenti docházeli do vězni, aby evangelizovali vězňům, podpořili je při soudním přelíčení a pomáhali jim vrátit se do běžného života po příchodu z vězení. Také navštěvovali jejich rodiny, konali sbírky, vyučovali chudé děti, starali se o nemocné. Přestože šlo o malou skupinku, její činnost nebyla zanedbatelná. Zmínila jsem některé významné postavy tohoto kroužku, např. Williama Morgana a George Whitefielda. Kapitola sleduje také vývoj Wesleyovy víry - počátky, kdy je fascinován mystikou a usiluje horlivě o vlastní svatost, cestu do Ameriky, kde má určen cíl evangelizovat indiánům,

setkání s ochranovskými bratry a jejich živou vírou, otázky nad vlastní jistotou spasení, návrat do Anglie a události v roce 1738, kdy prožije obrácení a pozná, že je spasen milostí skrze víru, že toto spasení je mu dáno shůry jako dar a on je může pouze přijmout, nikoli si je zasloužit svou snahou a dobrými skutky. Zde dochází k obratu v dějinách, když Wesley a jiní kazatelé, nuceni opustit kostely, ve kterých je jim zakázáno kázat, změní způsob své služby a začnou kázat pod širým nebem těm, kdo by do kostela nezavítali. Opuštěným, ztrápeným, ale především surovým a zdánlivě nezvladatelným masám chudých horníků a dělníků. Tak se rodí metodistické hnutí - na ulici, v blátě a dešti, na cestách putujících kazatelů, ale především v srdcích lidí, kteří dosud pouze přežívali v krutém a nelítostném světě a kteří dostali novou naději a důvod, proč žít.

Čtvrtá kapitola se věnuje teoretickým východiskům sociální a charitativní činnosti v metodismu, resp. některým významným bodům Wesleyovy teologie. Důležité je především pojetí skutků - Wesley vyznává spasení z milosti, bez záslužných skutků, zároveň ale mají skutky v jeho teologii své místo. Po ospravedlnění a obrácení, které činí Bůh, nastává cesta posvěcení, proces, kdy se křesťan nese postupně k dokonalosti. A zde přichází čas pro skutky. Kdo má živou víru, ten nese ovoce spravedlnosti a jeho víra je zřetelně vidět, tak jako světlo ve tmě. Láska, projevující se právě sociální a charitativní činností, je ovocem této živé víry. Protože si křesťan uvědomuje lásku, kterou k němu má Bůh a kterou si ničím nezaslouží, může nejen jeho lásku opětovat, ale šířit ji i mezi své bližní. Wesley se také vymezuje vůči některým dobovým proudům, jako je antinomismus, deismus, mysticismus či kvietismus. Svě přesvědčení staví primárně na Bibli, Božím zjevení, nezavrhuje ale ani tradici, rozum a náboženskou zkušenost.

Jádrem práce je pátá kapitola, která pojednává o jednotlivých oblastech sociální a charitativní činnosti v raném metodismu. Jedná se o péči o chudé, boj proti předsudkům a působení na společenské povědomí v otázce diskriminace chudých, vzdělávání dětí i dospělých, vznik Nedělních škol, tisk a distribuci knih a letáků, důraz na soustavné vzdělávání a osobní rozvoj (nejen) kazatelů, o práci mezi vězni a doprovázení jejich rodin, boj proti otrokářství a jeho krutostem, starost o nemocné, vydávání léků a snahu zamezit šíření alkoholismu. V boji proti různým nešvarům a neřestem společnosti vystupovali metodističtí kazatelé ve svých kázáních, John Wesley napsal i několik děl zabývajících se současným stavem společnosti a možným řešením, například *Myšlenky k současnému nedostatku potravin* a *Myšlenky o otroctví*. I jeho kniha *Jednoduché lékařství*, poskytující rady v oblasti hygieny a péče o zdraví, byla v té době velice žádaná. Metodisté také

podporovali některé reformátory, kteří na jejich práci (ať už přímo nebo nepřímo) navázali, například Johna Howarda v oblasti vězeňství nebo Williama Wilberforce v boji za zrušení otroctví. Sepisovali petice a sháněli podpisy na uskutečnění společných cílů. Významné bylo také abstinenční hnutí, které v metodistických kruzích přetrvalo velice dlouho. Na konci této kapitoly se kromě misijní činnosti, péče o cizince a Wesleyova pohledu na úlohu ženy v metodismu zabývám okolnostmi vzniku Sociálního vyznání, dokumentu, který stanovuje důležité zásady v oblasti sociální a charitativní činnosti v metodismu a je závazný dodnes.

Poslední kapitola popisuje stručně vývoj českého metodismu, aktivity českých metodistů po první světové válce a sociální a charitativní činnost, kterou zaštiťuje Diakonie Evangelické církve metodistické v současnosti. Ta je zaměřena především na podporu rodiny a jejího fungování v společnosti a na posilování mezilidských vztahů. Jedná se o mateřská centra, azylové domy, ale také o práci s osobami závislými na návykových látkách a osobami ve výkonu trestu.

Při komparaci sociální a charitativní činnosti prvních metodistů a současného metodismu v České republice jsem došla k závěru, že služebné zaměření na společnost je v metodismu stále živé. Přestože se změnila doba i podmínky, přestože v raném metodismu šlo především o práci ve Velké Británii a v Americe a my jsme sledovali také český metodismus, zdá se, že základní nastavení metodismu zůstává navzdory tomu stejné. Důrazy, které metodistickému hnutí vtiskl John Wesley, přetrvávají i v současnosti. Živá víra musí nést ovoce a měnit společnost.

Je jen přirozené, že se spolu s potřebami společnosti mění i cílové skupiny. Zatímco metodisté v 18. století věnovali mnoho peněz a úsilí do péče o nemocné, v současné Evropě rozhodně není potřeba této péče srovnatelná. Naproti tomu například vězeňská duchovenská a pastorační péče zůstává výrazným tématem stále. Každá doba přináší nové podněty a výzvy pro sociální a charitativní činnost, a na ty musí církev reagovat, chce-li zůstat „solí a světlem“ společnosti. Další bádání v této oblasti by mohlo přinést užitečné informace ohledně motivace současných českých metodistů k sociální a charitativní činnosti, nebo hodnocení práce Diakonie klienty, kteří jejích služeb v minulosti využili.

Literatura

BIBLE: *Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): Český ekumenický překlad*. 21. (12. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2016. ISBN 978-80-7545-009-8.

CRACKNELL, Kenneth a WHITE, Susan J. *An Introduction to World Methodism*. 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. ISBN 0-521-52170-X.

DOBEŠ, Josef. *Církev metodistická, jak vznikla a čemu učí*. * Praha, Metodistická misie, odbor literární, 1923. ISBN neuvedeno.

FILIPI, Pavel. *Křesťanstvo: Historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*. 4., dopl. vyd. Brno: CDK, 2012. ISBN 978- 80-7325-280-9.

GUINNESS, Os. *The Dust of Death: The Sixties Counterculture and How It Changed America Forever*. Crossway Books, 1994. ISBN 9780891077886.

HANES, Pavel. *Dejiny kresťanstva*. 2. vyd. Banská Bystrica: 2003. ISBN 80-88945-01-1.

HEER, Friedrich. *Evropské duchovní dějiny*. Praha: Vyšehrad, 2000. 1. vyd. ISBN 80-7021-333-7.

LEAN, Garth. *John Wesley - svědek Boží moci*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2000. ISBN 80-7255-016-0.

LYONS, Lewis. *Historie trestu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Svojtka & Co., 2004. ISBN 80-7352-021-4.

MARQUARDT, Manfred. *Praxe a zásady sociální činnosti Johna Wesleyho*. Praha: ECM, 2004. ISBN 80-85013-92-4.

MARTINEK, Michael. *Přehled křesťanských církví a jejich aktivit v ČR*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1116-7.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-331-4.

MORGAN, Kenneth O. a kol. *Dějiny Británie*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1999. Dějiny států. ISBN 80-7106-347-9.

NEŠPOR, Zdeněk R. a VOJTÍŠEK Zdeněk. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3315-2.

Řád Evangelické církve metodistické, Výroční konference v České a Slovenské republice, česká verze. Praha: ECM, 2018. ISBN 978-80-7356-046-1.

SEKOT, Aleš. *Evangelická církev metodistická*. 1. vyd. Praha: Horizont, nakladatelství Socialistické akademie ČSSR, 1981. ISBN nevedeno.

SCHNEEBERGER, Vilém D. *Přehledné dějiny metodismu*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1983. ISBN nevedeno..

SCHNEEBERGER, Vilém D. *Kořeny sociální činnosti Johna Wesleyho. Nástin zvěstných důrazů*. Praha: ECM, 2003. ISBN 80-85013-57- 6.

SCHNEEBERGER, Vilém D. *Metodismus v Československu (1918-1992)*. Praha: ECM, 2003. ISBN 80-85013-79-7.

SCHNEEBERGER, Vilém D. *Lid zvaný metodisté. Příběhy vážné i méně vážné*. 1. vyd. Praha: ECM, 2005. ISBN 80-7356-009-7.

SCHNEEBERGER, Vilém D. *Všechno podle řádu. Struktura metodistického probuzení*. 2., nezm. vyd. Praha: ECM, 2005. ISBN 80-85013-99-1.

WEARMOUTH, R. F. *Methodism and the Common People of the 18th Century*. London: Epworth Press, 1945. ISBN neuvedeno.

WESLEY, John. *Deník Johna Wesleye*. 1. vyd. Praha: ECM, 1971. ISBN neuvedeno.

WESLEY, John. *Cesta k Bohu - Devět promluv*. Praha: ECM, 1991. ISBN 80-85013-18-5.

WESLEY, John. *Standardní kázání*. Praha: ECM, 2005. ISBN neuvedeno.

WILKERSON, David. *Dýka a kříž*. 8. vyd. Praha: Teen Challenge, 2003. ISBN 80-7112-090-1.

WITHROW W.H., *Průkopníci metodismu*. Praha: ECM, 2001. ISBN 80-85013-45-2.

Elektronické zdroje

Azylový dům Ječmínek. *O společnosti* [online]. © 2017 [cit. 14. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.azylovydumjecminek.cz/cz/o-spolecnosti>

Azylový dům Ječmínek. *Terénní práce* [online]. © 2017 [cit. 14. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.azylovydumjecminek.cz/cz/terenni-prace>

Azylový dům Ječmínek. *Azylový dům* [online]. © 2017 [cit. 14. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.azylovydumjecminek.cz/cz/azylovy-dum>

BENT, Kenneth. *The long fight: Exploring the Life of William Wilberforce* [online]. ©2020 Academia [cit. 10. 3. 2020]. Dostupné z: https://www.academia.edu/33179855/The_Long_Fight_-_Exploring_the_Life_of_William_Wilberforce

Centrum pro rodinu - SKP Pastelka. [online]. © 2011 [cit. 14. 4. 2020]. Dostupné z: <https://skp-pastelka.webnode.cz/>

CURTIS, Jonathan P. *Methodism and Abstinence: a History of The Methodist Church and Teetotalism* [online]. © 2016 [cit. 17. 3. 2020]. Dostupné z: <https://ore.exeter.ac.uk/repository/handle/10871/25394>

Diakonie Evangelické církve metodistické. *Domov pro seniory v Horních Počernicích* [online]. [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <http://diakonie.umc.cz/podporujeme/domov-pro-seniory-v-hornich-pocernicich/>

Diakonie Evangelické církve metodistické. *Informace pro dárcce. Podpořené projekty*. [online]. [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <http://diakonie.umc.cz/podporujeme/diakonicke-projekty/informace-pro-darce/>

Diakonie Evangelické církve metodistické. *Kdo jsme* [online]. [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <http://diakonie.umc.cz/>

Diakonie Evangelické církve metodistické. *Naděje pro život* [online]. [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <http://diakonie.umc.cz/strediska/nadeje-pro-zivot/>

Diakonie Evangelické církve metodistické. *Y-port. Zrušeno k 30. 4. 2017* [online]. [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <http://diakonie.umc.cz/strediska/y-port/>

E-zpravodaj Horní Počernice. *SKP HoPo slaví 18. narozeniny*. [online]. © 2016 ÚMČ Praha 20 [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <http://ezpravodaj.pocernice.cz/skp-hopo-slavi-18-narozeniny/>

HOLCNEROVÁ, Petra. *Výukový text: Alkohol - historie*. [online]. Praha: Centrum adiktologie, PK 1. LF UK v Praze a VFN v Praze. [cit. 16. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/file/418/alkohol-uvod-historie.pdf>

HORATIUS. *Listy* [online]. © 2020 [cit. 25. 2. 2020]. Dostupné z: <https://misanthropovaknihovna.estranky.cz/clanky/horatus/horatus--reva-a-vavrin---4.-listy.html#sdfootnote7sym>

KANT, Immanuel. *Co je osvícenství?* [online]. [cit. 25. 2. 2020]. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/459071/mod_resource/content/1/Co%20je%20osv%C3%ADcenstv%C3%AD.pdf

Mateřské centrum Duha. [online]. © 2009–2020, Mateřské centrum Duha. [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.mcduha.cz/>

MORRIS-CHAPMAN, Daniel J. Pratt. *John Wesley and Methodist Responses to Slavery in America. Holiness, The Journal Of Wesley House Cambridge*. [online]. ©2019, Volume 5, Issue 1, s. 37-58. ISSN 2058-5969 [cit. 12. 3. 2020]. Dostupné z: https://www.academia.edu/39845974/John_Wesley_and_Methodist_Responses_to_Slavery_in_America

MŠ Klubíčko. *Základní informace*. [online] © 2020, Školka Klubíčko Litoměřice. [cit. 13. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.skolkaklubicko.cz/zakladni-informace>

MŠ Klubíčko. *Zápis do první třídy ZŠ*. [online] © 2020, Školka Klubíčko Litoměřice. [cit. 13. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.skolkaklubicko.cz/zs>

Naděje pro život. *Co děláme*. [online]. © 2001–2012 SKP - Naděje pro život Jihlava. [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <http://nadejeprozivot.cz/hledam-informace/co-delame/#bottom>

Point 14. [online]. *O organizaci*. © 2018 [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <http://point14.cz/o-organizaci.html>

Sociální zásady a sociální vyznání. [online]. © 2015 Praha, ECM [cit. 14. 4. 2020]. Dostupné z: http://www.umc.cz/images/dokumenty/verejne/%C5%98%C3%A1d_ECM_-_2015__soci%C3%A1ln%C3%AD_z%C3%A1sady.pdf

Středisko křesťanské pomoci Horní Počernice. *Azylový dům*. [online]. [cit. 13. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.skphopo.cz/azylovy-dum/>

Středisko křesťanské pomoci Horní Počernice. *Principy a cíle služby*. [online]. [cit. 13. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.skphopo.cz/azylovy-dum/principy-a-cile-sluzby/>

Středisko křesťanské pomoci Horní Počernice. *Další aktivity*. [online]. [cit. 13. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.skphopo.cz/o-nas/dalsi-aktivity/>

Středisko křesťanské pomoci Jihlava. *Kdo jsme*. [online]. © 2020 [cit. 12. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.skpjihlava.cz/kdo-jsme/>

Středisko křesťanské pomoci Litoměřice. *O nás*. [online]. © 2020 Středisko křesťanské pomoci Litoměřice. [cit. 13. 4. 2020] Dostupné z: <http://skpklubicko.umc.cz/matenske-centrum/o-nas/>

Středisko křesťanské pomoci Litoměřice. *Sociální služba - návrat do běžného života*. [online]. © 2020 Středisko křesťanské pomoci Litoměřice. [cit. 13. 4. 2020] Dostupné z: <http://skpklubicko.umc.cz/socialni-sluzba-navrat-do-bezneho-zivota/>

Středisko křesťanské pomoci Plzeň. *Historie a cíle společnosti*. [online]. [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.skp-plzen.cz/>.

Teen Challenge International. *Our History*. [online]. © 2020 Teen Challenge of Southern California. [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.teenchallenge.org/about-us/our-history/>

Vězeňská duchovenská péče. *Kaplani*. [online]. [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.vdpcr.eu/kaplani>